منداڵ فێرمەکە، هەلی بۆ بڕەخسێنە.
"ژان بیاژێ"

هەل ڕەخساندن بەشێکە لە پڕۆسەی پەروەردەو فێرکردن، لەوێوە هەنگاوەکانی فێرکردنی منداڵ دەست پێدەکات، وەک پڕۆسەیەکی پەروەردەیی درێژخایەنی بەردەوام، بۆیە تا هەل بۆ منداڵ نەڕەخسێنرێت ناتوانرێت دەست بە پڕۆسەی پەروەردەو فێرکردنیش بکرێت.

سەرپەرشتی زانستی : سالار جەلال ئەحمەد
سەرپەرشتی هونەری : عوسمان پیرداود کواز
خالد سلیم محمود
تایپکردن : شڤان سابیر عولا
نەخشەسازی بەرگ : عوسمان پیرداود کواز
نەخشەسازی ناوەرۆک: شڤان سابیر عولا

پەروەردەی هونەر
بۆ پۆلی یەکەمی بنەڕەت

ڕێبەری مامۆستا

پەروەردەی هونەر
بۆ پۆلی یەکەمی بنەڕەت

ڕێبەری مامۆستا

ئامادەکردنی
م. خەلیل عەلی عەبدوڵا

پێداچوونەوەی زمانەوانی

پ.ی.د. عەباس مستەفا عەباس
پ.ی.د. عەتا ڕەشید حسێن
د. شێروان حسێن خۆشناو

پێداچونەوەی زانستی

د. قادر حسێن ساڵح

ناوەرۆک

بابەت	لاپەڕە
پێشەکی	٨
پێشکار	٩
پەروەردەی هونەر	١٠
متمانەو دڵنیایی مامۆستا بۆ قوتابی پێویستە	١٢
مەبەست لە ڕەفتار چییە؟	١٣
تەواوکاری لە پرۆسەی پەروەردەدا چییە؟	٢٠
ڕۆشنبیری بینگەیی (بینین) و کاریگەرییە پەروەردەییەکانی	٣٠
منداڵ و داهێنان	٣٣
پێکهاتەکانی داهێنان و بیرکردنەوەی داهێنەرانە	٣٥
مامۆستا و داهێنان	٣٨
ئاستەنگەکانی داهێنان و بیرکردنەوەی داهێنەرانە	٤٤
وانەی هونەر بۆ پۆلی یەکەم	٤٩
قۆناخەکانی دابەشبوونی هونەری منداڵ لای (ڤیکتۆر لۆنفیلد)	٤٩
کاریگەری پەروەردەی هونەر، لە گەشەپێدانی کەسێتی منداڵ	٥٨
گرنگی پەروردەی هونەر بۆ منداڵ	٦١
تاقیکردنەوە	٦٣
خشتەی پێشنیارکراوی پلاندانان بۆ مامۆستا	٦٧
بیرهێنانەوە	٧١
تەوەری یەکەم	
هونەری دەربڕینخوازی	٧٦
وانەی یەکەم	
وەرزی پاییز	٨١
وانەی دووەم	
نیگارکێشانی ئازاد	٨٦
تەوەری دووەم	
ڕەنگکردن	
وانەی یەکەم	

مۆنۆتایپ	٩٢
وانەی دووەم	
نەخشەسازی و پڕکردنەوە	٩٥
وانەی سێیەم	
چەند گەمەیەک لەگەڵ شێوەو ڕەنگدا	١٠١
تەوەری سێیەم	
کاردەستی	
وانەی یەکەم	
کارکردن بە بەرهەمە ڕووەکییەکان	١٠٥
وانەی دووەم	
لکاندن (کۆلاج)	١٠٨
وانەی سێیەم	
بەکارهێنانەوە	١١٣
وانەی چوارەم	
داوکاری (تەون)	١٢٠
وانەی پێنجەم	
هەویرکاری	١٢٧
فەرهەنگۆک	١٣٢
سەرچاوەکان	١٥١

پێشەکی

مامۆستای بەڕێز، ئەم پرۆگرامە جیاواز لە پرۆگرامە هونەرییەکانی تر دەردەکەوێت، هۆکارەکەشی ئەوەیە، کە قوتابی یەکەمجارییەتی بەرکەوتەی لەگەڵ قوتابخانەو مامۆستادا دەبێت و دێتە ژینگەیەکی تەواو جیاواز، کە لەمەوپێش نەدیتویەتی و نەپێشیدا ڕەتبووە، چونکە ڕووبەڕووی کۆمەڵێک لێپرسینەوەو داواکاری و هەندێک زانیاری نوێ دەبێتەوە، کە لەمەوپێش نەبیستونی، نە پێشی سپێردراوە.

کەواتە، لێرەدا ئەرکی مامۆستا قورسترەو پێویستە ئەم پرۆگرامە، وەک کەرەستەیەکی فێرکاری مامەڵەی لەگەڵدا نەکات، بەڵکو تەنها وەک گەمەیەک لێی بڕوانێت و دواتر هێدی هێدی قوتابییەکە بە وانەکە ئاشنا دەبێت و لە کۆتاییشدا تێدەگات، کە مامۆستا دەیهەوێت جگە لە بەرهەمهێنانی کارێکی هونەری، مەبەستییەتی کاتێکی خۆش و پڕ لە ئارامیش لەنێو پۆلدا لەگەڵ قوتابییەکان بەسەر بەرێت، جا لەم پرۆگرامەدا هەوڵدراوە کار لەسەر چالاکییەکان بکرێت و دواتریش بۆ سەرخستنی کارەکەش زانیاری ڕوونتر خراوەتە بەردەست.

هەروەها نابێت ئەوە فەرامۆش بکرێت، کە لەم پرۆگرامەدا ڕەچاوی ئەو منداڵانەش کراوە، کە بە قۆناخی باخچەی منداڵاندا ڕەتبوون و پەڕیوونەتەوە بۆ پۆلی یەکەمی بنەڕەت. لەهەمانکاتیشدا ڕەچاوی ئەو منداڵانەش کراوە، کە بە قۆناخی باخچەی منداڵاندا ڕەت نەبوون و ڕاستەوخۆ لەپۆلی یەکەم دانراون، جا ئەوەی لێرەدا جێگەی بایەخبێت بۆ مامۆستا ئەوەیە، کە چۆن هاوسەنگی لەنێوان ئەو دوو جۆرە منداڵانەدا ڕادەگرێت و مامەڵەیەکی ڕاست و دروستیان لەگەڵدا ئەنجام دەدات.

هەروەها چالاکییەکان سادەو ساکارن و دەبێت هەربەو شێوەش بمێننەوەو نابێت لە قوتابییەکان ئاڵۆز بکرێن، هەروەها پێویستە مامۆستا هەوڵبدات زانیاری خۆیشی بخاتە سەر زانیارییەکان بەو مەرجەی زانیارییەکان لەئاست تواناو ژیری قوتابییەکاندابێت و پێی وانەبێت، کە پێویستە منداڵەکان دەبێت هەمووشت بزانن، چونکە ئەوە بزانە ئەم پرۆگرامە تەنها بەشێکە لە پرۆسەکەو لە پۆلەکانی تردا بەشە تەواوکارییەکەی تر دەخوێنن و پێویست بە پەلە پەل ناکات، چونکە ئەگەر وابکرێت ئەوا بێگومان سەر لە قوتابییەکان دەشێوێت و پرۆسە هونەرییەکە لە ڕێچکەی خۆی لادەدات و لەکۆتاییشدا ناگاتە ئەو ئامانجەی بۆی دیاریکراوە.

کەواتە پشوودرێژی و ڕەچاوکردنی تەوەرەکانی نێو پرۆگرامەکە پرۆسەکە بەرەو پێشەوە دەبات و لە کۆتاییشدا بەرئەنجامێکی پوخت و باش چنگ دەخات.

م. خەلیل عەلی

پێشکار:

ئەم پرۆگرامە گرنگی بە قۆناخێکی دیاریکراوی تەمەنی منداڵ دەدات و هەوڵدەدات کێشەو حەزەکانی منداڵ بەردیدە بگرێت و گرنگی بە ئارەزووەکانی منداڵ بدات. ئەوەی لێرەدا بۆ مامۆستا زۆر بەسوودە ئەو منداڵانەن، کە لە باخچەی منداڵانەوە هاتوون و لە مەبەستی کارەکە تێدەگەن و دەزانن مامۆستا داوای چییان لێدەکات؟ ئەگەر نا، ئەوا پێویستە مامۆستا «پرۆگرامی پەروەردەی هونەر بۆ باخچەی منداڵان – ڕێبەری مامۆستا» بخوێنێتەوەو بزانێت ئەو منداڵانەی بە باخچەدا ڕەت نەبوون، پێویستیان بە چییەو دەبێت چیان بۆ بکرێت؟ ئەمەش وەک تێکەڵاوکردن و پێکگرتن و لێکبەستنی هەردوو پرۆگرامەکە (باخچە و قۆناخی یەکەمی فێرگە) یە، بۆیە پێویستە مامۆستا هەوڵبدات هەردووک پرۆگرامەکە بخوێنێتەوەو بەرچاو ڕوونییەکی لا دروستبێت، پاشان لەسەر ئەو پلانە بەرنامەی تەواو بۆ خۆی دابنێت. لە سەرەتادا ئەم پرۆگرامە لە جێبەجێکردنی هەنگاوی یەکەمی مامۆستادا کەمێک سەختی پێوە دیار دەبێت، بەڵام دوای ڕاهاتن و تێگەیشتن لە مەبەستی داواکراو، ئەوا هێدی هێدی مامۆستا دەست لەگەڵ بابەتەکان نەرم دەکات و زۆر ئاسان دەتوانێت بیگەیەنێتە منداڵەکان و چێژ بەخشبێت. بێگومان، منداڵیش بەدوای کاری تازەو ناوازەدا دەگەڕێت، ئەم پرۆگرامەش پڕیەتی لەکاری تازەو لەگەڵ توانستی منداڵدا دێتەوە، چونکە هەڵسەنگاندن بۆ هەرسێ لایەنی گەشە کراوە (لەشەکی، ئەقڵی، کۆمەڵایەتی) چالاکییەکان لە ئاست توانای گەشەی لەشەکی و ئەقڵی منداڵەکەدایەو بواری گەشەی کۆمەڵایەتی منداڵەکانیش فەرامۆش نەکراوە.

مامۆستا سەرەتا پرۆگرامەکە دەخوێنێتەوە، تا لە ئاستی تواناکانی ئەم تەمەنەی منداڵ تێبگات و ڕێنیشاندەری دەکرێت بۆ گەیشتن بەو ئامانجەی بۆی دیاریکراوە. هەنگاو بە هەنگاو پێهەڵدەگرێ لەگەڵ منداڵەکانداو ئاڕاستەیان دەکات و گوێبیستی بیرو بۆچوونەکانی منداڵەکان دەبێت، پاشان لەگەڵ تێگەیشتن لە ئاست و ویستی منداڵەکان، مامۆستا تێدەگات و دەزانێت چی دەکات؟ چۆن دەکات؟ بە چی دەیان کات؟ کات و شوێنی گونجاو هەڵدەبژێرێت بۆ سازکردنی چالاکییەکانی و گەیاندنی پەیامە هونەرییەکەی بە شێوەیەکی ڕاست و دروست.

Art Education پەروەردەی هونەر

پێویستە، لێرەدا لەسەر دەستەواژەی پەروەردەی هونەر هەڵوەستەبکرێت و ئەرک و فرمانەکانی ڕوونبکرێنەوە، تا لەکاتی وانە کردارەیەکاندا مامۆستا بە هەڵەدا نەچێت و تێبگات چۆن دەکات؟ بۆچی دەیکات؟ جا لەبەر ئەوە دەستنیشانکردنی ئامانج لە کارەکەدا، ئەرکێکی گرنگی تەواوی پرۆسەکەیەو نابێت فەرامۆش بکرێت. کەواتە پەروەردەی هونەر چەندین واتاو ئەرک و ڕاڤە لەخۆدەگرێت و لێرەشدا هەندێک لەو وردەکاریانە ڕووندەکرێتەوەو دەخرێنە بەردەستی مامۆستای خۆشەویست.

کەواتە پەروەردەی هونەر، گەشەپێدانی ڕەفتاری تاک و گۆڕینییەتی بەرەو ئاڕاستەی بەسوودی جۆراوجۆر، ئەمەش بەگونجاندن لەگەڵ توانا خۆیی و ئامادەباشییەکانی تاک دەبێت لەگەڵ ئەم پرۆسەیە، ئیدی ئەم پرۆسەیەش کاریگەری بەسەر تەواوی لەش و ئەقڵ و مەزاج و تاوگیری و لایەنە هونەرییەکەوە بەجێدەهێڵێت.

هەربۆیە گۆڕین، یان گۆڕانکاری لە ڕەفتاری منداڵدا، دەرئەنجامی ئەو کارامەییە بەدەستهاتووەیە، کە لەڕێگەی فێربوونەوە بەدەستیهێناوە، جا جۆری فێربوونەکەش کاریگەری بەسەر منداڵەکەوە بەجێدەهێڵێت، ئەگەر فێربوونەکە باش بوو، ئەوا بێگومان ئەنجامی باشی دەبێت، بەڵام ئەگەر فێربوونەکە خراپ بوو، ئەوا بەدڵنیاییەوە کاریگەری خراپ لەسەر ڕەفتارەکانی منداڵەکە بەجێدەهێڵێت. لەم ڕووەشەوە ‹فینکس›پێی وایە پەروەردە شتێک نییە بەچاو ببینرێت، بەڵکو پرۆسەیەکە لەڕێگەی کارو کرداری چالاکییەوە هەستی پێدەکرێت. کەواتە دەتوانرێت بگوترێت پرۆسەی پەروەردە بەستراوەتەوە بە چالاکییەوە، لەبەرئەوە پێویستە منداڵ بە پرۆسەی چالاکیدا تێپەڕێت.

بۆ پشتڕاستکردنەوەی ئەم بۆچوونەش، فەیلەسوفی فەرەنسی (ئۆگێست کۆمت) پێی وایە، کە ‹ئەزموون فێرمان دەکات›. کەواتە بە پێی بیروبۆچوونی ئەم فەیلەسوفە بێت مرۆڤ لەڕێگەی تاقیکردنەوەوە جێبەجێکردندا دەتوانێت ئەزموون وەربگرێت و سوودی لێوەربگرێتەوە لە ژیانی ڕۆژانەیدا.

بۆیە ئەوەی بۆ مامۆستای پەروەردەی هونەر لەم پرۆسەیەدا زۆر گرنگ و شایەنی لالێکردنەوەیە ئەوەیە، کە بزانێت پرۆسەی «کردارەکی» (عملی) پرۆسەیەکی گرنگ و پڕ بەهایەو نابێت فەرامۆشبکرێت، بۆ پشتڕاستکردنەوەی ئەم بۆچوونەش تێزەکەی «ولیام گلاسەر» بە نموونە دەهێنینەوە، کە پێی وایە: مرۆڤ فێردەبێت و هەستی پێدەکات لەڕێگەی ١٠% ئەوەی دەیخوێنێتەوە، ٢٠%ی لەوەی دەبیستێت، ٣٠% لەوەی دەیبینێت، ٥٠% لەوەی دەیبیستێت و دەیبینێت، ٧٠% لەوەی گفتوگۆی دەکات لەگەڵ کەسانی تردا، ٨٠% لەوەی تاقیدەکاتەوە، ٩٥% لەوەی لەکەسانی ترەوە فێردەبێت. کەواتە، ئەگەر ئەم پێوەرە بەهەند وەربگیرێت ئەوا بێگومان دوو بەشی کۆتایی پێوەرەکە گرنگترین و بەرزترین ڕێژەی خاڵەکانە، کە لە ٨٠% منداڵ فێردەبێت لەڕێگەی تاقیکردنەوەوە(ئەزمونکردن). هەروەها ڕێژەکەی تریش کە ٩٥% لەکەسانی ترەوە فێردەبێت، بۆ ئەم کارەش تەنها مامۆستاو هاوڕێکانی منداڵەکەن، کە دەبنە سەرچاوەی زانیارییەکان.

منداڵ زیاتر لەڕێگەی وانە کردارەکیانەوە فێردەبێت

کەواتە ئەرکی مامۆستا لەم پرۆسەیەدا دەردەکەوێت، کە چۆن پێویستە زانیارییەکان بگەیەنێتە منداڵەکان؟ یان گروپکاری پێکبهێنێت و منداڵەکان بخاتە گروپەوەو دواتر کاریان پێ بسپێرێت و خۆیشی چاودێریان بکات و ڕێنماییان پێ بدات و سەرپەرشتی تەواوی پرۆسەی کارکردنەکە بکات. ئیدی لێرەوە منداڵ هەست بە دڵنیایی زۆرتر دەکات.

متمانەو دڵنیایی مامۆستا بۆ قوتابی پێویستە

منداڵ لە تەمەنی (٥ بۆ ٦) ساڵی زۆرترین کات پێویستی بە دڵنیایی هەیە، چونکە کەشێکی وای بۆ ڕەخساوە، کە لەمەوپێش نەکردوویەتی و نە پێشیدا ڕەتبووە، جگە لەو منداڵانەی، کە بە قۆناخی باخچەی منداڵاندا ڕەت بوون و هاتوونەتە پۆلی یەکەمی بنەڕەت. ئیدی لێرەدا پێویستە مامۆستای پەروەردەی هونەر متمانەی زۆر لای منداڵەکان دروست بکات لە ڕێگەی:

١. سازدانی گفتوگۆی ڕاستەوخۆ لەگەڵ منداڵەکان.

٢. بەپیرەوەهاتنی منداڵەکان لەکاتی کارکردن و پرسیارکردندا.

٣. وەڵامدانەوەی هەرپرسیارێک، کە منداڵەکان ئاڕاستەی مامۆستای دەکەن.

٤. ڕەخساندنی بواری یەکسان بۆ هەمووان.

٥. ڕەچاوکردنی هەست و سۆزی منداڵ.

٦. ڕێزگرتن لە بیرو بۆچوونی منداڵ.

٧. تێکەڵبوون و هاوڕێگرتن لەگەڵ منداڵ، بەومەرجەی لە سنووری ڕێزگرتن تێنەپەڕێت.

٨. پێکەنین بەدەم منداڵەکان و مامۆستا نابێت مۆن و ڕوو گرژبێت.

٩. بەکارهێنانی زمانێکی گفتوگۆی پڕ لەڕێز، وەک ‹شنۆ›خان ویستت پرسیارێک بکەیت؟ کاکە ‹ڕۆژگار› پێویستت بە هیچ نییە؟

١٠. گەڕان و ڕەتبوون بەنێو پۆلەکەدا و جار جارەش لە وێستگەیەک بوەستەو گرووپێک بەسەر بکەوە.

قوتابی لەپۆلی یەکەمی بنەڕەتیدا پێویستی زیاتری بە دڵنیایی مامۆستا هەیە

لەڕاستیدا، ئەم شێوازی ڕەفتارکردنە لە لایەن مامۆستاوە وا دەکات دڵنیایی زۆرتر لەلای منداڵەکان دروست بکات و هێزی متمانە بەخۆبوونیشیان لەلا گەشە پێبدات. دواتریش وا لە منداڵەکان دەکات فێر ببن، کە یاسای ‹ڕێز بەرانبەر ڕێز› پەیرەو بکەن، بەمەش پرۆسەی وانەگوتنەوەکە گوژمێکی باش بەرەو پێشەوە هەنگاو دەنێت و پرۆسەی بەکۆمەڵایەتی بوونیش قۆناخێکی باش دەبڕێت، جا ئەوەی

بۆ مامۆستا گرنگ و شایەنی هەڵوەستە لەسەر کردن بێت، وتەکەی «ژان بیاژێ»ی بیرمەندە، کە دەڵێت: ‹منداڵ فێرمەکە، هەلی بۆ بڕەخسێنە›.

بۆیە مامۆستای پەروەردەی هونەر هێندەی مەبەستییەتی ڕەفتارە کۆمەڵایەتییەکانی منداڵ لەڕێگەی پەروەردەی هونەرەوە بگۆڕێت، هێندە مەبەستی فێرکردنی کارێکی هونەری نییە، چونکە ئەوە ئامانجە سەرەکییەکە نییە، بەڵکو ئامانجی سەرەکی چاک کردن و ڕێک کردن و باشتر کردنی ڕەفتارو کارامەیی منداڵە لەکاتی مامەڵەکردن و چالاکی نواندندا، جا لەگەڵ هەر چالاکییەکیشدا هەڵسەنگاندن ئەنجام دەدات، تا بزانێت ئەو ئامانجەی مەبەستی بووە پێکراوە، یان نا؟

منداڵ زیاتر لەڕێگەی دەستلێدانەوە فێردەبێت

مەبەست لە ڕەفتار چییە؟

ڕەفتار، بریتییە لە هەموو کارێک، یان کردارێک، کە تاک ئەنجامی دەدات، جا ئەم کردارە زانیاری، یان کارامەیی، یان دەروونی بێت، پاشان دەتوانرێت چاودێری ئەم ڕەفتارە بکرێت لە ڕێگەی سەرنجدان، یان

هەستپێکردنەوەو دواتریش پێوانەو هەڵسەنگاندن و نرخاندنی بۆ بکرێت.

بەڵام ‹گۆڕانکاری›، بریتییە لەو گۆڕان و هەوڵانەی، کە فێرخواز هەوڵی بۆ دەدات و لە ڕێگەی بەدەستهێنانی زانیارییەوە پلەکانی فێربوونی زیاد دەکات، ئەمەش لەژێر کاریگەرییە جیاوازو جۆراوجۆرەکانەوە وا دەکات کەسێکی جیاواز دەربکەوێت، لەگەڵ هەموو ئەو پێکهاتە گۆڕاوانەی، کە لە ڕێگەی پەیوەندییە دەرەکی و ناوخۆییەکانییەوە بەدەستی هێناون. ئیدی دواتر پرۆسەی ‹گەشە› دەستپێدەکات. **گەشەش**، بریتییە لە گۆڕینی شتێک بۆ شتێکی تر، یان گۆڕینەوەی پێکهاتەیەک بۆ پێکهاتەیەکی تر، یان گواستنەوەو لێزیادکردنی دۆخێک بۆ دۆخێکی تر، زۆربەی کاتیش ئەم گۆڕانکاریانە لەڕێگەی ڕێکخستنە ناوخۆییەکانەوە ئەنجام دەدرێن.

کەواتە مامۆستا منداڵ فێر دەکات چۆن هەوڵ بدات و کۆشش بکات؟ تا ڕەفتارو ئاکاری بەرەو باشتر بگۆڕێت و دواتر هاوکاری و پشتیوانی منداڵ دەکات، تا هەست و هۆش و دەروونی بچەسپێنێت و بڕواو متمانە بەخۆبوونی زیاد بکات، تا ئەوەی هەستی پێدەکات و گوێبیستی دەبێت لە باشەو دواتر لە دڵ و دەروونیدا جێگیری بکات و پاشان لە کردارەکانیدا ڕەنگی پێبداتەوە، چونکە ئەوەی کاریگەری لە ڕەفتار دەکات هەستەکانن، هەر ئەوانەشن لێیانەوە فێردەبێت و پاشان کاریان پێدەکات.

مامۆستا قوتابی ئاراستە دەکات لە باشترەوە بۆ باشترین

لێرەدا ئامانجی پەروەردەی هونەر باشتر ڕووندەبێتەوەو مامۆستاش تێدەگات، کە ئامانجی پەروەردەی هونەر، بریتییە لە گۆڕینی ڕەفتاری منداڵ بە شێوەیەکی دڵخوازانەو ئەوەش لەڕێگەی پرۆسەی وانەگوتنەوەدا ڕوودەدات مەرجیش نییە هەموو وانە گوتنەوەیەک سەرکەوتن

بەدەستبهێنێت، ئەگەر ڕۆژانە هەڵسەنگاندن بۆ وانەکە نەکرێت و کەم و کورتییەکانی دەستنیشان نەکرێن. لە کۆتاییشدا پێویستە چارەسەری گونجاو بۆ تەواوی پرۆسەکە بدۆزرێتەوە، چونکە پێویستە لە پێش هەموو شتێکدا مامۆستا بە پلانەکەی، ئنجا بەخۆیدا بچێتەوەو بزانێت ئایا توانیویەتی ئەو ئەرکەی بۆی دیاریکراوە جێبەجێی بکات، یان تا چەند توانیەتی سەرکەوتووبێت لە جێبەجێکردنیدا؟ جا ئەگەر ئەم هەڵسەنگاندنە بۆ وانەکە، ئنجا بۆ مامۆستاکە ئەنجامدرا؟ ئەوا ڕووندەبێتەوە کەم و کورتییەکان لەکوێوە سەریان هەڵداوەو لەکوێوە چارەسەردەکێن.

پلانی باشی مامۆستا هەمیشە بیرۆکەی نوێ لەلای قوتابی دروست دەکات

شایانی باسە، کاتێک خاڵی لاوازی وانەکە زۆردەبن، یان ئاستی جێبەجێکردن وەک پێویست نییە، پێویستە مامۆستا هەست بە شەرمەزاری نەکات، بەڵکو ئەوەی لێرەدا جێگەی شانازییە بۆ مامۆستا ئەوەیە، کە خاڵە لاوازەکان دەستنیشان بکات و دواتریش بە بیرکردنەوەو تێرامانی خۆی چارەسەری کێشەکان بکات و پلانی جێبەجێکردن بە بێ دوودڵی بگۆڕێت و پلانێکی باشترو گونجاوتر بۆ وانەکەی دابنێت، کە شیاوبێت بۆ ژینگەی منداڵەکان.

گومانی تێدانییە، پرۆسەی پەروەردەی هونەر پرۆسەیەکی پەروەردەیی کۆمەڵایەتییەو هاوکاری منداڵ دەکات، تا توانا کارامەییەکانی لە لایەک و حەزو ئارەزووەکانی لەلایەکی ترەوە پەرە پێبدات، کە بگونجێت لەگەڵ دەربڕینخوازییە هونەرییەکەیدا، تا لەکۆتاییدا بتوانێت خزمەتی کۆمەڵگەکەی پێبکات و پاشان بیبەستێتەوە بە ژینگەکەیەوە، دواتر ئاوێتەیان بکات لەگەڵ خواست و ویست و ئارەزووەکانیدا. هەر لەبەر ئەوەشە نابێت مامۆستا

منداڵەکان فەرامۆش بکات، چونکە لێرەدا منداڵ چەقی فێربوونەکەیە، جا بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ، یان ناڕاستەوخۆ ئەنجامەکانی پەروەردەو فێرکردن لەسەر منداڵەکە دەردەکەون و بێگومان ئەوەش پەیوەندی بە فێربوون و فێرکردنەوە هەیە.

پلانی سەرکەوتوو هەمیشە دەورووبەر دڵخۆش دەکات

هەروەها پێویستە ئەوە بزانرێت، کە مەبەستی پەروەردەی هونەر گەشەپێدانی تواناکانی تاکە لە ناو کۆمەڵگەکەیدا، وەک گەشەپێدانی لایەنی ‹جەستەیی و ئەقڵی و ویژدانی›، جا ئەم گەشەپێدانەش پێویستی بە هاوسەنگی و لێکبەستن و هاوڕاکردنی ئەم سێ لایەنەی گەشەکردنەوە هەیە، چونکە یەکێک لە ئامانجە سەرەکییەکانی پەروەردەی هونەرە، تا پرۆگرامێکی هاوسەنگ و پڕ بایەخ لەنێو تەواوی پرۆسەی پەروەردەییدا جێگیر بکات و منداڵیش هەست بە ئاسوودەیی و ئارامی و متمانە بەخۆبوون بکات و لە کۆتاییشدا کۆمەڵێک کارامەیی و توانای کاری هونەریش لە هەموو ڕوویەکەوە بەدەست بهێنێت. لە کۆتاییشدا ئەم پرۆسەیە دەبێتە تەواوکەری

تەواوی ئامانجە گشتییەکانی پرۆسەی پەروەردە و فێرکردن، کە هاوکاری قوتابی دەکات بە شێوەیەکی ئاسایی گەشە بکات و بتوانێت بەشێوەیەکی دروست بیربکاتەوەو هەستەکانی بەگەڕ بخات و چالاکبێت و لە دواییشدا ئەنجامیان بدات و جێبەجێیان بکات. جا لێرەدا هەندێک ئاڕاستەمان هەیە، کە قوتابی دەتوانێت زانیاری و فێربوونیان لێوە بەدەست بهێنێت، لەوانەش:

١. ئاڕاستەی خۆیی

پەیڕەوانی ئەم جۆرە ئاڕاستەیە گرنگی بەو شێوەو ڕەنگانە دەدەن، کە لەدەوروبەریاندا هەن و پێی تاوگیر[١] دەبن و دەکەونە ژێر کاریگەرییەکانییەوە، دواتر بە شێوازێکی هونەری جوان ئەو تایبەتمەندی و شێوانەی دیتویانە جارێکی دی دایدەڕێژنەوەو لە شێوە ڕاستەقینە دیتراوەکە ناچێت، جا بۆیە ئەو کەسانە تەنها لە ڕێگەی لایەنە تاوگیرییەکانیانەوە گوزارشت لە هەست و نەستیان دەکەن و ڕەنگ و شێوەش دەبێتە ئەو کەرەستەیەی دەربڕینخوازییەکەی پێدەکات. لەگەڵ ئەوەشدا کەسەکان پشت بە ئەزموون و توانا خۆییەکانیان دەبەستن و ئەم جۆرە گوزارشتکردنەش پەیوەندی بە کەسایەتی کەسەکانەوە هەیەو دەربڕی هەستە تایبەتەکانییانە و بە دەوروبەرەکەشیان کاریگەردەبن، هەروەکچۆن گوزارشت لە تاوگیری و هەست و سۆزەکانیان دەکەن.

منداڵان لە کارەکانیاندا ئەو ڕەنگانە بەکاردەهێنن، کە لە هەست و دروونیانەوە نزیکە

[١] تاوگیر، لەبری وشەی ‹هەڵچوون› بەکارهاتووە. مامۆستا ‹مەسعود محەمد›، تاوگیری پێ پەسەندترە لە وشەی هەڵچوون، چونکە مرۆڤ هەڵناچێت، ئەوە شیرە، کەفە، ئاوە، زەریایە هەڵدەچێت، بەڵام مرۆڤ تاوێک گیردەبێت و دواتر ئاسایی دەبێتەوە. لێرەدا تاوگیر لە بری وشەی عەرەبی (انفعال) بەکارهاتووە. بڕوانە کتێبی: زاراوە سازی پێوانە، مەسعود محەمەد، چ٢، ٢٠١١، لاپەڕە ٢١٠

٢. ئاڕاستەی بینین

لەم ئاڕاستەیەدا، منداڵ گرنگی بەو شێوەو وردەکاری و ڕووناکی و سێبەرو هەموو ئەوشتانەی لە سروشتدا هەن دەدات. هەروەها هەوڵدەدات هەموو ئەوشتانەی دەیبینێت لەڕێگەی پشتبەستن بە ئەزموونی بینینەکانی گوزارشتیان لێبکات، چونکە هەمیشە چاوەکان ئەو شتە ڕاستەقینانە دەبینن، کە لە سروشت و دەوروبەریدا هەن و هیچ هەڵخەڵەتاندنێکی تێدانییەو شتەکان ڕاستەقینەن و مرۆڤ دەتوانێت هەستیان پێبکات و دەستیشیان لێبدات. جا لێرەدا پێویستە مامۆستا هانی هەموو ئاڕاستەکان بدات، تا دواتر منداڵەکە خۆی لە یەکێکیاندا دەدۆزێتەوەو دواتر خۆی بڕیار لەسەر چۆنییەتی کارکردنەکەی دەدات، کە لەگەڵ هەست و ویست و داخوازییەکانیدا بگونجێت، ئیدی ئەوەش هاوکاردەبێت، تا پەیوەندی نێوان شێوەو ڕەنگەکان بدۆزێتەوە.

ڕەنگەکان گوزارشت لە ناخی منداڵەکان دەکەن

٣. ئاڕاستەی بیستن

لێرەدا جەختکردنەوە لەسەر بیستنی منداڵە، چونکە هەندێک بواری زانستی فێرکردن تەنها پشت بە خوێندنەوە نابەستن، بەڵکو هەستی بیستن ڕۆڵێکی کاریگەری هەیە لە گەشەپێدان و پێشخستندا هەروەکچۆن لە گۆرانیگوتن و مۆسیقادا هەیە و لەهەمانکاتیشدا وانە زمانەوانییەکانیش پشت بە هەستی بیستن دەبەستن.

شایانی باسە، پەروەدەی هونەرو کاری جوانناسی بە دڵنیاییەوە لەگەڵ وانەکانی تری خوێندندا پێکەوە هاوبەشی دەکەن لە گەشەپێدانی کەسایەتی منداڵ و ڕێگەو بواری بۆ دەکەنەوە، تا شارەزایی لە هەموو هونەرەکان وەربگرێت، هەروەک چۆن زاڵیش دەبێت بەسەر هەموو ئەو کەرەستەو

شمەکە جۆراوجۆرانەی لەبەردەستیدا هەن و هەوڵدەدات جارێکی دی دایانبڕێژێتەوەو لێکیانبداتەوەو پوختەیان بکاتەوە، تا شێوەیەکی نوێ و جوان بەرهەمبهێنێت، ئەوەش دەبێتە ڕێگەخۆشکەر بۆ منداڵەکان، تا ئارەزووەکانیان بهێننەدی و ویست و تواناکانیان دەربخەن و لەڕووی تاوگیریشەوە ئارامتر دەربکەون.

گفتوگۆکردن هۆکارێکە بۆ فێربوون و لێکتێگەیشتن

ئیدی بۆ ئەو مەبەستە، مامۆستای ئامادەکراو قوتابییەکانی ڕادەهێنێت لەسەر هونەرەجوانەکان، تا وزە هونەرییەکانیان زیاد بکەن و توانای گوزارشتکردنیان لەڕێگەی کاری هونەری و جوانناسییەوە پێشبخەن و ڕاشیان دەهێنێت لەڕێگەی نیگارکێشان و هەویرکاری و کاردەستی و مۆسیقاو شانۆو گفتوگۆکردنەوە، ئیدی لێرەدا کاری مامۆستا کورت دەبێتەوە لەسەر ئەوەی چۆن ئەو منداڵانە لەڕێگەی کاری هونەرییەوە بار بهێنێت؟ ڕاستە، وانەی پەروەردەی هونەر ئەرکی فێرکردنی ڕاستەوخۆی ئەو کارانە نییە، کە لەسەرەوە ئاماژەیان پێدراوە، بەڵکو ئەوانە هۆکارێکن لە هۆکارەکان، تا منداڵ لێوە فێربکرێت چۆن هەستێکی هونەرییانەی هەبێت بۆ شتەکانی دەوروبەری؟ ئنجا فێرببێت چۆن مامەڵەی دروست لەگەڵ ئەو ژینگەیەدا بکات، کە تێیدا دەژیت و خۆی بەدووربگرێت لەهەر ڕەفتارێکی نەشیاو، ئەوانە هەموو ئەرکی مامۆستایە بە دڵسۆزی و نەرمونیانی ئەو پەیامانە لەڕێگەی گفتوگۆوە بگەیەنێتە منداڵەکە، ئنجا وانە کردارییەکەوە، بەڵام مەرجیش نییە منداڵەکان لەپڕ باش بن و چاوەڕێی ئەوەش مەکە، بەڵگو ئەم پرۆسەیە هێواش هێواش دەچێتەپێش و دڵتەنگیش مەبە لەوەی، کە هەموو شتەکان وەک ئەوەی پلانت بۆداناوە ناچنەپێش.

ئەوەی لێرەدا بۆ مامۆستای وانەی هونەر جێگەی بایەخپێدانە ئەوەیە، کە پرۆسەکە بەلارێدا نەبات و فشاریش نەخاتە سەر منداڵەکان، چونکە هەتا مامۆستا فشار بخاتە سەر منداڵەکان، ئەوا منداڵەکان زیاتر لە پرۆسەکە دوور دەکەونەوەو دواتر تەواوی پرۆسەکە دەکەوێتە بەر مەترسییەوە. کەواتە پێویستە لەسەر مامۆستا دڵی منداڵەکان بەدەستبهێنێت و متمانە لای منداڵەکان دروست بکات، کە ئەوەکرا ئیدی کارەکان بۆخۆیان دەچنەپێش و یاخیبوون ڕووناداات و ئارامی و هێمنی باڵ بەسەر پۆلەکەدا دەکێشێت.

تەواوکاری لە پرۆسەی پەروەردەدا چییە؟

مامۆستای بەڕێز، شتێک لە پرۆسەی پەروەردەدا هەیە، کە پێی دەڵێن ‹پرۆسەی تەواوکاریی›. واتە تەواوی پرۆسەی خوێندن لە هەرقوناخ و تەمەنێکدا بێت بە قوناخێکدا تێدەپەڕێت و تەواوی پرۆگرام و زانیارییە خوێندراوەکان، وەک پرۆسەیەکی تەواوکاریی تەماشادەکرێن و هەموشیان، وەک تەونی جاڵجاڵۆکە پێکەوە گرێدراون و لێکجیاکردنەوەیان ئەستەمە، چونکە هەموو زانیارییەکان تەواوکەری یەکترین و ناتوانرێت هەروا بەئاسانی دەستیان لێبەربدرێت.

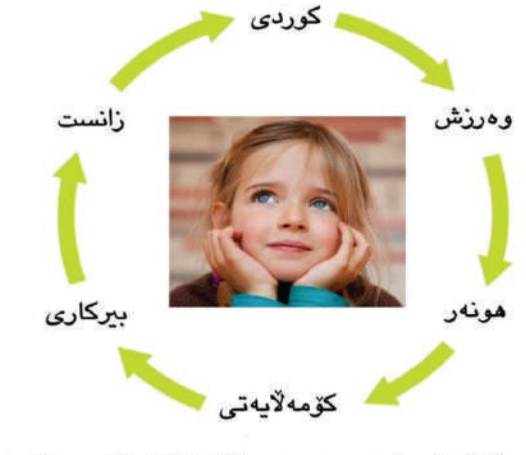

هەموو وانەکان لە پرۆسەی پەروەردەو فێرکردندا تەواوکەری یەکترین

کەواتە بەشێوەیەکی گشتی پرۆسەی تەواوکاریی، بریتییە لە ڕێکخستنی وانە جۆراوجۆرەکان و هەوڵدان بۆ پێکەوەگرێدانیان و لێکبەستنیان بەشێوەیەکی ستوونی لە ڕێگەی شارەزاییەکی تەواوەوە بەمەبەستی لابردنی تەواوی ئەو بەربەستانەی دێنە ڕێگەی و دواتر دۆزینەوەی چارەسەری گونجاو بۆ ئەو کێشەو گرفتانەی هاتوونەتە سەر ڕێگەی پرۆسەکە، هەروەها دۆزینەوەی پردی پەیوەندی لەنێوان وانەکانداو گرنگیدان بە زانیاری تەواو، تا ئاراستەو بەهاکان لە یەک وێنەی تەواوکاریدا پیشان بدرێن.

هەروەها ‹تەواوکاریی› سەرجەم زانیاری و بابەتە دیاریکراوەکان لە یەک سەبەتەدا کۆدەکاتەوەو دواتر بەیەک گۆشمە چارەسەریان بۆ دەدۆزێتەوە، تا زانیارییە زانستییەکان پێکدا هەڵنەپژێن و گومان لە مێشک و بیری منداڵدا دروست نەکەن. لەگەڵ ئەوەشدا ئەم جۆرە پەیوەندییە دەبێتە هەوڵدانێک بۆ پێکەوەبەستنەوەی بابەتەکانی خوێندن، لەهەمانکاتیشدا زانیاری زۆرتریش بە قوتابی دەدات، تا قوتابی زانیارییەکان لەڕێگەی وانەی پەروەردەی هونەرەوە باشتر لە هزرو هۆشیدا بچەسپێنێت و لە یادەوورییەکانیدا بە پوختی بیانهێڵێتەوە.

ئەم تەواوکارییەش لە پرۆسەی پەروەردەدا ڕوودەدات بەم شێوەیە:

پرۆگرامی تەواوکاریی لەسەر دوو شێوە ئەنجام دەدرێت:

یەکەم: شێوەیەکی گشتی بۆ تەواوکاریی: لەم جۆرە تەواوکارییەدا شێوەیەکی گشتی بۆ زانیارییەکان لە نێوان تەواوی لقەکانی مادەکانی خوێندنی پۆلێکدا وەردەگیرێت، ئەوەش لەڕێگەی پێکەوەگرێدانی ستوونییەوە ئەنجام دەدرێت.(بابەتەکان یەک لەدوای یەک بەرەو سەرەوە بن).

دووەم: شێوەیەکی نیوە تەواوکاریی: ئەم جۆرە تەواوکارییە پشت دەبەستێت بە بەشێک لە هەریەکێک لە پرۆگرامەکانی خوێندن لە یەک پۆلی خوێندندا، بۆیە لێرەدا ناتوانرێت تەواوی پێکهاتەی ناو پرۆگرامەکان پێکەوە گرێبدرێن، بەڵکو دەتوانرێت ئەم پرۆسەیە بەم شێوەیەی لای خوارەوە لێک ببەسترێن و دواتر کاریان پێبکرێت:

١. تەواوکاریی لەنێوان بەشەکانی یەک مادەی خوێندندا.
٢. تەواوکاریی لەنێوان چەند مادەیەکی خوێندندا.
٣. تەواوکاریی لەنێوان دوو مادەی جیاوازی خوێندندا.
٤. تەواوکاریی لە نێوان وانەیەک و بەشەکانی وانەیەکی تردا.
٥. تەواوکاریی لەنێوان دوو بەش، یان زیاتری دوو مادە، یان زیاتر.
٦. تەواوکاریی لە نێوان چالاکییەکی دیاریکراوی قوتابخانە لەگەڵ وانەیەک، یان بەشێکی وانەیەکدا.

بێگومان، جگە لەو چەند خاڵە تەواوکارییە، ئەوا چەندین دەروازەی تریش هەن، کە دەتوانرێت سوودیان لێوەربگیرێت، تا وانەی پەروەردەی

هـونەر بكـاتە دەروازەيەكـی فراوانـی زانيـاری بەخشـین بە منـداڵ، وەک دەروازەی چالاكی ئەقڵی، دەروازەی ژينگەيی، دەروازەی يەكەی وانەكـان و چەندانی تر... ئەوەی بۆ مامۆسـتا جێگەی بايەخبێت ئەو مادە بژاردانەن، كە خـۆی هەڵيـان دەبژێرێت و لەگەڵ مـادەی وانەكـانی تـردا پێكيـان دەگرێت و بەشێوەيەكی سادەو ساكار لێكيان دەبەستێت، ئنجا پێشكەشی قوتابييەكانی دەكات.

شايانی باسە، منداڵ لە پۆلی يەكەمدا سەرەتای مامەڵەكردنييـەتی لەگەڵ زانيـارييە زانسـتييەكاندا، بـۆيە لەسـەر مامۆسـتايە بە هێمنـی و بە زمـانێكی سـادەو سـاكار زانيارييەكـان بگەيەنێـتە قوتابييەكـان و نابێـت پەلەپەل بە بەخشـينی زانيارييەكـانەوە دياربێـت. كەواتە مامۆسـتای سـەركەوتوو ئەو مامۆســتايەيە، كە لە نــاخی منــداڵەكان تێــدەگات و بە هەســتێكی بەرزی پەروەردەييەوە مـامەڵە دەكـات و ڕەفتـار دەنوێنێت، بـۆيە لێرەدا دوو جـۆر مامۆستا دەخەينە ڕوو:

يەكەم: مامۆستای سەركەوتوو
دووەم: مامۆستای شكستخواردوو

يەكەم: مامۆستای سەركەوتوو، ئەو مامۆستايەيە، كە:

١. زانيـاری زۆری پێيەو زانيارييەكانيش لە كات و سـاتی خۆيدا بەشـێوەيەكی گونجاو بەكاردەهێنێت.

مامۆستای باش هەميشە قوتابی ئاسوودە دەكات

٢. لە گفتوگـۆدا نەرمونيـانەو وشەی گونجاو بۆ گفتوگۆ و لێكتێگەيشتن هەڵدەبژێرێت.

٣. هەميشـە ئاسـتی بيسـتنی بەرزەو گـــــــــوێڕايەڵی بەرانـــبەرەكەی دەبێـــت و دەيهەوێت لە داخوازييەكانيان تێبگات و لە وەڵامدانەوەشدا پەلە ناكات، تا لەمەبەستی سـەرەكی تێنەگات.

٤. ڕێـز لە بيروبۆچـوونی بەرانـبەرەكەی دەگرێـت و دواتـر بەڕێـزەوە وەڵام دەداتەوە.

٥. ڕەفتاری دیموکراسیانە دەنوێنێت و خۆسەپێن نییە.
٦. ڕەچاوی یاسا و ڕێسا دانراوەکان دەکات و ڕێز لەکات دەگرێت.

دووەم: مامۆستای شکستخواردوو، ئەو مامۆستایەیە، کە:

١. زانیارییەکانی لاوازن و لە کات و ساتی خۆیدا توانای بەکارهێنانی زانیارییەکانی نییە.

مامۆستای شکستخواردو لە ڕەفتارکردنیشدا سەرکەوتوو نییە

٢. لە گفتوگۆکردن و ئاوخاتندا دەمارگیرو توندەو وشەی زبرو نەشیاو بەکاردەهێنێت.

٣. ئاستی بیستنی لاوازەو (بیسەر نییە) نەسەلمێنەرەو (دۆگماتیزم) هەوڵدەدات داخوازییەکانی خۆی بسەپێنێت و بیچەپێنێت بەسەر بەرانبەرەکەیدا.

٤. ڕێز لە بیروبۆچوونی بەرانبەرەکەی ناگرێت و توانای ڕووبەڕووبوونەوەی نییە.

٥. ڕەفتاری دیموکراسیانە نانوێنێت و خۆسەپێنە.

٦. ڕەچاوی یاساو ڕێساکان ناکات و ڕێز لە کات ناگرێت.

مامۆستای وانەی پەروەردەی هونەر دەبێت خۆی یەکلا بکاتەوە، ئایا لەکام جۆری مامۆستایەیە؟ چونکە مامۆستا لەپێش هەموو شتێکدا پێویستە کەسێکی پەروەردەیی بێت و هەموو خاڵە باشەکان لەخۆیدا کۆبکاتەوە، تا ببێتە نموونەیەکی جوانی بەرچاو بۆ قوتابییەکان.

هەروەها هەڵبژاردنی ڕەفتارەکانی مامۆستای یەکەم بوار بۆ منداڵەکان دەڕەخسێنێت، تا ببنە ئەندامێکی باش و چالاک و پڕ جووڵەو بەهەست و دڵخۆش لە پۆلدا، ئەگەر نا هەڵبژاردنی جۆری دووەم چرای دڵی منداڵەکان

دەکوژێنێتەوە، سەرەتا لە پڕۆسەی پەروەردە، ئنجا لە کاری هونەر دەیانتەکێنێتەوە. کەواتە پێویستە مامۆستا هەمیشە خاڵە باشەکان لەخۆیدا کۆبکاتەوە، ئەگەر نەشی توانی ئەوا بێگومان، پێویستە کۆنترۆڵی خۆی

مامۆستای سەرنەکەوتو هەمیشە سەرچاوەی پشێوییە لەناو پۆلدا

لەدەست نەدات و هەموو شتێک نەشێوێنێت، چونکە پۆلی یەکەم، یەکەم ساتی بەرکەوتنی منداڵە لەگەڵ قوتابخانەدا، جا ئەگەر لەیەکەم بەرکەوتندا مامۆستا لەگەڵ منداڵەکاندا شکست بهێنێت، ئەوا بێگومان منداڵەکانیش لە خوێندن دەتۆرێنێت، ئەگەر نەشیانتۆرێنێت ئەوا لە خوێندن دڵیان سارد دەکاتەوە، ئەوەش خاڵێکی باش نییە بۆ پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن. هەروەها لە پۆلەکانی تریش ناهاوسەنگی دروست دەکات و پشێوی دەخاتە ناو پرۆسەی خوێندن لە تەواوی قۆناخەکانی تری خوێندندا.

ئەو هەنگاوانەی پشتیان پێدەبەسترێت بۆ بنیاتنانی پڕۆگرامێکی تەواو زانستیانە

«ماسیسۆن و فریمان» چوار هەنگاوی سەرەکیان داناوە بۆ بنیاتنانی پڕۆگرامێکی تەواو، کە ئەوانیش بریتین لە:

هەنگاوی یەکەم: دیاریکردنی ئەو مامۆستایانەی بەشداریدەکەن لە جێبەجێکردنی پڕۆگرامەکەدا، پێویستە ئەو مامۆستا دەستنیشانکراوانە وانەکە، ئنجا قوتابییەکانیان خۆشبوێت، ئارەزووی وانەگوتنەوەیان هەبێت، توانای سەرکێشی و داهێنانیان هەبێت.

هەنگاوی دووەم: دەستنیشانکردنی ئەو دەرئەنجامانەی، کە پێویستە وەڵامدەرەوەی ئەم پرسیارانەبێت: ئەو زانیارییە هونەریانە چین، کە پێویستن لەم پڕۆگرامەدا هەبن؟ ئەو دیمەنە فێرکارییە داواکراوە چییە، کە پێویستە جێبەجێ بکرێت؟ قوتابییەکان چۆن فێردەبن؟ ئەو بەهایانە چین، کە پێویستە قوتابی فێریان ببێت؟

هەنگاوی سێیەم: بریتییە لە قۆناخی نەخشەسازی، ئەندامانی گروپی دیاریکراو هەڵدەستن بە دەستنیشانکردنی گرنگترین بنەماکانی نەخشەسازی، کە ئامانجەکان بەشێوەیەکی کاریگەر بهێنێتە دی.

هەنگاوی چوارەم: ئەندامان هەڵدەستن بە بەهێزکردنی یەکەی پڕۆگرامەکە، بەپێی دەستنیشانکردنی خاڵە لاوازو بەهێزەکان، دواتر ئەم خاڵانە دەگونجێنن لەگەڵ ژینگەی منداڵەکاندا.

شایانی باسە، زۆرێک لە پەروەردەکاران جەخت لەوە دەکەنەوە، کە دەتوانرێت وانەی پەروەردەی هونەر بەکاربهێنرێت بۆ ناسینی زۆرێک لەو یەکە پەروەردەییانەو لەگەڵ ئەوەشدا ناساندنی کۆمەڵێک کەرەستەو شمەکی جۆراوجۆری پەروەردەیی لە ڕێگەی ئەم وانەیەوە. کەواتە وانەی هونەر دەتوانێت ڕۆڵی خۆی بگێڕێت لە ئاڕاستەکردنی بیرو خەیاڵی قوتابی و دواتر گیرساندنەوەی لە وێستگەیەکی دیاریکراوی پەروەردەیی و فێرکاریدا، چونکە پێویستە ئەوەش فەرامۆش نەکرێت، کە وانەی هونەر زیاتر بۆ چێژوەرگرتن

و داهێنان و دۆزینەوەی شتی تازەیە، نەک ڕاهێنانیان لەسەر بە هونەرمەندبوون.

کەواتە خۆ ئەگەر ببێتە هونەرمەندێکی هەست و بیرجوانی ئەوتۆ، کەبتوانێت ژیان و دەوروبەر بە پاکی و جوانی ببینێت و هەست بەشتەکانی دەوروبەری بکات کارێکی خراپ نییە، بەڵام هەرگیز لە سەرەتادا نابێت فێری کاری هونەری بکرێن، بەڵکو کاری هونەری دەبێتە هۆکارێک بۆ ناساندنی بە ژینگەی دەوروبەرەکەیان، ئیدی لێرەوە هەنگاوە دروستەکە دەهاوێژرێت و

هاندانی قوتابی لەلایەن مامۆستاوە، پڕۆسەی پەروەردەو فێرکردن پێشدەخات

قوتابییەکانیش وردە وردە بەرپێی خۆیان دەبینن و چواردەوری خۆیان دەناسن و لە کۆتاییشدا خۆیان دەناسن، ئەوەش مەبەستە سەرەکییەکەیە.

هەروەها ڕۆڵ و کاریگەری ئەم وانەیەش نابێت تەنها لەچەند داخوازییەکی سەرپێییدا کۆبکرێنەوە، چونکە هونەر جوڵێنەری هەستی قوتابییەکانەو کاردەکات بۆ هاوسەنگکردنی ئەقڵ لەگەڵ هەردوو پەلی سەرەوە (دەستەکان)، ئنجا چاوەکان، بەڵام هەڵەیە ئەم کارە تەنها لە چالاکی ئەقڵیدا قەتیس بکەین، چونکە لە یەک کاتدا گەشە بە ئەقڵی قوتابی دەدات و لەلایەکی تریشەوە توانا کارامەییەکانی پێش دەخات و توانای سەرنجدان و تێبینی کردنیشی گەشەپێدات و وایلێدەکات کاری خۆی لەگەڵ ئەوانی تردا

لێکجیا بکاتەوە، هەرچەندە منداڵ لە قۆناخی باخچەی منداڵاندا فێری ئەو کارامەییە دەکرێت، بەڵام بێگومان دەبێت ئەو بوارە لەم قۆناخەدا زیاتر گەشەی پێبدرێت، تا منداڵ بزانێت و هەست بکات، کە تواناکانی گۆڕانکاریان بەسەردا هاتووە.

هەروەها مامۆستا دەتوانێت کۆمەڵێک دەستەواژەی هونەری بەکاربهێنێت و پاڵپشتی هەست و نەستی منداڵەکان بکات و هەندێک جاریش پێیان بڵێت ‹وێنەکەت جوانە›، لەگەڵ ئەوەشدا مامۆستا دەتوانێت هەندێک دەستەواژەی هونەریی ئاڕاستەی منداڵەکان بکات بەپێی جۆری وێنەکان، بۆ نموونە ئەو هێڵە لارە لە جێگەی خۆیدایە، ئەو هێڵە ڕێکە، ئەو هێڵە چەماوەیە...

تایبەتمەندییەکانی بەکارهێنانی پەروەردەی هونەر، وەک هۆکارێکی وانەگوتنەوە

بەکارهێنانی پەروەردەی هونەر، وەک وانەیەکی تەواوکاریی لەگەڵ وانەکانی تردا دەبێتە هۆی:

١. نەهاتنی قوتابیان کەمدەکاتەوەو پاڵنەری فێربوون زیاد دەکات.

٢. متمانە بەخۆبوون و ئاستی جێبەجێکردن لە کارامەییدا بەرز دەکاتەوەو ئەو شێوازی بەکارهێنانەش دەتوانێت گەشە بە سەرجەم بوارە فێرکارییە هەستییەکان و زمانەوانییەکان و بینگەییەکان بدات.

٣. هەوڵی پەیوەندیگرتن لەنێوان قوتابییەکاندا زۆرتر دەبێت لە پێناو بەیەکەوە بەستنەوەی وانەی پەروەردەی هونەرو وانەکانی تردا.

٤. ڕێکخستنی بابەتە زانستییەکان بە شێوەیەک، کە ڕەچاوی پێداویستی و تایبەتمەندییەکانی قوتابی بکات.

لێرەدا ئەو پەیوەندییە تەواوکارییەی نێوان وانەی پەروەردەی هونەر لەگەڵ وانەکانی تردا ڕوونتر دەکرێتەوە، تا مامۆستا لەوە تێبگات، کە هەموو وانەکانی خوێندن بۆ پەروەردەکردنی قوتابی پێویستیان بە یەکتر دەبێت و ئەو پەیوەندییەش پێویستە هەر بەرەو پێشەوە ببرێت، نەک وانەیەک بسەپێنرێت بەسەر وانەیەکی تر داو ئەوانی تریش فەرامۆش بکرێن. بۆ نموونە:

١. لە بواری بیرکاریدا وانەی هونەر ڕاستەوخۆ پەیوەندی دەگرێت بە وانەکەوە لە ڕێگەی پێوانەو ژمارەو بەرزی و پانی و درێژییەوە، هەروەها لە ڕێگەی شێوەی سێگۆشەو چوارگۆشەو لاکێشەو بازنەشەوە ڕووی نەخشەسازی ئەنجام دەدات و هەریەکێک لەو پێوەرانەش پێویستی بەجۆرێک لە کارکردن هەیە لەناو نەخشەسازییەکەدا، تا ڕووە بیرکاری و ئەندازەییەکە ببێتە بنەمایەکی توندوتۆڵ بۆ کارە هونەرییەکە.

٢. لە بواری جوگرافیاو مێژووشدا، ڕووداوە مێژوویی و پاڵەوانبازییەکان دەبنە بابەتی وروژاندنی قوتابییەکان لە ڕێگەی باسکردن و گێڕانەوەو نموونە هێنانەوە لەسەر بابەتەکە. هەروەها لە بواری جوگرافیاشدا نەخشەکێشان و شێوەی ڕوونکاری و کلێشەی بەرجەستە بۆ ڕوونکردنەوەی هێڵکاری تەلان و دۆڵ و ناوچە دێرین و شارەکان، کە ڕاستەوخۆ پەیوەندی بە وانەی جوگرافیاوە هەیە.

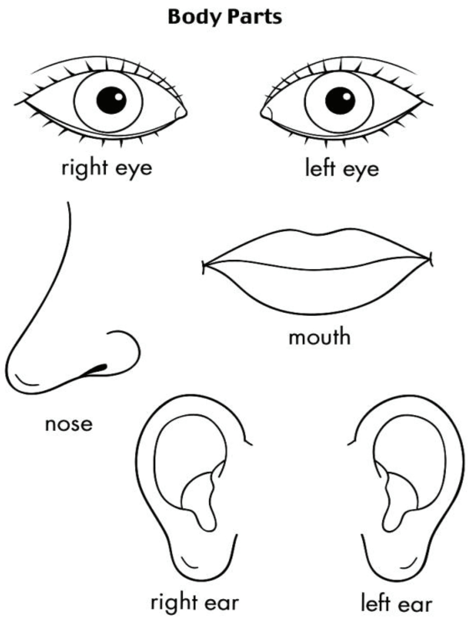

٣. لە بواری زانستیشدا، پێویستیان بە وێنەی ڕوونکاری جەستەی مرۆڤ و کۆئەندامی هەرس و ئێسکە پەیکەرو وێنەی چاو، یان گوێ دەبێت، کە ئەوانەش ڕاستەوخۆ پەیوەندیان بە هونەری نیگارکێشانەوە هەیە.

٤. له بواری زمانی کوردیشدا، قوتابی له پۆلی یەک، یان پۆلەکانی تردا دەتوانێت پیتەکان، یان وشەکانی زمانی کوردی، یان ئینگلیزی بەگەورەیی بکێشێت و دواتر به بۆیه ڕەنگاوڕەنگیان بکات و هونەری جوانکاریان تێدا بەکاربهێنێت و به نەخشونیگاری جۆراوجۆر پیتەکان، یان وشەکان برازێنێتەوە.

لێرەدا زۆر بوار هەیە، تا مامۆستای پەروەردەی هونەر ئەقڵی قوتابییەکانی پێ بوروژێنێت، له پەروەردەی هاوچەرخدا پێویسته هەمیشه مامۆستا وانەکان پێکەوه گرێبدات و دواتر لێکیان ببەستێت، تا قوتابی هەست به نامۆیی نەکات لەنێو وانەکانی تردا، بەڵکو هەروانەیەک دەبێته دەروازەی فێرکاری بۆ وانەکانی ترو هەروانەیەکیش لەجێگەی خۆیدا بەهای خۆی دەپارێزێت له ناو پرۆسەی پەروەردەو فێرکردندا.

هەروەها زۆرێک له شارەزایانی پەروەردە دانیان بەوەدا ناوە، که پەیوەندییەکی بەهێز هەیه له نێوان پەروەردەی هونەرو مادەکانی تردا، بەتایبەتیش پەیوەندی نیگارکێشان به زانستی ئەندازیارییەوە، چونکه له بنەڕەتدا زانستی ئەندازیاری پشت به هونەری نیگارکێشان دەبەستێت هەر له هێڵکاری و گۆشەو چوارگۆشەو سێگۆشەو لاکێشەو بازنەو بڕین و پارچه

پـــارچەکردنەوە... هەروەکچــۆن لە کێشـــانی نەخشـــەدا چەنـــدین خـــانەی ڕازاندنەوەی بچوک بەکاردەهێنرێت، کە زۆرێک لەو خانانە دەبنە پێکهاتەی ســـەرەکی نەخشـــەکەو لەهەمانکاتیشـــدا دەیـــڕازێننەوەو دەشـــبنە هێمـــای ڕوونکاری، کە ئەوانەش ڕاستەوخۆ دەچنە خزمەتی بواری ئەندازیارییەکەوە، جا لەبەر ئەوە پێویستە لە داهـاتوودا (لە سـەرو پۆلی شـەش) قوتـابی فێری بنەما تیۆرەکانی نیگارکێشان بکرێت، تا لە سیستەمی نیگارکێشـان تێبگـات و دواتر بۆخۆی لە ژیانی کردارەکیدا دووبارەیان بکاتەوەو شـتێکیان لەبـارەوە بزانێت.

ڕۆشنبیری بینگەیی (بینین) و کاریگەرییە پەروەردەییەکانی

جیهـان پێکهـاتیەکە لە وێـنە، هەروەهـا ژیـانیش بە هەمـوو پێکهـاتەو کەلوپەلە بەنرخ و بەهادارەکانییەوە لەڕێگەی وێنەوە گوزارشـتی لێدەکرێت، تەنانەت زۆربەی زانستەکانیش لە ڕێگەی وێنەی ئاوێتەییەوە دەردەبڕدرێن، ئیدی لە کۆتاییدا ئەم وێنەیە دەبێتە بەشـێک لە ڕۆشـنبیری و شارسـتانییەتی ئەم تـاکە، ئەوەش لەڕێـگەی بینیـنەوە هەســت بە ســەرجەم پێکهـاتەی نـاو وێنەکان دەکرێت و تاکەکانیش بەپێی ئاستی ڕۆشنبیری خۆیان خوێندنەوەی جیاواز بۆ وێنەکان دەکەن.

کەواتە لێـرەدا بینـین زۆر گـرنگەو کەســی بیـنەریش بەپێـی ئاســتی ڕۆشـنبیری و پاشـخانی هـونەری و زانیـاری خـۆیەوە بڕیـاڕ لەســەر شـتە بینراوەکان دەدات. لە کۆتایشیدا بەم جۆرە لە شێوازی خوێندنەوە دەگوترێت ڕۆشنبیری وێنە، یان ڕۆشنبیری بینگەیی (بینین)، لەم سەردەمە هـاوچەرخەدا وێـنەی هــونەری دیـاردەیەکی هــزری ڕۆشـــنبیرییەو پێشـــی دەگوترێـت ڕۆشنبیری وێنە، یان ڕۆشنبیری دیتەنی، دواتـر لەڕێگەی بینینەوە هەست بە دیـاردە پەروەردەیـیە کـۆمەڵایەتی و مرۆڤایەتییەکـانی دەورووبەر دەکـرێن، هەرچەنـدە تەکنەلۆژیـای زانیـاری وای لە کـۆمەڵگەی مرۆڤـایەتی کـردووە وێڕای جیاوازی زمان و کەلتورەکانیان باشتر لێک نزیکبکەونەوەو لێکتێبگەن.
کەواتە ڕۆشـــنبیری وێـنەو بینینییەکـان هەمـوو ئەو بەربەســت و ئاستەنگە جــوگرافی و جیاوازیانەیـان بڕیـوەو نمـوونە بەرجەســتەکانیش هەمـوو ئەو

گریمانانه دەسەلمێنن، کە هونەر چەترێکە هەمووان لەژێریدا بێ جیاوازی کۆدەبنەوە.

تابلۆی هونەری لە نێو گەلان و میللەتە جیاوازەکاندا زمانێکی هاوبەشی هەیەو ناتوانرێک هەروا بەئاسانی لێکجیا بکرێنەوە، چونکە ڕەنگ و شێوەو شێوازی کارکردن لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی تر، لە گروپێکەوە بۆ گروپێکی تر، لە ناوچەیەکەوە بۆ ناوچەیەکی تر جیاوازن و هەمووشیان گوزارشت یان لەخۆی، یان لەدەوروبەری، یان لە هەمووان دەکات، ئیدی ئەوە بابەتە ڕاستەقینەکەیەو پێویستە مامۆستا ئەوە بۆ قوتابییەکانی ڕوونبکاتەوە، کە هونەر زمانێکی هاوبەشی گوزارشتکاری هەیە، نەک هەر ئەوەندە، بەڵکو هەمووان دەیانەوێت تابلۆ، وەک هۆکارێکی دەربڕین بەکاربهێنن و هەست و نەست و ویستەکانیانی پێ دەرببڕن.

هەروەها منداڵانیش لەنێو خۆیاندا زمانێکی هاوبەشی گوزارشتخوازیان هەیە، جا هەر تەمەنەو بەپێی توانای خۆی هێزی دەربڕینی تاقیدەکاتەوەو هەندێکیان باش و هەندێکی تریشیان لاواز، بەڵام مەرج نییە ئەوەی لاوازە باش نییە، بەڵکو پاشینەی ئەزموونکردنی نییەو دواتر بەپێی کات ئەو منداڵەش دەتوانێت لەڕێگەی ئەزموونکردنەوە باشترو باشترین بێت. ڕاستە لەوانەشە سەرەتا منداڵ لە یەکەم هەنگاودا وێنەکانی سادەو ساکار بن و ببنە جێگەی تێڕامان و هەندێکجاریش گاڵتەجاڕیانە دەربکەون، بەڵام پێویستە مامۆستا ئەوە بزانێت ئەوە توانای ئەو تەمەنەی منداڵەیەو ناتوانرێت بخرێتە ژێر فشارەوە، تا باشترو جوانتر وێنەکان بکێشێت، پێویستە ئەوەش ڕوونبێت، تابلۆکان زیاتر دەربڕینخوازین و جۆرێکن لە هەستی تاکە کەسی، هەرلەبەر ئەوەشە دەبێت ڕێزیان لێبگیرێت و بێ بەهایانە تەماشا نەکرێن.

لێرەدا تابلۆ، وەک کەرەستەیەکی ڕاستەقینە ئاستی ڕۆشنبیریی بینگەیی کەسەکە، یان کۆمەڵگاکە لە ناخیدا هەڵدەگرێت و هەڵسەنگێنەری ڕاستەقینەی خەیاڵبازی و هەست و نەستە ڕاستەقینەکانی کەسی بکێشەر دیاری دەکات. لەگەڵ ئەوەشدا ئەو ڕۆشنبیرییە لە گوزارشتکردن بە شێکی دانەبڕاوە لە ئاستی ڕۆشنبیری و شارستانی هەر میللەتێک، ئەوەش پەیوەستە بەو تایبەتمەندیانەی ئەو میللەتە، کە لە هەناویدا هەڵیگرتووەو دواتر لەڕێگەی

نەوەکانییەوە دەریان دەخات و دەریاندەبڕێتەوەو لە ڕێگەی کاری هونەریشەوە گوزارشتیان لێ دەکات.

کەواتە ڕۆشنبیریی وێنەی هونەری، یان ڕۆشنبیری بینگەیی بەشێکی دانەبڕاوە لە ڕۆشنبیرییە گشتییەکە، کە گرێدراوی ئاستی ڕۆشنبیری کۆمەڵگاکەیەو شوێنپەنجەی بەسەر تایبەتمەندی و جۆرو سروشتی ڕۆشنبیرییە بینگەییەکەدا بەجێدەهێڵێت و لەگەڵ ڕۆچوون و گەشەکردنیشدا لەگەڵیدا دەمێنێتەوە، لەگەڵ ئەوەی لە ئێستەدا جیهانگیری دەستی بەسەر هەموو ئاستەکانی ڕۆشنبیریدا گرتووە، بەڵام گۆمەڵگاکان تایبەتمەندی خۆیان لەدەست نەداوەو توانیویانە لە ڕێگەی پارێزگاریکردن لە داب ونەریت و ئاراستە ئایینی و دنیاییەکانیانەوە، زانست و پەروەردەو ڕۆشنبیری و بەشێکیش لە کەلتوورو فەرهەنگی خۆیان بپارێزن.

وانەی پەروەردەی هونەر ڕاستەوخۆو ناڕاستەوخۆ کاریگەری لەسەر ڕوانگەی منداڵ بەجێ دەهێڵێت

کەواتە لە کۆتاییدا دەتوانرێت بگوترێت وێنەکان، یان نیگارەکان ڕووی ڕاستەقینەی ناخی مرۆڤەکانن و بینەر، یان مامۆستای هونەر دەتوانێت لەڕێگەی نیگارەکانەوە ناخی قوتابییەکان بخوێنێتەوەو ئەو هێماو کۆدانەش بشکێنێت، کە منداڵەکە لە نیگارەکەدا دایناون و هەرخۆی لێی تێدەگات، بەڵام کاتێک مامۆستای بەئاگاو زیرەک و خاوەن ئەزموون لەو بوارەدا تەماشای ناوەرۆکی تابلۆکان دەکات، ئەوا بێگومان دەتوانێت پەی بە نهێنی کۆدەکان بەرێت و لەڕێگەی تابلۆکەوە ڕاستەخۆ بێئەوەی منداڵەکە هەست بکات بچێتە ناخ و هەستی منداڵەکەوە، ئەوەش کاری مامۆستای هونەرە لە ئێستەداو دواتریش پرۆسەی چاودێری و ئاڕاستەکردن دەستپێدەکات، کە لە پرۆگرامی پەروەردەی هونەر بۆ باخچەی منداڵان زۆرتری لەسەر باسکراوە.

ئەم بابەتە تەواوکەری پرۆگرامی پەروەردەی هونەر بۆ باخچەی منداڵان – ڕێبەری مامۆستایەو لێرەدا زانیاری زۆرتر لەو بارەیەوە خراوەتە ڕوو، هەروەها بەپێویست زانرا جارێکی دی لەسەری ڕابوەستریێت و هەندێک زانیاری تازەتر بخرێنەڕوو، تا مامۆستای پەروەردەی هونەر بە هەستیارییەوە مامەڵە لەگەڵ ئەو دۆخەدا بکات، چونکە زۆرێک لەو منداڵانەی لە باخچەی منداڵانەوە دەپەڕنەوە بۆ قۆناخی بنەڕەتی و لە نێویشیاندا پۆلی یەکەم تووشی کۆمەڵێک بەربەستی نەخوازراو دەبنەوە، جا هەندێک لەو بەربەستانە پەیوەندی بە پرۆگرامی خوێندن، یان پرۆسەی خوێندن، یان مامۆستا، یان ژینگەی قوتابخانەوە هەیە، لەبەر ئەوە هەندێک جاریش ئەم کێشەو بەربەستانە پەیوەندیان بە خودی قوتابییەکەوە هەیەو ئاست و توانا زیرەکییەکەی دەبێتە کێشەو مامۆستاو دەوروبەر لێی تێناگەن و منداڵەکەش ڕووبەڕووی کۆمەڵێک گرفت و کێشە دەکەنەوەو دواتر منداڵەکە لەو ئاستەدا ڕادەوەستێت و لەبەرانبەر ئاستەنگەکانیشدا توانای هەنگاونانی زیاتری نامێنێ.

جێگەی ئاماژەپێدانە، داهێنان و بیرکردنەوەی داهێنەرانە بە یەکێک لە ئامانجە گرنگەکانی پرۆسەی پەروەردە دادەنرێت و هەمیشە قوتابیيە داهێنەرەکان لە وڵاتە پێشکەوتووەکاندا جێگەی چاوتێبرینن و بە بایەخەوە لە تواناو ئاستی بیرکردنەوەیان دەڕوانرێت، چونکە لەم سەردەمە هاوچەرخەدا، کە پێشکەوتنی زانست و ئابووری بوونەتە هۆکاری سەرەکی ئەم پێشکەوتنانە، هەر لەبەر ئەوەشە ئەم وڵاتانە بایەخ بە داهێنەرەکانیان دەدەن و لە کۆمەڵگە پیشەسازییەکانیشدا جێگەو پێگەی تایبەت بەخۆیان هەیە، بەڵام لە وڵاتە تازە پێگەیشتووەکاندا وردە وردە گرنگی بەم جۆرە کەسانە دەدرێت و دەروازەی زانست و زانیارییان بەڕوودا دەکرێتەوە، بۆیە لێرەدا دەتوانرێت هەندێک گریمانە لەبارەی داهێنانەوە بخرێتە بەرچاو، لەوانەش:

١. ئایا داهێنان تایبەتمەندییەکی لەشەکی بۆماوەییە لە قوتابیدا؟

– ئەگەر وەڵامەکە بەڵێ بوو، ئەوا ئەستەمە بیوروژێنین و لە ڕێگەی فێرکردنەوە باشتر بکرێت.

- جەخت لەوە دەکرێتەوە، کە دیاردەی داهێنان شێوەیەکە لە شێوەکانی چالاکی ئەقڵی و قوتابی ئەنجامی دەدات، هەموو قوتابییەکان هەریەکەو بەپێی توانای دیاریکراوی خۆی بە پلەیەکی دیاریکراو خاوەن داهێنانە، هەرچەندە جیاوازن لە چەندایەتیدا، بەڵام لەڕووی جۆری و تایبەتمەندیدا هەریەکێک لە قوتابییەکان خاوەن تایبەتمەندی خۆیانن، جا لەبەر ئەوە دەتوانرێت داهێنان فێربکرێت و پەرەیانپێبدرێت و لە بواری ڕاهێنانیش لەسەر ئەنجامدانی بکرێت.

هەموو تاقیکردنەوەیەکی نوێ لەلای منداڵ داهێنانە

٢. ئایا ژینگە گشتییە فێرکارییەکە توانای داهێنان گەشە پێدەدات؟

- گومانی تێدانییە، گەشەپێدانی توانای داهێنان و بیرکردنەوەی داهێنەرانە پەیوەستە بە بیروباوەڕی بەرپرسانی سیستەمی پەروەردەو باوەڕی مامۆستایان، کە تا چەند بڕوایان بە داهێنان، یان گرنگی داهێنان و داهێنەران هەیەو پێویستە گەشە بە توانای داهێنەرانەیان بدرێت.

- دڵسۆزی مامۆستاو پەرۆشی بۆ هاندانی قوتابییەکان و چاودێریکردنی داهێنەرەکان، لە هەمانکاتیشدا بیرۆکەی قوتابییە داهێنەرەکانی پێ لە پڕۆگرامە تیۆرییەکان باشترە.

٣. ئایا داهێنەر دەتوانێت بێ ئەوەی ئامادەکارییەکانی بۆ ڕەخسابێت توانا داهێنەرەکانی بەدەستبخات؟

- داهێنەر (قوتابی) بەپێی ئەو توانا ئەقڵی و ئاڕاستە باشە داهێنەرانەی هەیەتی، دەتوانێت لەکاتی چالاکییە فێرکارییە زانستییەکاندا بەشداری لە پڕۆسەی داهێنەرانەدا بکات، ئەگەر بەربەستێک، یان پێشهاتێکی نەخوازراویش هاتە بەردەم قوتابییەکە، ئەوا بێگومان دەتوانێت ڕووبەڕووی توانا ئەقڵییەکانی ببێتەوە، بۆیە ئەگەر قوتابی ئەو توانا ئەقڵی و ئیرادە بەهێزەی نەبێت، ئەوا بێگومان ڕووبەڕووبونەوەی کێشەکان و بەم جۆرە ئەنجامدانی پڕۆسەی داهێنان ئەستەمەو لە کۆتاییشدا تەواوی پڕۆسەکە دەخاتە بەر گومانەوە.

(بۆ زانینی زانیاری زۆرتر لەبارەی داهێنان و منداڵ، بگەڕێوە بۆ ڕێبەری مامۆستا- پەروەردەی هونەر بۆ باخچەی منداڵان)

پێکهاتەکانی داهێنان و بیرکردنەوەی داهێنەرانە

بەپێی زۆربەی توێژینەوەو لێکۆڵینەوە پەروەردەیی و دەروونییەکان، داهێنان و بیرکردنەوەی داهێنەرانە پەیوەستن بە توانا ئەقڵییەکان، وەک:

یەکەم: پێکەر Fluency

پێکەر، بەشێکی چەندایەتییە لە داهێنان، مەبەستیش لێی پێکانی چەندین بیرۆکەیە لەلایەن قوتابی داهێنەرەوە لە یەک کاتدا، جا ئەم بیرۆکە داهێنەرانەش پەیوەستن بە پێکهاتەی ژینگەیەکی ڕاستەقینەی دیاریکراوەوە، دواتر پێویستە ئەو بیرۆکە هەرەمەکی و خەیاڵیانە لابربدرێن، کە هیچ زانیاری و بەهایەکیان نییە، وەک نموونە ئەفسانەییەکان.

هەروەها، چەند قوتابی توانای هەبێت، تا ژمارەیەکی زۆر بیرۆکەو وەڵامدەرەوەی بابەتەکان بێت، ئەوا هەلی پێکانی زیاتری بۆ دەڕەخسێت.

پێکەریش بە چەند شێوازێکی جیاواز دەپێورێت، بۆ نموونە:

١. بیرکردنەوە خێرا، بەمەبەستی پێدانی زۆرترین وشەی گونجاو، کە بە وشە، یان بە پیت، یان بە کۆپلەیەکی هاوسەنگ و دیاریکراو دەستپێدەکات و کۆتاییشی پێدێت، یان چەند وشەیەکی دیاریکراوو پەیوەست بەیەکەوە دەردەبڕێت، وەک (بەهار، باران، گوڵ...)، یان (تۆپ، یاریگە، ناوبژیوان...).

٢. پۆلێنکردنی بیرۆکەکان بەپێی زۆرترین داواکاری، کە توانای زۆرترین ژمارەی ڕەنگی بۆیەی ڕۆنی و ئاوی بژمێرێت، یان بلێت، یان زۆرترین کەرەستەو شمەک لە کاری هونەریدا بەکاربهێنێت، وەک (ڕۆژنامە، بەرد، قوتوی بەتاڵ، کارتۆن...).

٣. توانای گوتنی زۆرترین وشەی پەیوەست بە وشەیەکی دیاریکراوەوە، وەک گوتنی زۆرترین وشەی لێکەوتەی پەیوەست بە: ئاگر، ماسی، قوتابخانە... بۆ نموونە ئەو شتانەی پەیوەندیان بە ئاگرەوە هەیە، وەک: شقارتە، چەرخ، نەوت، غاز، بەنزین، سۆپا، تەباخ، ئاگرکوژێنەوە، دوکەڵ...

یان ئەوشتانەی پەیوەندیان بە ماسییەوە هەیە، وەک: ماسی، ئاو، دەریا، ڕووبار، خۆراک، ئۆکسجینی تواوە، پوولەکە...

٤. توانای دانانی زۆرترین وشەی گونجاو لە ڕستەو دەربڕینەکانیدا، کە واتایەکی دیاریکراو ببەخشێت.

دووەم: نەرمکێشی Flexibility

- نەرمکێشی لایەنێکی جۆرییە لە داهێناندا، مەبەست لێی فرە بیرۆکەو بیرکرنەوەیە، کە لەلایەن قوتابی داهێنەرەوە پەیڕەو دەکرێت لە ڕێگەی مامەڵەکردن لەگەڵ بیرۆکەو بابەتە پێشنیارکراوەکاندا. هەروەها بە نەرمونیانی مامەڵە لەگەڵ بیرۆکەو هەڵوێستەکاندا دەکات بێ ئەوەی بشڵەژێ و پێشنیارە نەگونجاوەکان دووردەخاتەوەو باشەکانیش گرنگی پێدەدات. بۆ نموونە قوتابییەکی چەقبەستوو لەسەر بیرۆکەیەک (دۆگماتیزم) و نواندنی کەللەڕەقی و خۆسەپێنی کەمتر دەتوانێ داهێنان بکات لەو قوتابییەی نەرمونیانەو بەلایەوە ئاساییە، کە بۆچوونەکەی پێویستی بە پێداچوونەوەهەبێت.

سێیەم: ڕەسەنایەتی Originality

واتە ڕەسەنە لە نوێکردنەوەو بیرۆکەی تاکلایەنانە، هەروەک ئەوەی قوتابییەک پێشنیاری بیرۆکەیەکی نوێ دەکات، کە جیاوازە لە نێو بیرۆکەی پێشنیارکراوی هاوڕێکانیدا، جا لێرەدا بیرۆکە نوێیەکەی قوتابییەکە خۆی دەسەپێنێت بەسەر ئەوانی کەدا، چونکە بیرۆکەیەکی نوێیەو نەگوتراوەو هەر بیریشی لێنەکراوەتەوەو بەبیری کەسیشدا نەهاتووە، جا ئەگەر ئەم بیرۆکە دەگمەنانە لە نێو گرووپەکەیدا، یان لە پۆلەکەیدا دەربکەون، ئەوا بەدڵنیاییەوە ئەم بیرۆکە پێشنیارکراوە ڕەسەنایەتی خۆی دەردەخات و دواتر خۆی دەسەپێنێت، چونکە لە بیرۆکە باوەکان ناچێت.

لێرەدا ڕەسەنایەتی جیاواز دەبێت لە هەردوو هۆکاری پێکەر و نەرمکێشی، بەم شێوەیە:

١. ڕەسەنایەتی ئاماژە بە چەندایەتی بیرۆکەی داهێنەرانەی تاک ناکات، بەڵکو پشت دەبەستێت بە بەهاو جۆرو ڕاستیەتی ئەو بیرۆکانە، بە تایبەتمەندیەش ڕەسەنایەتی لە پێکەری جیادەکاتەوە.

٢. ڕەسەنایەتی ئاماژە بە قوتابیە ترسنۆک و ڕاکردووەکان نادات، کە بیرۆکەو بۆچوونەکانیان زۆر دووبارە دەکەنەوەو جەختیش لەسەر بیرو بۆچوونی ئەوانی تر دەکەنەوە.

لێرەدا دەتوانرێت ڕەسەنایەتی پێوانە بکرێت لەڕێگەی:

١. چەند وەڵامی نائاسایی داوەتەوە؟ کە وەک بیرۆکەی پەسەند بۆ چارەسەرکردنی هەندێک کێشە دیاریکراون.

٢. دەستنیشانکردنی هەندێک ناونیشانی کورتەچیرۆکی خەمبارو دڵخۆشکەر، تا قوتابی بتوانێت لە کاتێکی دیاریکراودا یەکێک لەو ناونیشانانە هەڵبژێرێت بۆ ڕووداوەکە، یان بابەتە دیاریکراوەکە، دواتر چیرۆکەکە، یان ناونیشانەکە بگۆڕێت بۆ تابلۆیەک و لەڕێگەی ڕەنگ و هێڵەوە گوزارشتی لێ بکات.

مامۆستا کۆڵەکەی پشتی منداڵی داهێنەرە

لێرەدا ئەوە ڕوونبۆوە، کە بیرۆکەی داهێنەرانەی منداڵ چەند کاریگەری لەسەر کەسایەتی منداڵ بەجێدەهێڵێت و ئەو کاریگەریانەش ڕاستەوخۆ شوێنپەنجە لەسەر ئاییندەی منداڵەکە بەجێدەهێڵن، چونکە منداڵی پشتگیری کراو باشتر دەتوانێت لە ئاییندەدا بیربکاتەوەو ڕاڤەو خوێندنەوەی بۆ داهاتوو هەبێت. کەواتە ئەرکی سەرپەرشتیارو مامۆستای تایبەتمەندە ئەو جۆرە منداڵانە فەرامۆش نەکەن و لەهەمانکاتیشدا کەشێکی ئارام و پڕ لە متمانە بۆ تەواوی منداڵەکان برەخسێنن، تا تەواوی منداڵەکانیش بە ئاسوودەیی بیربکەنەوەو پێشنیارەکانیان ئاراستەی

منداڵان خاوەن بیرۆکەی داهێنەرانەن

مامۆستای تایبەتمەند بکەن، جا ئەگەر مامۆستا پێچەوانەکەی هەڵبژارد، ئەوا بێگومان سەرگەردانی بۆ منداڵەکان دەهێنێت و پرۆسەکەش بەرەو دواوە هەنگاو دەنێت و تەواوی کارەکەش دەخاتە ژێر گومانەوەو سەرەتا ئەرکی مامۆستا، ئنجا ئەرکی پرۆسەی پەروەردەو فێرکردنیش قورستر دەکات.

مامۆستا و داهێنان

زۆرێک لە پەروەردەکاران ئەوەیان یەکلاکردۆتەوە، کە پڕۆسەی داهێنان، یان فێرکاری داهێنەرانە لە پۆلێکی ئاڵۆز، یان لە ژینگەیەکی فێرکاری ئامادەنەکراودا ئەنجام نادرێت، جا لەبەر ئەوە هەندێک پرسیاری شەرمهێن دێنە پێشێ، وەک: چۆن مامۆستا دەبێتە مامۆستایەکی داهێنەر؟ یان چۆن دەتوانرێت پڕۆسەی وانەگوتنەوەی داهێنەرانە بخرێتە ناو قوتابخانەکانەوە؟

لەو چوارچێوەیەدا، « ڕۆمی» Romey بەمەبەستی فێرکاری داهێنەرانەو بیرکردنەوەی داهێنەرانە بە چەند وشەیەکی سادە گوزارشت لە داهێنان دەکات و پێی وایە داهێنان: توانای کۆکردنەوەی بیرۆکەو شت و شێوازەکانە بە شێوازێکی هونەرکاری نوێ. جا ئەگەر مامۆستا توانی ئەو شێوازو هونەرکارییە نوێیە بەکاربهێنێت بۆ گەشەپێدان و تەقاندنەوەی توانا داهێنەرییەکانی قوتابییەکان، ئەوا بێگومان ئەو مامۆستایە مامۆستایەکی داهێنەرە، چونکە توانیویەتی بەهێزو بیرۆکەی نوێوە هەست و سۆزو بیری قوتابییەکان بوروژێنێت، لەهەمانکاتیشدا بیرۆکەیەکی بەکارهێناوە، کە هیچ مامۆستایەک لە پێش ئەودا بەکاری نەهێناوە، هەر لەبەر ئەوەشە ئەم جۆرە وانەگوتنەوانە دەبنە کلیلی بنەڕەتی بۆ فێربوونی داهێنەرانە و پەروەردەکردن.

هەروەها هەندێک لە پسپۆڕان پێیان وایە، ئەگەر مامۆستا هیچ هۆکارێکی داهێنەرانەی پێنەبوو Creativity Quotient ئەوا بەپێی بۆچوونی «ڕۆمی»: بێگومان خراپ بەسەر تەواوی قوتابییەکان، ئنجا قوتابییە داهێنەرەکاندا دەشکێتەوە.

هەربۆیە، بۆ ئەوەی مامۆستای وانەی پەروەردەی هونەر ڕەفتارە داهێنەرەکانی دیاری بکات، پێویستە سەرەتا توانا داهێنەرەکانی خۆی لە چالاکییە هونەرییەکاندا دەستنیشان بکات، ئەویش بە یەکێک لەم شێوانەی خوارەوە:

یەکەم: داهێنان بکات لە ڕێکخستن و پوختەکردنی بابەتەکانی خوێندن، لەو ڕووەشەوە:

– ئاسانترین ڕێگەی وانەگوتنەوە بۆ مامۆستا، بریتییە لە وابەستەبوونی بەو بابەتانەی لەنێو پڕۆگرامە دیاریکراوەکەدا دەستنیشان کراوە، یان پابەند بێت بەو پلانەی لەنێو پڕۆگرامەکەدا بۆی دانراوە.
– ڕێکخستنی بابەت و چالاکییە هونەرییەکان بەشێوەیەکی گونجاو، کە ڕۆڵی هەبێت لە دەرخستنی توانای داهێنەرانەی مامۆستا، بۆ نموونە: ڕوودانی دیاردەیەکی هونەری لە ناوچەکەدا، یان هەندێک قوتابی دەیانەوێت دیمەنی شارەکەیان جوان بکەن، یان دانانی کۆتەڵێکی هونەری لە گونجاوترین شوێنی شاردا، یان گەشتکردن، بە مەبەستی سەردانیکردنی پێشانگەیەکی هونەری شێوەکاری... جا لێرەدا مامۆستای وانەی پەروەردەی هونەر دەتوانێت سوود لەو دۆخ و ڕووداوانە وەربگرێت و پلان دابنێت بۆ ڕێکخستنەوەی کارەکان و بیرو بۆچوونی خۆشی، وەک بابەتی پێشنیارکراو بخاتە ڕوو. ئیدی لێرەدا مامۆستا دەتوانێت لە ڕۆتینی وانە باوەکان دەربچێت و قوتابییەکانیش لە خوێندنی نێو کتێبان ڕزگار بکات، بێگومان، ئەوەش دەبێتە هەلێکی باش بۆ پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکەی نێوان مامۆستاو قوتابیان لەلایەک و مامۆستاو ژینگەی ناوچەکە لەلایەکی ترەوە.

گەشتی قوتابخانە بۆ شوێنە گشتییەکان

دووەم: داهێنان لە وروژاندنی کێشەدا:

پێویستە مامۆستا هەندێک بابەت لەڕێگە کێشەوە پێشکەش بکات، یان لەڕێگەی ئاڕاستەکردنی هەندێک پرسیار، کە پێویستی بە وەڵامدانەوە هەیە. ئیدی لێرەدا زۆربەی قوتابییەکان، یان بەشێک لە قوتابییەکان بە شێوەیەکی جیاواز لە کێشەکە تێدەگەن و لێی دەڕوانن، کە جیاوازە لەوانی دی، جا لەسەر مامۆستایە بەشێوەیەکی داهێنەرانە کێشەکان بخاتە ڕوو، کە بە پلەی جیاواز قوتابییەکان بشلەژێنێت، تا توانای قوتابییەکان و وزە شاراوەکانیان دەربخات.

هەندێک لەو کێشانەی پێویستە مامۆستا لە شێوەی پرسیارکردنی داهێنەرانەدا بیان وروژێنێت:

١. چۆن دەتوانرێت سوود لە شوشەی بەتاڵ بۆ کارێکی هونەری وەربگیرێت؟
٢. کورتە چیرۆکێک بنووسە لە پێنج وشە زۆرتر نەبێت.
٣. لە ڕێگەی وێنەکێشانەوە گوزارشت لە شێوەکان و پێکهاتەکان بکە.
٤. چۆن دەتوانیت پێوانەی ڕووبەری بازنەیەک بکەیت لە کاتی کێشانی نەخشونیگاری ڕازاوەدا بێ ئەوەی هیچ یاساسەکی ئەندازەیی بەکاربهێنیت؟
٥. ڕیزە دارێک بکێشە، دواتر بزانە کام دارە لەهەموویان گەورەترە؟ بۆچی؟

سێیەم: داهێنان لە پلاندانانی وانەکاندا:

پلانی خوێندن، بریتییە لە پلانێکی ڕێنیشاندەر و ئاڕاستەکراو، تا مامۆستا بەپێی ئەو پلانە بڕوات، نەک کۆمەڵێک یاساو ڕێسای چەقبەستووبن و نەتوانرێت گۆڕانکاری تێدابکرێت و وشە بە وشەش جێبجێ بکرێن، بەڵکو پلان هۆکارە، نەک مەبەست. هەروەها دەتوانرێت پەنجەی لەگەڵدا نەرمبکرێت و ئامادەیە بۆ گۆڕانکاری و پێشخستن و چاککردنی بەپێی ئەو هەلومەرجەی دێتە گۆڕی، یان هەیە. ئەوەش واتای ئەوەیە، ئەگەر مامۆستا بە پلانێکی وشک و بێهەست وانەی پەروەردەی هونەری گوتەوە، ئەوا بێگومان واتای ئەوە دەگەیەنێت، کە مامۆستا لە هەموو ئاڕاستەیەکی داهێنەرانەی وانەگوتنەوە دوورکەوتۆتەوە. کەواتە ئەوەش واتای ئەوە دەگەیەنێت، کە وانەگوتنەوەی داهێنەرانە بۆ یەک وانە پێویستی بە چەندین جۆر پلان هەیە،

که بگونجێت و شیاوبێت و پێداویستییەکانی قوتابیە ئاساییە و داهێنەرەکان پڕبکاتەوە.

چواریەم: داهێنان لە ڕەفتاری وانەگوتنەوەدا:

مامۆستای داهێنەر دەتوانێت قەرەبووی ئەو کەموکورتی و کەمتەرخەمییانەی لەوانەیە لەکاتی چالاکییە هونەرییەکاندا ڕووبدەن بکاتەوەو توانای خۆیشی بخاتە گەڕ بۆ گەیشتن بەو مەرامە. جا لێرەدا ڕەفتاری وانەگوتنەوەی مامۆستا پێویستی بە داهێنانە لە بەڕێوەبردنی پۆلەکەدا، هەروەها نواندنی نەرمونیانی و هەستەوەری لە شێوازی فێرکردنی قوتابییەکان بە تاک و بە کۆ. لێرەدا مەبەست لە نەرمونیانی ئەوەیە، کە ڕۆڵی مامۆستا لە گەیەنەری زانیارییەوە بگۆڕدرێت بۆ بیسەری گفتوگۆکەر، تا چالاکییەکە ڕێڕەوی فێرکاری خۆی لەلای قوتابی وەربگرێت و کەمتەرخەمی نەنوێنێت و بگەڕێت بەدوای زانیاری نوێدا، ئیدی مامۆستاش پێویستە پرسیاری هاندەرانە لە قوتابییەکان بکات و چالاکییەکان فرەچەشن بکات و وەڵامە جۆراوجۆرەکانیش لە قوتابییەکان وەربگرێتەوە.

پێنجەم: داهێنان لە چالاکییە کردارییەکاندا:

گەشانەوەی کاری هونەری لە چالاکییە کردارییەکاندایە، ئەگەر چالاکییە کردارییەکان ببوژێنەوەو فرەجۆربن و بە خۆشی و گەرمییەوە جێبەجێبکرێن، ئەوا بێگومان قوتابییەکانیش ئاسوودە دەبن و لەدڵخۆشی و پەرۆشییەوە کارەکان ئەنجام دەدەن. لێرەدا وا دەخوازێت وانەگوتنەوەی داهێنەرانە لە وانەی پەروەردەی هونەر ببەسترێتەوە بە چالاکییە کردارەکییەکانەوەو بتوانێت کێشەو گرفتە هونەرییەکانی ناو پۆل، ئنجا وانەکە چارەسەر بکات. بێگومان، هەموو ئەوانەش پێویستیان بە سەپاندنی ئەرک و پرسیارکردن و دەرخستن و تاقیکردنەوە هەیە، تا ئەو چالاکیانە بە بیرۆکەو شێوازی داهێنەرانە پێشبکەون.

هەروەها ئەو بەهرە داهێنراوانە لەلای قوتابی گەشە دەکەن، ئەگەر ئەرک بدرێتە قوتابی، تا بۆخۆی بگەڕێت و بەدوای زانیاری و ئەنجامەکانی بکەوێت و تێبینی و سەرنجەکان بنووسێتەوەو پێوانەی بکات و ڕوونیبکاتەوەو دەرئەنجام بەدەستبهێنێت و پێشبینی بکات و پێشهاتەکان

لەبەرچاوبگرێت و نەخشەسازی بۆ تاقیکردنەوەکان بکێشێت و دواتر جیبەجێیان بکات، ئیدی بەم شێوەیە بیری داهێنەرانە لەلای قوتابی گەشە دەکات و ڕۆڵی دۆزەرەوە دەبینێت.

شەشەم: داهێنان و ئامانجی ئاراستەکردنی پرسیار:

بۆ ئەوەی مامۆستا پرسیارێکی داهێنەرانە لە قوتابییەکان بکات، ئەوا ئەو پرسیارە پێویستی بە دارشتنەوەو دووبارە بیرکردنەوەو دۆزینەوەو ئەنجامدانەوە هەیە. کەواتە پێویستە مامۆستا پرسیاری فرەجۆرو فرەئاست و فرەزانیاری لە قوتابییە فرە ئاستەکان بکات، چونکە قوتابییەکان هەموویان وەکو یەک بیرناکەنەوەو هەمووشیان لە یەک ئاستی گەشەی ئەقڵی و ژیریدا نین، جا ئەگەر مامۆستا لە پرسیارکردندا ڕەچاوی ئەو خاڵانەی کرد، ئەوا بێگومان قوتابییەکانیش بەپێی توانای خۆیان توانا داهێنەرەکانیان دەخەنە گەڕو هەریەکەشیان بە ئاست و توانای خۆیان وەڵامی پرسیارەکە دەدەنەوە. بۆ ئەو مەبەستەش پێویستە مامۆستا تۆماری زانیارییەکانی لابێت، تا ئاست و توانای هەر قوتابییەک تۆماربکات و دواتر گەشەی بیرکردنەوەو وەڵامدانەوەی هەر قوتابییەک بەراورد بکات و بیزانێت.

حەوتەم: داهێنان لە هەڵسەنگاندا:

ئامانج لە هەڵسەنگاندنی داهێنەرانە بریتییە لەوەی، کە جیاوازی بکرێت لە ئاستی جێبەجێکردنی قوتابییەکانداو مامۆستا هەوڵدەدات توانا داهێنەرەکانیان لەبەرچاوبگرێت و هەڵسەنگاندنی جیاواز بۆ هەریەکێکیان بکات. هەروەها پێویستە هەڵسەنگاندنەکان فرەلایەن بن، تا

هەڵسەنگاندن یەکێکە لە پرۆسە گرنگەکان، کە پێویستە مامۆستا ئەنجامی بدات

قوتابییەکان لە هەموو ڕوویەکەوە هەڵبسەنگێنێت و ئاستی زانیارییە وەرگیراوەکانیش پۆلێن بکات و توانای زانستی و کارامەیی و بیرکردنەوەی داهێنەرانەی هەر قوتابییەکیش دەستنیشان بکات، بۆ ئەو مەبەستەش شێوازی زانستی بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان بگیرێتەبەر، تا بزانرێت

هەست و ئارەزوو و ئاراستەی داهێنانە باشەکانیان بەرەو کوێ دەچێت و تا کوێ سەرچاوە دەگرێت؟

هەشتەم: نرخاندنی داهێنانەکانی مامۆستا:

پێویستە بەپێی ئەو حەوت پێوەرەی ئاماژەی پێدرا نرخاندن بۆ داهێنانەکانی مامۆستا بکرێت لە رێگەی قوتابییە داهێنەرەکانییەوە، چونکە توانای قوتابییە داهێنەرەکان بە شێوەیەک لە شێوەکان رەنگدانەوەی داهێنەرانەی مامۆستاکەیانن.

لە کۆتاییدا مامۆستای داهێنەر ئاوا ناودەبرێت، کە: خۆی بە تاکە سەرچاوەی داهێنانی قوتابییەکان نازانێت و رێز لە قوتابییە داهێنەرەکان دەگرێت و چێژ لە ئاراستە باشەکانی داهێنان وەردەگرێت و قوتابییەکان بەرەو داهێنانی زیاتر هاندەدات. هەروەها بواریش بۆ قوتابییەکان دەرەخسێنێت، تا بە ئازادی کاربکەن و بیربکەنەوەو چالاکییە فێرکارییەکان هەڵبژێرن، ئەوەش بە رەخساندنی ژینگەیەکی فێرکاری داهێنەرانەو هاندانی قوتابییەکان دەبێت بۆ داهێنانی بیرۆکەی سەیرو سەمەرەو نوێ، کە توانا خۆییەکانیان پێ دەربخەن.

نرخاندنی کارە باشەکانی مامۆستای باش ئەرکێکی لەپێشینەیە

هەروەها بۆ ئەوەی کەشێکی داهێنەرانە لە نێو قوتابخانەدا برەخسێنرێت و گەشە بە توانای داهێنەرانە بدرێت و وزەو هێزە داهێنەرەکان دەربخرێن، پێویستە بەڕێوەبەری قوتابخانەو یاریدەدەر و مامۆستاکانی کەشێکی لەبارو گونجاو لە قوتابخانە، ئنجا لە پۆلدا بۆ قوتابی برەخسێنن، تا شارەزایی داهێنەرانەی خۆیان لە نێو وانەکاندا دەربخەن، ئیدی لێرەدا رۆڵی مامۆستای داهێنەر دەردەکەوێت و بەیەکسانی بوار بۆ سەرجەم قوتابییەکان دەرەخسێنێت و بیرۆکەی پێشنیارکراوی قوتابییەکان وەردەگرێت و گوێبیستی راوو سەرنج و پێشنیارەکانیان دەبێت. لە هەمانکاتیشدا کەشێکی لەبارو ئارامیش بۆ قوتابییە داهێنەرەکان دەرەخسێنێت، کە لەگەڵ هەست و سۆزو ویژدانیاندا بێتەوە، دواتر هانی کارە باشەکان دەدات و وەک کارێکی داهێنەرانە لە بەرهەمەکانیان دەڕوانێت و دەیانچوێنێت بە کاری ناوازەو نوێ، لەهەمانکاتیشدا شانازی بە قوتابی و کارەکانیانەوە دەکات.

بە پێی هەندێک لە توێژینەوە پەروەردەییەکان ئاستەنگەکانی داهێنان بەم شێوەیە خراوەتە ڕوو:

یەکەم: کەمی توێژینەوە لە بوارەکانی داهێنانی زانستیدا:

کەمی ئەو توێژینەوانەی، کە لە کێشە جۆراوجۆرەکانی داهێنانیان دەکۆڵییەوە، بە تایبەت لە ڕابردوودا، ئەوانە ڕۆڵێکی بەرچاویان گێڕاوە، تا مامۆستایان بایەخ بە قوتابی داهێنەر نەدەن و فەرامۆشیان بکەن و کارەکانیان بە بێ بایەخ و بێ کاریگەر لێیان بڕوانرێت و بە نادروستی مامەڵە لەگەڵ ئەو جۆرە قوتابیانەدا بکرێت، بەڵام بە هۆی گۆڕانکاری و پێشکەوتنە تەکنەلۆژییە ئەلەکترۆنییەکان لە ئێستەدا ئەم بایەخ و گرنگیپێدانە بە کەسە داهێنەرەکان لە برەودایە، بەڵام بەداخەوە لە وڵاتە تازە گەشەکردووەکاندا هێشتا نەبوتە جێگەی دڵخۆشی بواری پەروەردە، یان ئەنجامەکان جێگەی بایەخ نین، جا لەبەر ئەوە زۆربەیان پابەندن بە بیرۆکە کۆنە باوەکانەوە، یان بیرۆکە ناڕاستەکان، کە لەبواری فێرکردنی داهێنەرانەو گەشەپێدانی بیرۆکەی داهێنەرانەوە گوتراوە.

دووەم: وانەگوتنەوەی باو:

- قوتابی لە قوتابخانەکاندا بە شێوەیەکی باو وانەکان دەخوێنن و ناچاردەکرێن لەکاتی وانەگوتنەوەدا یەک لەدوای یەک بەڕیز دابنیشن و زانیارییەکانیان دەرخوارد بدرێت، هەروەک چۆن ئیسفنج ئاو هەڵدەمژێت،

کاتێك لە پۆلدا مامۆستا قسەکەرەو قوتابیش بیسەر ئەوا شیرازەی پۆل تێکدەچێت و بێزاری دروست دەکات

پێویسـتە ئەوانـیش زانیارییەکـان وەربگـرن، بەداخەوە ئەوەش بە یەکێـک لە ئاسـتەنگەکانی چالاکی داهێنەرانە دادەنرێت و توانـای گەشـەکردنی داهێنـان دەپوکێنێتەوە.

– هەنـدێک لە سەرپەرشـتیارە بەڕێزەکـان ئـارەزوو دەکەن وشـە بە وشـە ڕێنماییەکانیـان لە لایەن مامۆسـتاکانەوە جێبەجێبکرێـت، ئەوەش لەمپەرێکـی گەورەی بەردەم داهێنـان و گۆڕانکارییەکـانەوە ڕێـگە لەبەردەم مامۆسـتای وانەکە دەگرێت، تا تواناکانی خۆی دەربخات لە وانە تیۆری و کردارەکیاندا.

– هەنـدێک لە بەڕێـوەبەری قوتابخانەکـان پێیـان وایە گەشـەپێدانی توانـا داهێنراوەکانی قوتابیان کارێکی سـەخت و دژوارە، ئیدی ئەم جۆرە پرۆگرام و بیرکـــردنەوانە لەگەڵ بیروبۆچـــوونی قوتـــابی داهێـــنەردا نـــایەتەوەو هەنـــدێکجاریش قوتابییەکـــان دەبـــنە جـــێگەی هەراســـانکردنی مامۆســـتاو بەڕێوەبەرو زانیارییەکان لە قوتابییەکە وەرناگیرێت و ڕەت دەکرێنەوە.

لە هەمانکاتیشـــدا بەداخەوە هەنـــدێک مامۆســـتا پێیـــان وایە، ئەگەر بەڕێوەبەرو یاریدەدەرەکانیان هاوکاریان پێشکەش بکەن لەبارەی قوتـابییە داهێنەرەکـانەوە، ئەوا کـارێکی شـەرمهێنەرو نەنگیـیە، چـونکە هەنـدێکجار قوتابییە زیرەک و داهێنەرەکان هەندێک پرسیار دەکەن، کە جێگەی تێڕامـان و لێوردبوونەوەیەو پێشبینی نەکراون، جا لێرەدا هەندێک مامۆستا هەست بە شـەرمەزاری دەکەن لەبەرانـبەر بەڕێوەبەرەکانیانـدا، ئەگەر نەتـوانن وەڵامـی پرسـیارەکان بـدەنەوە، هەربـۆیە بەپێـی دیـدو تێڕوانینـی «تـۆرانس» ئەم ڕەفتـارانە ڕاسـتەخۆ کـاریگەری لەسـەر تەندروسـتی ئەقڵـی داهێـنەر بەجێدەهێڵێت.

ترس، دەرونی قوتابی دەشێوێنێ

– هەروەهـا ئەو قوتابخانـانەی کەشـێکی پـڕ لە تـرس و تۆقاندن و توندوتیژی باڵی بەسـەردا کێشـاون، ئەوا کەمترین سـەرمایەگوزاری داهێنـانی تێـدا ئەنجـام دەدرێـت و توانـای بیرکردنەوەی داهێنەرانە لای قوتابییەکانی کەمترن.

سێیەم: تەواوکردنی مادەکانی خوێندن بەمەبەستی فێرکردن:

زۆرجار کەڵەکەبوونی پرۆگرامەکانی خوێندن دەبنە بەربەست لەبەردەم گەشەپێدانی توانا داهێنەرەکانی قوتابیان، چونکە پێیان وایە دەبێت ئەم پرۆگرامانە لە ‹ئەلفەوە›، تا ‹یاء› تەواوبکرێن، بەڵام بەداخەوە لە هیچ پرۆگرامێکی خوێندندا ئاماژە بەوە نەکراوە، کە مامۆستای زیرەک و داهێنەریش ڕۆڵی خۆی دەگێڕێت لە گەشەپێدانی تواناکانی قوتابیاندا، ئەوە تەنها پرۆگرامەکان نین، کە دەتوانن گۆڕانکاری دروست بکەن، بەڵکو ڕۆڵ و کاریگەری مامۆستاش لەم قۆناخەدا گرنگە.

شایانی باسە، زۆربەی مامۆستا زیرەک و داهێنەرەکان مادەی زۆری زانستی بە شانی قوتابیدا نادەن، بەڵکو هەوڵدەدرێت پشت بە توانا زانستی و کارامەیی و ئەزموونی قوتابییەکانیش ببەسترێت، تا بەهرەو توانا ژیرییە داهێنەرانەکانیان بەرز بکەنەوەو دواتر پەرەی پێبدەن.

چوارەم: پرۆگرام و کتێبەکانی خوێندن:

توێژینەوەکانی هەڵسەنگاندن ئاماژە بەوە دەدەن، ئەم کتێبانەی خوێندن لەسەر بنەمای گەشەپێدانی تونای داهێنان دانەنراون، هەرچەندە لە بواری داهێناندا ئەدەبی پەروەردەیی جەخت لەوە دەکاتەوە، کە پێویستە پرۆگرامەکانی خوێندن و بەرنامە فێرکارییەکان جەخت لەوە بکەنەوە، کە پێویستە ئامانجیان گەشەپێدانی بیرکردنەوەی داهێنەرانەی قوتابییەکان بێت.

وانە کردارەکییەکان منداڵان دڵخۆش دەکەن

کەواتە پێویستە لە دانانی پرۆگرامەکاندا ڕەچاوی وانە کردارییەکان بکرێت، تا قوتابی تەنها بە وانە تیۆرییەکانییەوە گرفتار نەبێت و لەڕێگەی وانە کردارەکییەکانەوە تواناکانی خۆی بۆ مامۆستا بسەلمێنێت، چونکە چالاکیە کردارییەکان سنووری کارکردنیان نییەو کراوەن و قوتابیانیش سەرپشک دەکات، تا لەدەرەوەی پرۆگرام و وانەکاندا کاری ئازاد ئەنجام بدەن و تواناکانی خۆیان لەو بوارەدا تاقیبکەنەوە. هەروەها، وانەی پەروەردەی هونەریش لەو بوارەدا هەنگاوی بوێرانە دەنێت و لەسەر مامۆستای کارامەش گرنگە ڕەچاوی ئەو خاڵە بکات.

پێنجەم: ئاڕاستەکان بەرەو داهێنان:

- هەندێک مامۆستا پێیان وایە قوتابییە داهێنەرەکان بەشێوەیەکی بۆماوەیی ئەو تایبەتمەندییەیان بۆ بەجێماوەو ژینگەی فێرکاری هیچ ڕۆڵ و کاریگەرییەکی لەو بوارەدا نییە، هەروەها هەندێکی دی پێیان وایە بەهرەداری بەسە و پێویست بە ڕاهێنانی داهێنەرانە ناکات، لێرەدا هەردوو بۆچوونەکە هەڵەن.

- هەندێک مامۆستای کۆنەخواز، بەتایبەت ئەوانەی لەبارەی داهێنانەوە بیرکرنەوەی باشیان نییەو ناتوانن و نازانن چ ڕێگەیەک هەڵبژێرن؟ و چ پلانێک ڕەچاوبکەن؟ تا کەرەستەو شمەکە فێرکارییەکان لە بواری هاندانی داهێناندا بەکاربهێنن.

- هەروەها هەندێک لە ئاڕاستەکان فشار دەخەنە سەر قوتابییە داهێنەرو زیرەکەکان، تا خۆیان بگونجێنن لەگەڵ هاوڕێکانیاندا، ئیدی ئەوەش کاریگەری لەسەر داهێنەرو داهێنانەکانی دروست دەکات.

شەشەم: ئەو هۆکارانەی تر، کە پەیوەندیان بە سیستەمی پەروەردەوە هەیە:

١. خوێندنێک تەنها ئاڕاستەکراوە بۆ دەرچوون و بەدەستهێنانی زانیاری و بڕوانامە.

٢. تاقیکردنەوەکانی قوتابخانەو زانیاری کەم بەخشین.

٣. بێ بەها کردنی پرسیارکردن و دۆزینەوە، کە زۆرجار لە لایەن مامۆستاوە قوتابی ڕووبەڕووی سزادان دەکاتەوە.

کەواتە لێرەدا چەند ئاماژەیەک دەردەکەون، کە ڕاستەوخۆ پەیوەندیان بە داهێنانەوە هەیەو پێویستە مامۆستای پەروەردەی هونەر ئاگاداری ئەم خاڵانەبێت و بە ئاگاییەوە لێیان بڕوانێت و بایەخ بە دۆخ و شێوازی جێبەجێکردنیان بدات و هەل و بواری سازانیشیان لەبەرچاوبگرێت.

لێرەدا ئەم چەند خاڵە دەخەینە ڕوو، تا مامۆستای ئامادەکراو تەواوی پڕۆسەکەی لەبەرچاوبێت و هەروەک لە وێنەکەشدا ڕوونکراوەتەوە، کە ئەم شەش تەوەرە کاریگەری ڕاستەوخۆیان لەسەر بیری داهێنەرانەی قوتابی هەیەو دەتوانن بواری باش بۆ قوتابی بڕەخسێنن، تا ئاستی داهێنان و بیرکردنەوەی باش ئەنجام بدات.

هەروەها لەوانەشە هەر ئەم شەش تەوەرەش ببنە هۆی تێکدانی بیری منداڵ و ئاستی داهێنان و خەیاڵبازی قوتابییەکان بشێوێنێت، ئەگەر فەراهەم نەکرێن. لێرەدا هەر شەش خاڵەکە لەبارەی ئەم کاریگەریانەوە دەخرێتە ڕوو، بەم شێوەیە:

١. ژینگە، ڕاستەوخۆ کاریگەری لەسەر قوتابی دروست دەکات، چونکە ژینگەی لەبار باشترە بۆ داهێنان لە ژینگە شێواو.
٢. تەکنەلۆژیا، مامۆستا چەند کەرەستەکانی تەکنەلۆژیا بۆ وانەکەی بەکاربهێنێت ئەوەندەش ئاستی بەخۆزانی و توانای خەیاڵبازی فێرکاری لەلای قوتابییەکان دەوروژێنێت.
٣. پەروەردە، ڕۆڵێکی کاریگەری هەیە لەسەر تەواوی پرۆسەکە، چونکە مامۆستاو پرۆگرام پێکەوە گرێدراون و هەردووکیان تەواوکەری یەکترین.
٤. بیرکردنەوەی ئازاد، چەند ئەو بوارە بۆ قوتابی برەخسێنرێت ئەوەندەش دەتوانێت بە ئازادانە خەیاڵبازی بکات و توانا شاراوەکانی خۆی بدۆزێتەوەو بیان خاتە گەڕ.
٥. کۆمەڵگە، ڕاستەوخۆ کاریگەری لەسەر تەواوی پرۆسەکە بەجێدەهێڵێت، جا ئەگەر کۆمەڵگە ئامادە نەبێت بۆ ئەم پرۆسەیە ئەوا بێگومان تەواوی سیستەم و پرۆسەکە دەخاتە بەر مەترسیەوە.
٦. سیستەم، سیستەمی باش هەلی باش دەرەخسێنێت، بەڵام سیستەمی خراپ هەموو شتەباشەکان لەناودەبات، جا لەبەر ئەوە سیستەم، وەک تەونی جاڵجاڵۆکە پەیوەندی بەتەواوی پرۆسەکەوە هەیە.

وانەی هونەر بۆ پۆلی یەکەم

بۆ تێگەیشتن لە هونەری منداڵ لە پۆلی یەکەمدا، پێویستە سەرەتا بگەڕێینەوە بۆ پۆلێنکردنە بەناوبانگەکەی زانای سویسری «ڤیکتۆر لۆنفیلد»، کە تیایدا گەشەی توانای وێنەکێشان لای منداڵ دابەش دەکات بۆ حەوت قۆناخ و ئەو قۆناخانەش بە پێی تەمەنی منداڵ دابەش دەکات. لەو ڕووەشەوە گەشەی لەشەکی و ئەقڵی، کاریگەری دەبێت لەسەر کارە هونەرییە بەرهەمهاتووەکەو بەپێی تەمەنەکەی، تا گەورەتربێت گۆڕانکاری بەسەردا دێت. جگە لەوەش وێنەکانی جوانترو باشتر دەبێ و ناسینەوەی هێمای ناو وێنەکانیش ساناترو ڕوونتر دەبێت بۆ بینەر.

قۆناخەکانی دابەشبوونی هونەری منداڵ لای (ڤیکتۆر لۆنفیلد):

١- قۆناخی ئامادەبوون بۆ هێڵکاری: لە تەمەنی دوای بوون تا ٢ ساڵی.
٢- قۆناخی هێڵکاری: لە تەمەنی (٢ تا ٤) ساڵی.
٣- قۆناخی ئامادەبوون بۆ هەستکردن بە شێوەکان: لە تەمەنی (٤ تا ٧) ساڵی.
٤- قۆناخی هەستکردن بە شێوەکان: لە تەمەنی (٧ بۆ ٩) ساڵی.
٥- قۆناخی هەوڵدان بۆ گوزارشتکردن لە ڕاستی: لە تەمەنی (٩ بۆ ١١) ساڵی.
٦- قۆناخی گوزارشتکردن لە ڕاستی: لە تەمەنی (١١ بۆ ١٣) ساڵی.
٧- قۆناخی باڵق (هەرزەکاری): لە تەمەنی (١٣ بۆ ١٨) ساڵی.

شایانی باسە، لەم هەنگاوەی ئێستادا، تەنها خاڵی سێهەم باسدەکرێت، کە پەیوەستە بە منداڵی تەمەن (٤ بۆ٧) ساڵ. هەروەها لەسەر جۆری چالاکی و شێوازی جێبەجێکردنیشیان زانیاری دەدرێت و لەگەڵ حەزو ویستی منداڵەکان هەنگاوەکان دەخرێنە ڕوو ، پێویستە مامۆستای پەروەردەی هونەریش ڕەچاوی هەستیاری تەمەنی ئەم قۆناخەی منداڵ بکات و هەڵپە نەکات لەکاتی جێبەجێکردنی وانە کردارییەکاندا.
سەرەتا زانیاری پەروەردەیی پێویست بۆ ئەم قۆناخە دەخرێتە بەرچاوی مامۆستای وانەی هونەر:

قۆناخی ئامادەبوون بۆ هەستکردن بە شێوەکان: (٤ بۆ ٧)ساڵ

منداڵ لە پۆلی یەکدا، وەک (ئەقڵ و لەش) گەشەی زۆرتری کردووە، هەروەها باری کۆمەڵایەتی و شارەزا بوونی بۆ بەرانبەرو دەوروبەر زیاتر نەشونمای کردووە. لە باخچەی منداڵانەوە هەنگاو دەنێ بەرەو قوتابخانەو ئەندامی نوێ دەناسێ، ئەوەش بەئاشکرا کاردەکاتە سەر دەربڕینە هونەرییەکانی.

هەروەها لەم ئاستەی تەمەنی منداڵدا هێماکان زۆرتر واتاو زانینی پێوە دیارەو وەک لە قۆناخی پێشوتری (ناولێنان)دا دەردەکەوت. دەتوانرێت شێوەکان باشتر بناسرێنەوە، کە لە قۆناخی ناولێناندا ساکار بووە، ئێستاش بە ئاشکرا ئەو شێوانە دەناسرێنەوە، کە منداڵەکە دەیانکێشێ، وەک: وێنەی (مرۆڤ، گیاندار، سروشت) لەم قۆناخەدا هەر شتێک لە دەورووبەری منداڵەکەدا هەبێت، ئەوا بێ دوودڵی بە شێوەیەکی ڕاستییە ڕاستەقینە بینراوەکە گوزارشتیان لێدەکات، بەڵام بە دنیابینی و تێگەیشتنی منداڵانەی خۆی، بەڵام بەداخەوە، وەک نیگاری گەورەکان هەستیان پێناکرێن و نابینرێن، بۆیە بینینی گەورەکان بۆ دەورووبەر زۆر جیاوازە لەگەڵ ئەو بینینەی، کە منداڵ دەیبینێت و هەستیان پێدەکات.

ئەرکی سەرشانی مامۆستا لەم قۆناخەدا: (٤ بۆ ٧) ساڵ

ئەو ڕێگاو بۆچوونانەی منداڵ لە تەمەنی (٤ تا ٧) ساڵی دەیگرێتە بەر گرنگترین شێوازەکانی ژیانییەتی. هەربۆیە، ئەرکی سەرشانی مامۆستا ئەوەیە بە هیچ جۆرێک بەرپەرچی گوزارشتی منداڵ نەداتەوەو بەهیچ جۆرێک گاڵتە بە شێوازی کارکردنی نەکات، بەڵکو هانی بدات بۆ بەردەوام بوون و تێکەڵبوون بە چالاکی هونەری، بۆ ئەوەی زەمینەیەکی گونجاوی بۆ بڕەخسێنێ، تا کار بکات. بە ئامادەکردنی کەرەستەو کەلوپەلی بەکارهێنان وەک:(کاخەز، پاستیل، ماجیک، قەڵەمی ڕەنگاو ڕەنگ، هەروەها قوڕ، یان قوڕی دەستکرد، یان هەویر...) پێویستە لە کاتی هەست بزواندنی منداڵ بۆ گوزارشتکردن بابەت دەستنیشان بکرێت، کە پەیوەستە بە توانای لەشەکی و ئەقڵی منداڵەکە بەتایبەت ئەو بابەتانە بن، کە بەسەر ژیانی منداڵەکەدا هاتوون، چونکە منداڵ لەم تەمەنەدا بە سروشتە بینراوەکەی خۆی سەرنج

ڕاناکێشێ هێندەی بە زانیاریەکانی سەرسامە... (هەر ئەمەیە وا دەکات منداڵ زۆر پرسیار بکات و بەدوای زانیاری نوێدا بگەڕێت و دەیەوێت وەڵامی ئەو پرسیارانە وەربگرێت، کە لەخەیاڵدانیدا بێ وەڵام ماونەتەوە).

مەشق و لێکۆڵینەوە لە هونەری منداڵ لەم قۆناخەدا: (٤ بۆ ٧) ساڵ

١- کۆمەڵێ وێنەی منداڵەکان کۆبکەوەو پاشان هەوڵ بدە دەستنیشانی گۆڕانکاریەکان بکەیت، کە ڕوودەدات لە هەر توخمێ، کە هەڵدەستێ بە گوزارشت دەربارەیان.
٢- ئەو شێوە ئەندازەیی و هێڵانەی منداڵ بەکاریان دەهێنێ لە وێنەکانیدا دەستنیشانیان بکە.
٣- تێبینی ئەوە بکە، تاچ ڕاددەیەک گۆڕان ڕوودەدات لە هەر وێنەیەک، کە دەیانکێشێ.
٤- کاریگەری ئەو زانیاریانەی، کە نرخی هەیە لای منداڵەکە لە وێنەکانیدا.
٥- پەیوەندییە ژینگەیی و زەمینیەکانی بابەتەکان تێبینی بکە.
٦- سەرژمێری هێما جیاوازەکانی بکە، کە دەیان دۆزێتەوە.
٧- هەندێک جار یەک یەک بابەتیان بدەرێ، جارێک بە بێ هەست جوڵاندن، جارێک بە هەست جوڵاندنێکی گونجاوەوە، پاشان بەراوردی هەردوو ئەنجامەکان بکە بە دەستنیشانکردنی کاریگەری زانیاریەکان و بزانە لە وێنەکانیدا زانیاریەکان لای منداڵەکە نرخیان هەیە؟ (ئەوەی لێرەدا زۆر گرنگە ئەوەیە، کە بزانە منداڵەکە بە زانیاریەکان سەرسامەو گۆڕان لە وێنەکەیدا دروست دەبێت، یان گۆڕانکاری دروست دەکات؟).

بۆ زیاتر شارەزابوون لەم قۆناخەی هونەری منداڵ واتە (٤ بۆ ٧) ساڵ:

لە وێنەکاندا شێوە ئەندازەییەکان زاڵ دەبن بە سەر تابلۆکاندا، کە بە یەکەم شێوازی گوزارشتی هونەری منداڵ دادەنرێت. تێبینی هێڵ و نیمچە ئەندازەیی تێدا دەکرێت، بۆ نموونە: ئەگەر منداڵ وێنەی مرۆڤی کێشا ئەوا شێوەی سەری نیمچە بازنەیی دەکێشێ و باڵ و پەلەکانی بەشێوەی هێڵی

ڕاســت دروســت دەکــات. ئەوەش دەگەڕێــتەوە بــۆ ئەو چــالاکییە جــووڵەو ماسولکەییانەی منداڵ لەم تەمەنەدا.

هەروەهــا جــۆراو جــۆرکردنی وێنەی یەک شــێوە لە کارەکانیــدا هەیە. تێبینی دەکرێت لەم قۆناخەدا منداڵ وێنەی یەک شێوە بە چەند جۆر ڕەنگ، یــان شــێوە بەکــاردەهێنێ و دواتــر دڵخۆشــی منــداڵ وا دەکــات ئــارەزوو بە سروشــتەکەی خــۆی بکــات و چێــژی لێوەربگرێــت. حەز دەکــات جــووڵەو بزواندنی جیاواز جیاواز بەکاربهێنێ. لە ئەنجامدا ئەوە هەست دەکرێت، کە وێنەی جیاوازو جۆراوجۆر بۆ یەک شت، یان یەک شێوە بەکاردەهێنێ بۆ نموونە: ئەگەر بـۆ چەنـد جارێـک داوامـان لێکـرد وێنەی مـرۆڤ بکێشـێت لە هەموو جۆرەکانیدا وێنەیەکی جیاواز دەربارەی مرۆڤ دەکێشێت، هەروەک بیەوێ بەدوای هێمایەکی دیاریکراودا بگەڕێت، کە هێشتا نەی گەیشتۆتێ، یان نەی دۆزیوەتەوە.

ئەم قۆنــاخە، قۆنــاخی گەڕان و تــاقیکردنەوەیە (ئەزمــوونکردنە) لە نیگارکێشاندا، لەبەر ئەوە شێوەکان تیایدا سیمایەکی جۆراوجۆرو جیاوازی هەیەو پەیوەندی بە (شوێنەوارو شتەکان)ـە وە هەیە، کاتێک منداڵ دەیەوێ وێنەی شوێنێک بکێشێت بە شێوەیەکی خۆیی تەماشای دەکات، بۆ نموونە: کاتێـک لەم تەمەنەیـدا شـەقامێک دەکێشـێت بەلایەوە گرنـگ نییە، کە دەبـێ درەختەکـان لە قەراخـی شـەقامەکەدابن و ئۆتۆمبێـل لە ناوەڕاسـت و خەڵکـی لەسـەر شۆسـتەکان ڕێ بـکەن، بەڵکـو ئەوەی بە لایەوە گـرنگە لە سـەر کــاخەزەکە هەمــوو بــابەتەکە بکێشــێ و لە یەک ڕوودا کۆیــان بکــاتەوەو پیشـانمان بـدات بە پێـی ئـارەزووی خـۆی و هەمـوو بـابەتەکە لە بەردەمـی خۆیدابن و گوێ بە پەیوەندییە بینراوەکان و شوێنی شتەکان نادات، گرنگ ئەوەیە ئەو بابەتانە دەکێشێت، کە بە پێی ئەو زانیاریانەی خۆی هەیەتی لە بارەی شتە بینراوەکانەوەو بۆیە دەردەکەوێت، کە ئەوانە هەست پێکردنێکی خۆییە، نەک بابەتی.

هەروەهــا منــداڵ لەم قۆنــاخەدا ڕەنــگ بەکــاردەهێنێ بــۆ تــام و چێــژ لێوەرگرتن لە بەر ئەوەی پشت بە چاوی نابەستێ، تـا شـتەکان وەک خـۆی ڕەنـگ بکـات، بەڵکـو بە حەزی خـۆی ڕەنـگ بەکـاردەهێنێ لە جیـاتی ڕەنگـی سـەوز بـۆ گەڵای درەخـت بەکـاربهێنێ لەوانەیە ڕەنگـی شـین بەکـاربهێنێ،

هەروەهـا ئەمە ئەوە دەسـەلمێنێ، کە منـداڵ لەم قۆنـاخەی تەمەنیـدا ڕەنـگ بەکـاردەهێنێ لەپێنـاو جیـاکردنەوەی پێکهاتەکـانی نـاو وێـنەکە. هەروەهـا لە پێناوی تام و چێژ لێوەرگرتنی دەروونی خۆیی.

ڕەچاوکردنی هەندێک تایبەتمەندی

١. پێویستە ڕەچاوی ئەو منداڵانە بکرێن، کە لە باخچەی منداڵانەوە هاتوون بۆ قوتابخانە، چونکە ئەزموونی کاری هونەریان کردووەو زانیاریان لەبارەی شتەکانەوە هەیە.

٢. ئەو منـداڵانەی بە قۆنـاخی بـاخچەی منداڵانـدا ڕەت نەبـوون، پێویسـتە ڕەچاوی هەستیان بکرێت و وا پیشـان نەدرێـن، یـان وا دەرنەخرێن، کە هـیچ نەزان و بێ ئەزموونن.

٣. پێویسـتە مامۆسـتا ڕەچـاوی ئەوە بکـات، پـۆلی یەکەم، یەکەم ئەزمـوونی منداڵە لەگەڵ قوتابخـانەدا، جا دەبێت ڕەفتارێک نەنوێنێت ببێتە هـۆی ئەوەی منداڵ لە قوتابخانە بتۆرێنێت.

٤. بەکارهێنـانی زمـانی گفتوگـۆی نەرمونیـان و دەسـتەواژەی سـادە، تـا منداڵەکان بەهێمنی و لەسەرخۆ ئاوێتەی کاری هونەری ببن.

٥. ڕەخساندنی بواری کاری ئازاد بۆ منداڵەکان، تا پەیوەندی کۆمەڵایەتیان بەهێز بەکەن.

٦. هەندێک لەو منداڵانەی بە باخچەی منداڵاندا ڕەت نەبوون سـەرەتا هەندێک کێشـە بـۆ وانەکە، ئنجا بـۆ مامۆسـتا دروسـت دەکەن، بەڵام هەرزوو دەبێت مامۆستا هەست بەوە بکات و بە ئاسایی وەری بگرێت و ئەو منداڵانە بخاتە گروپەوەو دواتر چاودێریان بکات و پاشان ئاراستەیان بکات.

٧. نابێت فشاری دەروونی و کاری هونەری زۆر بخرێتە سـەر منداڵەکان، تا هەست بە بێزاری و هەراسانکردن نەکەن.

٨. پێویسـتە مامۆسـتا، وەک هـاورێیەک مـامەڵە لەگەڵ منداڵەکانـدا بکـات، تـا هەست بە متمانەی زۆرتر بکەن.

٩. پێویسـتە مامۆسـتا ڕەچـاوی ئەو تێبینـی و سـەرنجانە بکـات، کە لە نێـو باسەکەدا خراونەتە ڕوو، لەهەمانکاتیشدا گرنگی بە هەڵسەنگاندنەکان بدات و سەرجەم زانیارییە بەدەستهاتووە تاکییەکان لەنێو تێنوسێکدا تۆمار بکات و

جار جارەش بەسەر زانیارییەکاندا بچێتەوەو هەڵسەنگاندن بۆ پێشکەوتنەکان بکات.

گەشەپێدانی هەستی جوانناسی لەم قۆناخەدا

گەشەپێدانی هەستی جوانناسی یەکێکە لەو ئامانجە سەرەکیانەی وانەی پەروەردەی هونەر بۆی تێدەکۆشێت و هەڵدەدات لەڕێگەی پڕۆگرامەکانییەوە ئەو ڕێگاو شێوازانە بگرێتە بەر، تا ئاستی جوانناسی قوتابی بەرز بکاتەوەو تواناکانی بۆ ئەو بوارە گەشە پێبدات. هەروەها دابەزینی ئاستی جوانناسی لە هزرو ئەقڵ و هۆشی تاکەکاندا بەدوای خۆیدا کارەسات دەخوڵقێنێ، چونکە پێویستە مرۆڤەکان هەمیشە لە دیدێکی جوانناسی بەرزەوە لە دەوروبەریان بڕوانن و هەمیشە بەها بۆ شتەکان دابنێن، چونکە ئەگەر تاک بە بێ بەها لە شتەکانی دەوروبەری ڕوانی، ئەوا بێگومان شیرازەی هەمووشتەکان تێک دەچێت، ئنجا تێکیان دەدات.

هەروەها پێویستە ئەوەش بزانرێت، کە جوانی بیرێک نییە لە دەرەوەی کارە هونەرییەکاندا بوونی هەبێت، یان ئایدیایەک نییە لە ئاسماندا شوێنپێی هەڵبگیرێت، بەڵکو لە ناوەوە بەهۆی کارە هونەرییەکانەوە هەیەو دەبێت. وە بەهۆی داهێنانی هونەرمەندەوە ڕوخسارەکانی ئاشکرا دەبن و ڕەنگاوڕەنگ دەبێت و زیاد دەکات. کەواتە نێوانی لێکۆڵینەوەی جوانی سروشت و هونەرە...

پێویستە هەستی جوانناسی بە کردەوە لە ناخی قوتابییەکاندا گەشەپێبدرێت و بە شێوەیەکی سادەو ساکار پێیان بناسێنرێت و دواتر لەسەریان ڕاهێنان بکرێت، چونکە ئەگەر پۆلەکە بە پاک و خاوێنی ڕانەگرن ئەوا بێگومان پیس دەبێت، جا بۆ ئەوەی پۆلەکە پاکوخاوێنبێت، پێویستە شتەکان فڕێنەدەنە سەر زەوی و لەهەمانکاتیشدا هەر قوتابییەک ژێرخۆی پاک ڕابگرێت ئەوا تەواوی پۆلەکە بەپاکوخاوێنی دەمێنێتەوە. ئەمەو چەندین نموونەی تر پێویستە منداڵەکانی لەسەر ڕابهێنرێت (باشترین شت بۆ ئەم کارە ڕەچاوکردنی یاسای پۆلە).

شایانی باسە، منداڵ ئەزموون دەکات و گەشە بەخۆی دەدات لە ڕێگەی هەر پێنج هەستەکانییەوە ‹بینین، دەستلێدان، بیستن، تامکردن، بۆنکردن›.

لەبەر ئەوە پێویستە منداڵ هەر پێنج هەستەکانی بەکاربهێنێت، بەکارهێنانێکی بێ سنور لەڕێگەی کارە جۆربەجۆرە هونەریەکانەوە، بەتایبەتیش هەستی (دەستلێدان و بینین) لە هەموو هەستەکانی تر گرنگترن بۆ یارمەتیدانی منداڵ و وای لێ دەکات هەستی جوانناسی لای منداڵەکە گەشە بکات.

گرنگی ئەم هەستانە، لە گەشەپێدانی هەستی جوانناسی لای منداڵ

یەکەم: هەستی جوانناسی بینین

(تێبینی و دۆزینەوە)، ئەو هەنگاوە سەرەکیەن، کە هاوکاری منداڵ دەکەن بۆ ڕێکخستنەوەی زانیارییە بینراوەکان. هەروەک چۆن منداڵ تێبینی ئەوە دەکات، شێوەی دارەکان جیاوازن. لێرەدا داری بچوک لە داری گەورە جیادەکاتەوە، هەندێکیان گەڵای پان و ئەوی تریان ڕەنگی سەوزی کاڵە، هەندێکی تریان ڕەنگی گەڵاکەیان زەردە. لێرەدا منداڵ دەتوانێ ڕەنگ و شێوە لێکچووەکان بناسێتەوەو جیاوازی لە نێوانیاندا بکات. کەواتە منداڵ دەتوانێ گرنگی بە هەستی بینین بدات بەو مەرجەی ڕێگای بۆ خۆش بکرێت و وەڵامی پرسیارەکانی بدرێتەوەو سەرکۆنە نەکرێت لەکاتی بەکارهێنانی هەستەکاندا.

ئامانج لەوەش بۆ بەدەستهێنانی:

١. منداڵ فێربێت چۆن تایبەتمەندییە جیاوازو لێکچووەکان لەنێوان شێوەو ڕووکەش و جووڵە لەبۆشایی و ڕووناکیدا لێکجیابکاتەوە.

٢. منداڵ فێربێت چۆن شیکردنەوەی پێکهاتەکان ببینێت و سەرنجی خۆی لەسەریان بدات.

٣. پێکهاتەکانی ‹بینین و بیریەکان› تێکەڵبن، بەمەبەستی گەشەی ئەقڵی.

٤. هەوڵدان بۆ گەشەی بینین بۆ شێوەو پێکهاتەکان.

لەم ڕێگایەوە منداڵ دەتوانێ جیاوازی بکات لەنێوان پێکهاتە جوان و ناشیرنەکان لەو ژینگەیەی تێیدا دەژیت، جا ئەم ژینگەیە ماڵ بێت، یان باخچەی منداڵان، یان قوتابخانە.

دووەم: هەستی دەستلێدان

منـدالّ لەم تەمەنەدا کۆمەڵێـک کەرەســتەی دەوروبەری دەناســێت لە ڕێگەی دەستلێدانەوە بەپێی دەرەنجامەکەی «بیاژەو کوبیە»، کە پێیان وایە:

١. پەروەردەکردنــی هەســتەکانی منــداڵ، دەروازەیەکــن بــۆ گەشــەپێدانی هەستەکانی ماسولکەیی، بینین، بیستن، دەستلێدان، تامکردن، بۆنکردن.
٢. لێکبەســتن و بەیەک گەیشــتنی هەســتە ماســولکەییەکان لەگەڵ یەکتــر، سەرەتایەکی باشیشە بۆ گەشەی بیرکردنەوەی منداڵ.
٣. جۆراوجــۆری هەســتەکانی دەســتلێدان لای منــداڵ، وابەســتەیە بەو کەرەستە خاوانەی منداڵ بەکاریان دەهێنێت لە بەرهەمەکانیدا.
٤. ڕاهێنانی هەستی دەستلێدان لەڕێگەی توانا دەستیەکان و هونەریە جۆراو جۆرەکـان، وەک: هەڵوەشـاندن و لێکبەسـتنەوە، دروسـتکردن و ڕێکخسـتن، دروستکردن، چاپکردن، ڕەنگکردن، هێڵکاری، لێرەدا منداڵ دەتوانێت لە نێوان ئەم پێکهاتانەدا یەکێک هەڵبژێرێت.

ئامانجی تایبەت لە گەشەپێدانی هەستی جوانناسی لای منداڵ لەم تەمەنەدا

بە مەبەسـتی دەوڵەمەندکردنی هەستی جوانناسـی لای منداڵ، پێویسـتە لەســەر مامۆســتای پەروەردەی هــونەر منــداڵ هانبــدات ئامانجەکــانی چاکبکـاتەوە، یـان ڕێکیانبخـاتەوە، بەتـایبەت ڕاسـتکردنەوەی ڕەفتارەکـانی منداڵ لە ڕێگەی:

١. ئامانجە زانیارییەکان.
٢. ئامانجە هەستەجووڵەکان، توانا دەستی و هونەریەکان.
٣. ئامانجە ویژدانییەکان.

یەکەم: ئامانجە زانیارییەکان:

ڕاستکردنەوەی ئامانجەکان، ئەم کردەوانە دەگرێتەوە:
بناسـێت، ببیەسـتێت، جیـاوازی بکـات، شـیبکاتەوە، ڕوونیبکـاتەوە، گفتوگـۆی بکات، شیتەڵی بکات، بیسەپێنێت، هەستی پێ بکات.
بۆنموونە:
١. منداڵ ڕەنگەکان بناسێت.

٢. منداڵ چی لە سروشتدا دەبینێت، بیبەستێتەوە بە ڕەنگەکانەوە.
٣. منداڵ جیاوازی بکات لە نێوان ڕەنگەکاندا.
٤. منداڵ ناشیرین لە جوان جیابکاتەوە.
٥. منداڵ ڕەنگە تاریک و ڕەنگە کراوەکانی لا ڕوون بێت.
٦. منداڵ لەگەڵ مامۆستاکەی گفتوگۆ بکات لەسەر ئەو پێکهاتانەی لەناو وێنەکەیدا هەیە.

دووەم: **ئامانجی هەستەجووڵەکان (توانا دەستی و هونەرییەکان)**

ئامانجی هەستەجووڵەکان نوێنەرایەتی ئەم دەستەواژانە دەکات:
هەڵیوەشێنێ و بیبەستێتەوە، دروستکردن و ڕێکخستن، دروستی بکات، چاپی بکات، ڕەنگی بکات، هێڵکاری بکات، وێنەی بکێشێت.
بۆ نمونە:
١. هەڵوەشاندن و لێکدانەوەی وێنەی پەزڵ (وێنەی دیمەنە سروشتیەکان – وێنەی جووڵە ناشیرین و جوانەکان...).
٢. شێوەکان دروست بکات و ڕێکیانبخاتەوە (خانوو، گوڵ، ئاژەڵ، باڵندە...).
٣. شێوە بەکەرەستە جیاوازەکان دروست بکات (هەویر، قوماش، پێستە...) بەم کەرەستانە ئەم شێوانە دروست بکات، کە لە ژینگەی دەوروبەریدا هەن.
٤. چاپکردن بکات بە (فلچە، گەڵای دار، ئیستەمپا، پەپوولەی جوانی، دروستکردنی کەرەستەکانی ڕازاندنەوەی جەژنی لەدایکبوون، بۆنە جیاوازەکان). ڕەنگ کردنی هەندێ لە دیمەنە جوانەکان، (دار، گوڵ، پەپوولە، ئاژەڵ، باڵندە).
٥. هێڵکاری (گەڵای دار، پەڕە موچ، گوڵ، پەپوولە).

سێیەم: **ئامانجە ویژدانیەکان:**

ئامانجە ویژدانییەکان نوێنەرایەتی ئەم دەستەواژانە دەکات:
(پێویستە بتوانێت، پێویستە حەزی لێ بێت، پێویستە پێشنیار بکات، پێویستە هاوکاری پێشکەش بکات، پێویستە ئارەزووی لێ بێت، پێویستە بەشداری بکات.

بۆنموونە:

١. منداڵ پێویستە بتوانێت شوێنی ژیانی خۆی ڕێکبخات و گرنگی پێبدات.
٢. پێویستە حەز بکات بەشداری لە ڕازاندنەوەی ژووری تایبەتی خۆی، یان لە پۆلەکەیدا بکات.
٣. پێویستە پێشنیار بکات بۆ ڕێکخستن و پاککردنەوەی پۆلەکەی، یان ژوورەکەی.
٤. پێویستە هاوکاری پێشکەش بکات لە کێشانی تابلۆی هونەریدا (کاری هونەری).
٥. پێویستە ئارەزووی هەبێت لە سەردانکردنی مۆزەخانەو پێشانگەکاندا.
٦. پێویستە بەشداری بکات لە پێشانگە هونەریەکانی قوتابخانەکەیدا.
٧. پێویستە حەز بکات بەشداری بکات لەو گەشتانەی ڕێکدەخرێن بۆ ناوچە سروشتییەکان.

ڕێگاکانی گەشەپێدانی هەستی جوانناسی لای منداڵ

ئەوانە دەگرێتەوە:
١. هەنگاوەکانی هەستکردن بە جوانی.
٢. ڕێگاکانی چێژوەرگرتنی منداڵ بۆ ئەو پێکهاتانەی لە دەوروبەریەتی.
٣. دەروازەکانی گەشەپێدان و هەستی جوانناسی لای منداڵ.

کاریگەری پەروەردەی هونەر، لە گەشەپێدانی کەسێتی منداڵ

١. گەشەی ڕەفتاری داهێنانەرانە:

پەروەردەی هونەر یارمەتی منداڵ دەدات بەسەرجەم چالاکیەکانی، تا بتوانێت گەشە بە توانا شاراوەکانی بدات و دەریان بخات و ئەزموونی زۆرتر بکات، تا بتوانێت بەشێوەیەکی گشتی شێوەو هێزی تازە پیشان بدات، ئەمەش وا دەکات لایەنە باش و جوانەکانی منداڵ بەڕوونی بخاتە بەرچاوان.

٢. گەشەپێدانی هەستی هونەری و چێژی هونەری:

ئەم ئامانجە یەکێکە لە ئامانجە دەگمەن و نایابەکان، چونکە پێویستییەکی ژیانی هاوچەرخانەیە لەمڕۆدا، هەروەها منداڵ ڕادەهێنێت

لەسەر چێژی هونەری و گێڕانەوەیەکی ڕاست و دروستی ڕووداوەکانی بیری منداڵە.

هەرئەوەشە واله منداڵ دەکات پارێزگاری لەکەرەستەکان بکات، جا ئەم کەرەستانە لەسەرشەقامەکان بن، یان لە فێرگە، یان لە ماڵ. کەواتە منداڵ ڕادەهێنێ، تا بگاتە ئەوساتەی جل و بەرگەکانی بە پاک و خاوێنی بهێڵێتەوەو ڕێکپۆش دەرکەوێت.

٣. گەشەی توانا هزری و هەستییەکان:

پێویستە منداڵ کار لە هەموو هونەرەکاندا بکات (نیگارکێشان، مۆسیقا، شانۆ...) تا توانای تێبینی کردن، بیرکردنەوە، تێڕامان، تێگەیشتن، هەست پێکردنی بەهێزبێت.

٤. جیاوازی تاکایەتی:

دوای دەرکەوتنی جیاوازی تاکایەتی لەنێوان منداڵاندا، پێویستە لەسەر مامۆستا ئەم جیاوازیە تاکایەتیە بپارێزێت لەناو منداڵاندا، تا بتوانن کێبڕکێی یەکتر بکەن و هەستە جیاوازەکانیان دەربڕن، ئەمەش یەکێکە لە ئامانجە سەرەکیەکانی پەروەردەو زانستی دەروونزانی نوێ. جیهان پێویستی بە مرۆڤی جۆراوجۆرە لەبیرکردنەوەو مامەڵەکردنیان لەگەڵ ڕووداوەکاندا، پەروەردەی هونەریش توانای ئەوەی هەیە ئەم ئامانجە بهێنێتەدی لەڕێگەی کارەکانیەوە بۆگەشەپێدانی کەسایەتی منداڵ و هاوکاری هەموو جۆرە منداڵێک بکات بە جیاوازیەکانیشیانەوە.

٥. ڕاهێنانی هەستەکان:

وانەی پەروەردەی هونەر ڕاهێنان بە سەرجەم هەستەکانی مرۆڤ دەکات لەڕێگەی دەستلێدان، تەماشاکردن، تا ئاستی گۆرانی گوتن و بیستن، ئەمانە هەموویان گوزارشتکردنن لە هەستی مرۆڤ. پەروەردەی هونەریش کار دەکات بۆ ڕاهێنانکردن بە منداڵ، تا هەستەکانی بەکاربهێنێ بەشێوەیەکی گونجاوو لەبارو بەسوود.

٦. هونەر هاوکارە بۆ گەیاندن:

هونەر، زمانی گفتوگۆکردنی منداڵە لەگەڵ خۆیدا، تا بیرو بۆچوونەکانی بگەیەنێتە جیهانی دەرەوە، کەرەستەکەشی: ئاواز، گۆرانی،

جووڵە، ڕەنگ، دەستلێدان، هێڵ، وێنە... تێبینی ئەوە دەکرێت ئەم کەرەستانە دیاریکراونین لەکات و شوێندا، هەروەک زمانی گفتوگۆ نییە پێویستی بەهەندێ یاساو ڕێسا هەبێ بۆ ئەوەی بیرو بۆچوونەکەی بگەیەنێت.

٧. گەشەپێدانی ڕەخنەگرتن لای منداڵ:

وانەی پەروەردەی هونەر هاوکارە بۆ گەشەپێدانی ئاستی ڕەخنەگرتن لای منداڵ، ئەمە یەکێکە لە تایبەتمەندییە گرنگەکان و پێویستە هەموو تاکێک لە منداڵیەوە کاری تێدا بکات لەڕێگەی مامەڵەکردنیان لەگەڵ شێوە هونەریە جۆراوجۆرەکان و ناسینیان بە هەندێ کاری نا هونەری لەڕێگەی ناساندن و ئاشناکردنیان بە پەرتوک و گۆڤارە هونەریەکان، یان لەڕێگەی سەردانی پێشانگەو مۆزەخانە جۆراوجۆرەکان.

٨. گەشەپێدانی ڕۆشنبیری:

پەروەردەی هونەر هاوکاری منداڵ دەکات، تا هەستەکانی گەشە پێ بدات، وەک پێویستییەکی گرنگ لەنەشونماکردنی منداڵ. گومانی تێدانییە ڕۆشنبیری کرداری زۆر گرنگە لە ژیانی مرۆڤداو ڕۆڵێکی گەورە دەبینێ لە گۆڕینی ڕووی کۆمەڵگەو دروستکردن و بنیاتنانەوەی بە شێوەیەکی گونجاو. لێرەدا ڕۆشنبیر پشت بە زانیاری جیاواز دەبەستێت، وەک هونەر بەهۆی فرەجۆری و فراوانی پانتایی کارکردنی، جا دەتوانێت لەهەموو ڕویەکەوە خزمەتگوزاری پێشکەش بە منداڵ بکات و ئاستی ڕۆشنبیری فراوان بکات.

٩. دۆزینەوەی توانای هونەری:

وانەی پەروەردەی هونەر هاوکاری دەکات بۆ دۆزینەوەی ئەو توانا شێوەکاریە شاراوانەی لە منداڵدا هەن. دەتوانرێت بەهۆیەوە ڕووی گەشەی ژیان بۆ ئاییندەی منداڵەکە دیاری بکرێت. لە هەمانکاتیشدا هەموو مرۆڤێک لە خۆڕسکدا کۆمەڵێک توانای لەناخدا هەڵگرتووەو دوای لەدایکبوون و پاش ڕەخساندنی هەل، ئەم توانایانە بەگەڕ دەکەون و شوێنی خۆیان دەکەنەوە لەناو کەسایەتی مرۆڤەکەدا.

کەواتە بەرهەمی منداڵێکی بەتوانا بە ئاسانی جیادەکرێتەوە لەمنداڵێکی بێ توانا، ئەگەر کەشێکی لەباریان بۆ برەخسێنرێت بەو مەرجەی کەسی شارەزاو ڕاهێنراو لەو بوارەدا سەرپەرشتی منداڵەکان بکات. جا پێویستە

منداڵە بێ تواناکانیش هەمان هەلی منداڵە ئاساییەکانیان بۆ بڕەخسێنرێت بە یەکسانی و بێ جیاوازی، تا بتوانن بە ئازادی دەربڕی هەستەکانی خۆیان بکەن.

گرنگی پەروردەی هونەر بۆ منداڵ

توێژەران و زانایانی دەروونناسی لە ڕێگەی هونەرەوە گرنگی بە پەروەردە دەدەن، وەک پێداویستیەکی گرنگ بۆ فێربون لەڕێگەی هونەر لە هەموو قۆناخەکانی خوێندن، لە باخچەی منداڵانەوە، تا بنەڕەت و پەیمانگەو زانکۆکان، چونکە ناتوانرێت هونەر لە ژیانی ڕۆژانەی کەسەکان جیابکرێتەوە، بە تایبەت لەڕووی فێرکردن و ڕاهێنان و ڕاهێزانەوە.

کەواتە هونەر هەمیشە ئامادەیە کار لە دەروونی منداڵ بکات و گەورەکانیش بۆ ئەوە ئامادەن لەڕێگەی هونەرەوە جوان و ناشیرین لێکجیابکەنەوە، دواتر هەست و نەستی جوان گەشە دەکات لەناخی مرۆڤەکانداو هێزی جوانناسی فراوان دەبێت و تێبینی ئەوەش دەکرێت وانەکانی پەروەردەی هونەر، ئاسوودەیی و دڵخۆشی بۆ منداڵان دەهێنن و دەتوانن لەڕێگەی وێنەکانیانەوە تاوگێرییە دەروونیەکانیان خامۆش بکەن، بەتایبەت تاوگێرییە خۆشییەکان، تووڕەبوون، دڵتەنگی، بێ ئارامی. هەروەها دەتوانرێت لەڕێگەی وێنەکانیانەوە بەئاسانی هەستیان پێ بکەین و لەم ڕێگەیەشەوە بیرکردنەوەیان فراوان دەبێت و داهێنانەکانیان جوانتر دەبێت و هاوکارێکی باشیش دەبێت، کەوا لەمنداڵەکان بکات لە کەرەستەو بابەتەکانی دەوروبەر تێ بگەن و واش لە منداڵ بکات، وەک هونەرمەندێکی هەست ناسک لە ئاییندەدا دەرکەوێت و دواتر جیای بکاتەوە لەکەسە ئاساییەکانی تر.

ئیدی وانەی پەروەردەی هونەر ڕاست تێدەکۆشێ بۆ گەشەپێدانی خەیاڵ و بیر لەلای منداڵان لە ڕێگەی دەربڕینەکانیانەوە، کە بگونجێت لەگەڵ شێوازو توانای بیرکردنەوەی منداڵانەو لێ بگەڕێن و با هەست و سۆزو بیروبۆچوونەکانیشی بەئازادی دەربڕێت بێ ئەوەی مامۆستا کۆمەڵێک یاساو ڕێسای بەسەردا بسەپێنێ، بۆ ئەوەی منداڵ لەکاتی کارکردنیدا هەست

بەدڵنیایی و ئازادییەکی ڕەها بکات و کەس لەدەربڕینەکانیدا ڕێگری لێ نەکات.

کەواتە پێویستە وا لەمنداڵ بکرێت هەست بە دڵنیایی زیاتر بکات و ئەنجامەکەشی لەسەر لێوی منداڵەکان دڵخۆشی و بزەی لێدەکەوێتەوە. لێرەشدا داهێنانە جوانەکانی هونەری منداڵان دەردەکەون و دەربڕینەکانیش یەکێک دەبن لە بنەما سەرەکیەکانی منداڵ. مەبەست لە دەربڕینی سەربەست، ئەوە نییە منداڵەکە ئازاد بکەین و بە ئارەزووی خۆی هەرچی بیەوێت بیکات و لە کۆتاییشدا لێپرسینەوەو لێپێچینەوەی لەگەڵا دا نەکرێت، بەڵکو مەبەست ئەوەیە مامۆستا دەبێت کۆمەڵێک ڕێنوێنی و یاسا پەیڕەو بکات لە پۆلدا، تا ژاوەژاو و گێرەشێوێنی بۆ دروست نەکرێت.

هەروەها پێویستە مامۆستا چاودێری منداڵەکان بکات بە تێبینی و سەرنجەکانی ئاگاداریان بکاتەوە، تا لەکۆتاییدا لە دەربڕینەکانیان جیاوازی تاکایەتی لەنێوان منداڵەکاندا دەربکەوێت. کەواتە کاریگەری پەروەردەی هونەر لە گەشەپێدانی کەسایەتی تاک زۆر گرنگەو هاوکاری پێشکەش بە پرۆگرامەکانی تری خوێندن دەکات بۆ ئامادەکردنی تاک بەشێوەیەکی تەواو چوست و چالاک و کۆنترۆڵکراو لەلایەن تاک خۆیەوە. (منداڵ فێردەبێت، خۆی کۆنترۆڵ دەکات، منداڵیکی خۆڕێکخەر). گەشەکردنێکی ڕێک و پێک لەپەروەردەی هونەر، کە توانای ددان بەخۆداگرتن و کۆنترۆڵکردنی ڕەمەک و گەشەکردنی چێژی هونەری و هەستکردن بە جوانی دەوروبەر دەخولقێنێ.

وانەی پەروەردەی هونەر هەوڵدەدات ڕەفتاری منداڵ ڕێکبخات

کەواتە پەروەردەی هونەر ئەوکێشانەش چارەسەر دەکات، کە لەڕەفتاری منداڵدا ڕوودەدەن و هەڵسوکەوت و بیرکردنەوەیان دەگۆڕێت. ئەوەشیان فێردەکات چۆن ڕەفتاری دروست لەگەڵ دەوروبەریان بکەن، هەرلەبەر ئەوەشە پەروەردەی هونەر بەشێکی دانەبڕاوە لەپرۆسەی پەروەردە بە هەموو لایەنەکانییەوە.

تاقیکردنەوە

یەکێک لەو ئەرکە گرنگانەی دەکەوێتە سەرشانی مامۆستا، بریتییە لە ئەنجامدانی تاقیکردنەوە، بەڵام پێویستە مامۆستا ئەوە بزانێت، کە نابێت تاقیکردنەوەی سەرکاخەز ئەنجام بدات. واتە تاقیکردنەوەی هاوشێوەی وانەکانی تر، بەڵکو وەک ئەم شێوازەی بۆی دانراوە دوو جۆر تاقیکردنەوە ئەنجام دەدات، وەک:

تاقیکردنەوەی گروپکاری: کاتێک مامۆستا رۆژانە ئەرک بە کۆمەڵەکان دەسپێرێت و دواتر لێیان وەردەگرێتەوە، ئنجا پێویستە بەپێی خشتەی ژمارە (١) نمرە بۆ کۆمەڵەکە دابنێت.

تاقیکردنەوەی تاککاری: لێرەدا مامۆستا بەپێی خشتەی ژمارە (٢) قوتابییەکان رۆژانە تاقیدەکاتەوەو تاقیکردنەوەکەش ئەنجامی ئەو چالاکییەیە، کە قوتابی لەپۆلدا، یان لە چالاکی ئەرکی ماڵەوەدا ئەنجامی دەدات، دواتر وەک لە خشتەی (٣) یەمدا دەرخراوە دوو نمرە کۆدەکرێتەوەو نمرەی کۆتایی قوتابی دەردەچێت، بۆ تاقیکردنەوەی سەریساڵیش بەهەمان شێوەیە، بەڵام پێویستە نمرەی تاقیکردنەوەی کۆتایی ساڵ لەسەر ئەو ئامادەکاریانە دابنرێت، کە قوتابییەکان خۆیان بۆ ئامادەکردووە بۆ ئەنجامدانی فیستیڤاڵی ساڵانەی قوتابخانەکەیان. واتە مامۆستا ئەم ماندووبون و ئەنجامدان و بەرهەمهێنانی کارە هونەرییەکان تاک، تاک کاری قوتابییەکان هەڵدەسەنگێنێت و نمرەی خۆیان بۆ دادەنێت، کە ئەوەش بەیەکێک لە هەڵسەنگاندنە دادپەروەرەکان دادەنرێت و ئەرک و ماندووبونی قوتابیش لەبەرچاودەگیرێت و هەمووان بەپێی توانای خۆیان نمرە وەردەگرن، بەڵام پێویستە مامۆستا دادپەروەربێت و کارێک نەکات قوتابی لەئەنجامدانی کاری دڵسۆزانەو هونەریانە پاشگەز بکاتەوە، چونکە هەڵهێنانی هەر هەنگاوێکی هەڵە کاریگەری راستەوخۆ لەسەر پرۆسەی پەروەردەی قوتابییەکان دروست دەکات و شڵەژانێک لەنێویاندا دەخولقێنێت. جا بۆ ئەوەی ئەم بەرتەکە روونەدات دادپەروەری مامۆستا سەنگی مەحەکە بۆ سەرخستنی تەواوی پرۆسە هونەرییەکە.

خشتەی ژمارە (١)

تاقیکردنەوەی گروپکاری

پۆلی:　　　　　　　　لقی:　　　　　　　　وەرزی:

ناوی گروپەکان	نمرەی چالاکییەکان										ئەنجام

مامۆستای وانە

خشتەی ژمارە (٢)

پۆلی: لقی: وەرزی:

ژ	ناوی قوتابییەکان	نمرەی ڕۆژانە								ئەنجام
١										
٢										
٣										
٤										
٥										
٦										
٧										
٨										
٩										
١٠										
١١										
١٢										
١٣										
١٤										
١٥										
١٦										
١٧										
١٨										
١٩										
٢٠										
٢١										
٢٢										
٢٣										
٢٤										
٢٥										

خشتەی ژمارە (٣)

پۆلی: لقی: وەرزی:

ژ	ناوی قوتابی	نمرەی گرووپکاری	نمرەی تاککاری	ئەنجام
١				
٢				
٣				
٤				
٥				
٦				
٧				
٨				
٩				
١٠				
١١				
١٢				
١٣				
١٤				
١٥				
١٦				
١٧				
١٨				
١٩				
٢٠				
٢١				
٢٢				
٢٣				
٢٤				
٢٥				

خشتەی پێشنیارکراوی پلاندانان بۆ مامۆستا

دوو خشتە بۆ مامۆستا خراوەتە ڕوو:

لە خشتەی یەکەمدا: خشتەی پێشنیارکراوی پلانی ساڵانە هەیە، کە مامۆستا سەرەتا تەوەرەکان دابەش دەکات و کاتی دەستپێکردن و کاتی کۆتایی هاتنی تەوەرەکان دیاریدەکات، تا بەرچاوی ڕوونبێت، کە لە ساڵەکەدا چۆن تەوەرەکان لە وەرزەکانی خوێندندا تەواو دەکات؟

لە خشتەی دووەمدا: خشتەی پێشنیارکراوی پلانی ڕۆژانە هەیە، کە مامۆستا تەوەرەکان، ئنجا وانەکان دیاری دەکات و کاتی دەستپێکردن و بابەتەکانیش دەردەخات، تا بزانێت ئامانجی فێرکاری و هۆکارەکانی فێرکاری چۆن لەکاتی وانەگوتنەوەدا دەخاتە ڕوو. هەروەها لە کۆتایی هەروانەیەکیشدا خشتەی هەڵسەنگاندن هەیەو مامۆستای وابەستە بە هەڵسەنگاندن کردووە، تا ئاستی فێرکاری و زانیاری قوتابییەکان دیاری بکات.

لەم دوو خشتەیەدا پلانێک بۆ بەرچاوڕوونی مامۆستا دەردەخات و ئاگاداری دەکاتەوە، کە وابەستەی پلانی بۆداڕێژراوبێت، مەرجیش نییە کت و مت پلانەکە، وەک خۆی لە کات و ساتی خۆیدا جێبەجێ بکرێت، بەڵام گرنگە مامۆستا بزانێت، چی دەکات؟ چۆن دەکات؟ کەی تەواوی دەکات؟ ئەوەش مەبەستی سەرەکی خشتەکانە و دەبێت مامۆستا ڕەچاوی بکات.

لەگەڵ ئەوەشدا مامۆستای وانەکە ڕەچاوی پشووەکانی وەزارەتی پەروەردە دەکات، کە ساڵانە ڕادەگەیەنرێت، یان پشوویەکی لەناکاو دێتەپێش بەهۆی ڕووداوێکی نەخوازراوەوە. جا لەبەر ئەوە پێویستە مامۆستای وانەی پەروەردەی هونەر ڕەچاوی هەرگۆڕانکارییەک بکات لەکاتی جێبەجێکردنی پلانەکەیدا، تا بزانێت چۆن ئەم وانەیە قەرەبوو دەکاتەوە.

خشتەی پێشنیارکراوی پلاندانان بۆ مامۆستا

خشتەی پێشنیارکراوی پلانی ساڵانە

پۆل:　　　　　　　　　　　　　　　وەرزی خوێندن:

تەوەرەکان	کاتی دەستپێکردن	کاتی کۆتایی	تێبینی

سەرنج:

مامۆستای وانە:

خشتەی پێشنیارکراوی پلانی ڕۆژانە

تەوەر: وەرزی خوێندن:

وانەی:

کاتی دەستپێکردن	بابەت	ئامانجی فێرکاری	سەرچاوەی فێرکاری	هەڵسەنگاندن	سەرنج

مامۆستای وانە:

بیرهێنانەوە

لەبەر ئەوەی منداڵ قۆناخی باخچەی منداڵانی بڕیوەو پەڕیوەتەوە بۆ قوتابخانە، پێویستە مامۆستای پەروەردەی هونەر لە یەکەم چالاکیدا ئەو وانە کرادەرەکیانە بەبیر قوتابییەکان بهێنێتەوە، تا شێوازی کارکردن و بیرکردنەوەیان لەلا گوماناوی، یان نامۆ نەبێت و بزانن چی دەکەن؟ چۆن دەکەن؟ بەچی دەیکەن؟ بێگومان لە باخچەی منداڵان هەموو ئەو چالاکیانەیان ئەنجامداوە، بەڵام تەنها پێویستیان بەبیر هێنانەوەو خۆ ئامادەکردنە بۆ قۆناخێکی تری کارکردن. لەهەمانکاتیشدا جۆری چالاکی و کەرەستەو شمەکەکانیش گۆڕانکاریان بەسەرداد‌یت و لەگەڵ ئەوەشدا زمانی گفتوگۆی مامۆستاش پلەیەک دەچێتە سەر، چونکە تەمەنی منداڵەکان ساڵێک، یان دوو ساڵ هەڵکشاون و پێویستیان بە جۆرێک لە گفتوگۆی هەڵکشاو هەیە، تا لەگەڵ گەشەی ئەقڵ و لەشەکیاندا بێتەوەو قوتابییەکانیش هەست بەکەمزانی نەکەن.

هەڵبژاردنی چالاکییەکان

پێویستە لەسەر مامۆستا چاوێک بە پڕۆگرامی پەروەردەی هونەر بۆ باخچەی منداڵاندا بخشێنێتەوەو جۆرو شێوەی چالاکییەکان هەڵسەنگێنێت، تا بزانێت ئەو منداڵانە چیان لە باخچە خوێندووە، دواتر لە ئاسانترین چالاکییەوە دەست پێدەکات، کە لێرەدا بۆی دیاریکراوە، بەڵام بەو مەرجەی ئەم چالاکییە، وەک ئەرک تەماشا نەکرێت، بەڵکو تەنها وەک چالاکییەکی لاوەکی تەنها کاری بیرهێنانەوە دەبێت و هیچی تر.

لە هەمانکاتیشدا قوتابییەکان ترسیان دەشکێت و سەرەتایەکی خۆشیش دەبێت بۆ چوونە ناو پڕۆگرامێکی تازەو پڕ لە چالاکی نوێوە، ئیدی منداڵەکان وردە وردە ئامادە دەکرێن بۆ پرۆسەیەکی تازەو نوێ، بەڵام پێویستە مامۆستا ڕەچاوی ئەم خاڵانە بکات:

١. وا بیرنەکاتەوە منداڵەکان هیچ نەزان و کەمزانیارین.

٢. پێویستە ڕەچاوی منداڵەکان بکرێت، چونکە لەوانەیە هەندێک لە منداڵەکان بە قۆناخی باخچەدا ڕەت نەبووبن. کەواتە پێویست دەکات دەست نەرم بکرێت لە گەڵ چالاکییەکاندا.

٣. زمانی گفتوگۆی نەرمونیان زۆر گرنگە بۆ مامۆستا ڕەچاوی بکات و وشەی سادەو ساکار هەڵبژێرێت، بەڵام پێویستە بەشێک لە گفتوگۆکان جدییەتی پێوەدیاربێت و تەنها بۆ کاتکوشتن نەبن، تا قوتابییەکان ڕابێن لەسەر گفتوگۆی جدی و ئامادەش بکرێن بۆ قۆناخەکانی تری خوێندن، چونکە زۆرجار گفتوگۆی بێبەرهەم منداڵ لەکارکردن سارد دەکاتەوە.

٤. هەڵبژاردنی وشەو دەستەواژەی هونەری و کۆمەڵایەتی و پەروەردەیی نوێ و پوخت و جوان و شیاو بۆ گفتوگۆکردن، تا قوتابییەکانیانی پێ ئاشنا بکات و هەندێکجار هانی قوتابییەکان بدات لەسەر بەکارهێنانی هەندێک دەستەواژە لەنێوان خۆیاندا، بۆ نموونە: سڵاوتان لێبێت، ئێوە باشن، تەندروستیتان چۆنە، هەستدەکەم ئەمڕۆ دڵتان خۆشە، ئایا خۆتان بۆ کارکردن ئامادە کردووە... ئەمەو چەندان دەستەواژەی تر، کە منداڵ دەخاتە دۆخی ئامادەکارییەوەو هەستیش بەوە دەکات کەسێک هەواڵیان دەپرسێت.

٥. پێویستە هەندێکجار پێشنیار بخرێتە بەردەم قوتابییەکان، تا هەستی بەخۆزانی بەرز بکرێتەوەو هەست بە بوونی خۆی بکات و بزانێت کەسێک

هەیە داوای پێشنیاری لێدەکات. بۆ نموونە: پێتان باشە ئەمڕۆ چی بکەین؟ پێتان چۆنە ئەمڕۆ لەسەر زەوییەکە کاربکەین؟

٦. مامۆستا هەوڵدەدات کۆمەڵە، یان گروپ دروست بکات لە نێوان قوتابییەکاندا، جا پێویستە کۆمەڵەکان لە (٤- ٦) قوتابی زۆرتر نەبن، تا لەیەکتر تێبگەن و گوێبیستی پێشنیارو سەرنجی یەکتر بن، دواتر مامۆستا بە نۆرە یەکێک دەکاتە سەرپەرشتیاری کۆمەڵەو خۆیشی چاودێری تەواوی کۆمەڵەکان دەکات و بەسەریانەوە دەگەڕێت و ئەگەر پێویستی کرد ئاڕاستەیان دەکات.

٧. قوتابی لە پۆلی یەکەمدا زۆربەی کات چاوی لەدەست و دەمی مامۆستایە، تا ئاڕاستەی بکات، یان پێشنیاری بۆ بکات، یان ئەرکێکی پێبسپێرێت، جا لەبەر ئەوە مامۆستا هەمیشە دەبێت تایبەتمەندییەکانی ‹مامۆستای باش› هەڵبژێرێت و بزانێت چۆن مامەڵە لەگەڵ دۆخێکی وەهادا دەکات؟

٨. ئەنجامدانی چالاکی کردارەکی دۆخێکی نوێ بۆ وانەگوتنەوەی پەروەردەی هونەر دێنێتە پێشەوە، ئەرکی مامۆستایە بەبایەخەوە لێی بڕوانێت، لە هەمانکاتیشدا گرنگی بە گفتوگۆی هونەری لەگەڵ قوتابییەکان بدات و پرسیاریان لەبارەی ئەو زانیاری و وانانەی لە باخچە خوێندوویانە لێ بکات، چونکە ئەم شێوە گفتوگۆکردنە کۆمەڵێک وەڵام بۆ مامۆستا دەستەبەر دەکات، وەک توانای منداڵە زیرەک و وریاکان ئاشکرا دەکات و ئەو منداڵانەی شەرمن و گۆشەگیرن دەردەکەون و ئەوانەشی توانای خۆ کۆنترۆڵکردنیان نییە دیار دەبن، کەواتە لەسەر مامۆستایە لە سەرەتای وانەکاندا گفتوگۆیەکی سادەو ساکار لەگەڵ منداڵەکاندا بکات، تا ئامادەیان بکات بۆ کارکردن و گۆنگی و بایەخیش بەتەواوی جۆری منداڵەکان بدات و نابێت هیچ گروپ و تاقمێک لە پۆلدا فەرامۆش بکات.

هەروەها بۆ دەستخستنی زانیاری زۆرتر لەو بارەیەوە بگەڕێوە بۆ بابەتی (جۆری کێشەکان) لە پڕۆگرامی پەروەردەی هونەر بۆ باخچەی منداڵان – ڕێبەری مامۆستا، لەو بابەتەدا سەرجەم ئەو کێشانە خراونەتە ڕوو، کە ڕووبەڕووی مامۆستا دەبێتەوە لە پۆلداو شێوازی چارەسەرییەکانیش خراونەتە ڕوو. لەهەمانکاتیشدا چۆنییەتی سەرهەڵدانیشان دەستنیشان کراوە. کەواتە گەڕانەوە بۆ ئەم پڕۆگرامە ئەرکی

مامۆستا سووک دەکات و باشتر لە سەرەداوی کێشەکان تێدەگات و بە کەمترین کات و تێچوو دەتوانرێت چارە بۆ کێشە چاوەڕواننەکراوەکان بدۆزرێتەوە.

منداڵان هەمیشە چاویان لەدەستی مامۆستایە، تا کارێکیان لەبەرچاودا ئەنجام بدات و دواتریش ئەوان دووبارەی بکەنەوە، جا لەبەر ئەوە ئەرکی مامۆستایە ئەم کارە ئەنجام بدات.

بیرهێنانەوەی چالاکی

چالاکی یەکەم: وێنەی هاوڕێکەت بکێشە، فایلێکی سپی بەدەزو ببەستەو بیخە ملی هەر قوتابییەک و با وێنەی یەکتر بکێشنەوە.
لەم چالاکییەدا قوتابی هەوڵدەدات لە هاوڕێ نوێیەکەی نزیک بکەوێتەوەو بە شێوەیەکی ئاسایی دەتوانێت پەیڕەوی هاوڕێگرتن ببێت و لەهەمانکاتیشدا توانای گفتوگۆکردنی پێشدەکەوێت و شەرمکردنی لەبەرانبەر کەسانی تردا نامێنێت، بەڵام پێویستە مامۆستا کۆنترۆڵی چالاکییەکە بکات و چاودێربێت بەسەر چۆنییەتی بەڕێوەچوونیدا.

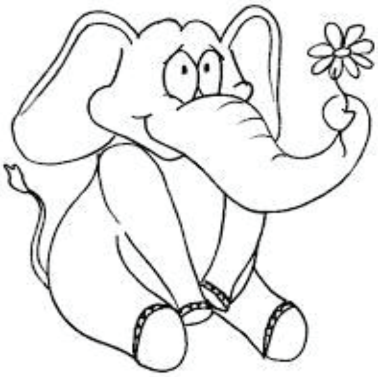

چالاکی دووەم: ڕەنگکردن، لەم چالاکییەدا مامۆستا هەندێک شێوەی هێڵکاری ڕەنگ نەکراو هەڵدەبژێرێت (سود لە پرۆگرامی پەروردەی هونەر بۆ باخچەی منداڵان – بابەتی ڕەنگکردن وەربگرە)، شێوەکان بخەرە بەردەستی قوتابییەکان و با بە ئارەزووی خۆیان جۆری ڕەنگەکان هەڵبژێرن و دواتر ببینە بزانە چی ڕوودەدات؟

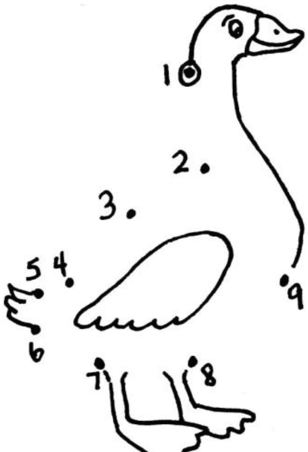

چالاکی سێیەم: پێکگەیاندن: لەم چالاکییەدا مامۆستا بە هەمان چالاکی دووەم سوود لە ڕابردوو وەردەگرێت و داوا لە قوتابییەکان دەکات ئەو ژمارانە پێک بگەیەنن، دواتر بزانن چی ڕوودەدات، بەڵام پێویستە سەرەتا مامۆستا تێبینی ئەوە بداتە قوتابییەکان، تا ڕەچاوی زنجیرەی ژمارەکان بکەن.

تەوەری یەکەم

هونەری دەربڕینخوازی

هونەری دەربڕینخوازی

لەم تەوەرەدا قوتابی لە ڕێگەی هێڵکارییەوە گوزارشت لە دیدو بۆچوونەکانی خۆی دەکات و لە هەمانکاتیشدا توانا لەشەکی و ئەقڵییەکانی دەخاتە کار. جا هەر قوتابییەو بەپێی گەشەی لەشەکی و ئەقڵییەکەی توانا کانی لە ڕێگەی وێنەو هێماکانەوە دەردەخات.

شایانی باسە، قوتابی لە پۆلی یەکەمدا بە هەمان ئەو کێشانەدا ڕەت دەبێت، کە لە باخچەی منداڵاندا پێیدا تێپەڕیووە، بەڵام ئەو منداڵانەی بە باخچەدا ڕەت بوون و ئەزموونیان پەیداکردووەو پەڕیوونەتەوە بۆ قوتابخانە، باشترن لەو منداڵانەی یەکسەر هێنراونەتە قوتابخانە، چونکە ئەزموونی کارکردنیان نییەو پێویستیان بەکاتە، تا لەمەبەستی کار تێدەگەن.

منداڵ لە ڕێگەی کۆمەڵێک هۆکارەوە دەیەوێت گوزارشت لە بۆچوونەکانی بکات، یەکێک لە هۆکارانەش نیگارکێشانە. کەواتە نیگارکێشان لای منداڵ جۆرێکە لە گوزارشتکردن و ناتوانرێت هەروا بە ئاسانی فەرامۆش بکرێت، چونکە جۆرێک لە ڕاستگۆیی تێدایەو هەوڵیش دەدات ناخی خۆی لەم ڕێگەیەوە دەرببڕێت.

مەبەست لەم تەوەرە:

١. دەرخستنی توانا لەشەکی و ئەقڵییەکانی قوتابی لەم قۆناخەدا.
٢. پێشخستنی تواناکانی قوتابی لەڕێگەی ڕاهێزانەوە.
٣. بەرزکردنەوەی ئاستی جوانناسی منداڵ.
٤. پەیوەندی دروستکردن لەنێوان هێڵە جۆراوجۆرەکاندا.
٥. پەیوەندی دروستکردن لە نێوان شێوەکانداو دارشتنەوایان لە یەک چێوەدا.
٦. پەیوەندی دروستکردن لە نێوان بابەتەکاندا.
٧. پێکەوەگرێدان و لێکنزیکردنەوەی بابەت و شێوەکان لە یەک کاتدا.
٨. بەرزکردنەوەی ئاستی دیتن و لێکجیاکردنەوەی شتە جۆراوجۆرەکان.

لەم تەوەرەدا قوتابی ئەم شتانە بەدەستدەهێنێت:

١. توانای خەیاڵبازی منداڵ گەشەپێدەدات و لە یەک چێوەدا نایهێڵێتەوە.

٢. گەشــە بەخــۆزانی دەدات و هەوڵــدەدات کەســایەتی ڕاســتەقینەی خــۆی بزانێت.
٣. توانــای بە کــۆمەڵایەتی بــوونی دەچێــتە پــێش و متمــانەی هــاوڕێگرتنی لادروست دەبێت.
٤. توانای تێکەڵاوبوون و پەیوەندیگرتنی پێشدەکەوێت.
٥. فێردەبێت پشت بەخۆی ببەستێت لە دەربڕینەکانیدا.
٦. لەڕێگەی کارکردنەوە هەوڵدەدرێت لەش و ئەقڵ پێکەوە گەشە بکەن.
٧. هاوسەنگی دروستدەبێت لە نێوان لەش و ئەقڵدا.
٨. توانای سەرنجدان و تێبینیکردنی پێشدەکەوێت.
٩. بەپێــی هەنگاوەکــانی کــارکردن وێــنەو هێماکــان بەرەو جــوانترو ڕوونتــر دەچن.
١٠. فێردەبێت شتەکان لەجێگەی خۆیدا بکێشێت و جێگۆڕکێیان پێنەکان.
١١. فێردەبێت ڕەنگەکان لە شوێنی خۆیاندا بەکاربهێنێت.
١٢. هێڵکاری نارێک دەگۆڕدرێت بۆ هێڵکاری ڕێک و پوختی بەکارەکانەوە دەردەکەوێت.
١٣. فێری کاری بەکۆمەڵ دەبێت و گیانی هاوکاری گەشە دەکات.
١٤. ڕەفتاری باش دەنوێنێت و خۆی ڕێکدەخات.
١٥. توانای پێشنیارکردنی بەرز دەبێتەوە.
١٦. توانای گفتوگۆکردنی باش دەبێت و هەوڵدەدات وشــەی شــیاو لەجێگەی خۆیدا بەکاربهێنێت.
١٧. هەوڵدەدات لە ڕەفتارەکانیدا ڕێز پێشــان بــدات و جۆرێک لە خۆڕازیبونی پێوەدیاردەبێت.

ئەرکی مامۆستا لەم تەوەرەدا

١. فشار دروستنەکات و قوتابییەکان هەراسان نەکات.
٢. دیــدو بۆچــوونی قوتابییەکــان لەبەرچاوبگرێــت و ڕێــز لە بۆچوونەکانیــان بگرێت.
٣. دەنگ بەرزنەکاتەوەو بەڕێزەوە، وەک هاوڕێیەک مامەڵە بکات.
٤. توانای هونەری خۆی بەسەر منداڵەکاندا نەسەپێنێت.

٥. قوتابی لەم تەمەنەدا خاوەن دەربڕین و کارکردنی خۆیەتی و نابێت مامۆستا ئەم شێوازی کارکردنە بشێوێنێت، بەڵکو دەبێت هانیان بدات، تا بتوانن باشتر گوزارشت لە هەستەکانیان بکەن، چونکە منداڵ ئەو شتە دەکێشێت، کە دەیزانێت، نەک دەیبینێت.
٦. پێویستە چاودێریکی زرنگ بێت لە پۆلدا.

هێڵکاری ئازاد

لەم قۆناخەدا مامۆستا هەوڵ دەدات، تا قوتابییەکان گوزارشت لە خواستی دڵی خۆیان بکەن و هەلیان بۆ دەرەخسێنێت. ڕێگایان بۆ خۆش دەکات و هەلی زۆرتریان بۆ دەرەخسێنێ، تا بتوانن خەیاڵ بکەن و لە خۆیان و دنیابینی و ژینگەکەیان نزیک بکەونەوە. هەل ڕەخساندن بەبێ بەخشینی متمانە بە قوتابییەکان هیچ بەهایەکی نییە. هەر بۆیە، پێویستە مامۆستا گفتوگۆی نەرم و نیان بێت و لەڕووی وشەسازییەوە دەربڕینی جوان و پاراوبێت و باش دان بە وشەکاندا بنێت. هەروەها وشەی سادەو ساکارو جوانی ئاست منداڵانە بەکاربهێنێت، تا قوتابییەکان بە ئاسانترین شێوە لێی تێبگەن.
ئاراستەکردن، یەکێکی ترە لە خاڵە بنەڕەتیەکانی ئەم قۆناخە. کەتێیدا قوتابی سەرەتایەتی لە کارکردنی هونەریدا، بۆیە ئاراستەکردن و ڕێنمایی پێدان، خاڵێکی سەرەکییەو نابێت فەرامۆش بکرێن. لەبەر ئەوە پێویستە ئاراستەکردنەکە لەئاست توانست و توانا جەستەیی و هەستییەکانی قوتابییەکەدا بێت. شایانی باسە ئاراستەکردنی باش، ئەنجامی باشی لێدەکەوێتەوە، ئاراستەکردنی خراپیش لە دیدگاو دنیابینی منداڵەکە، (بەرتەک)[٢]ی باشی نابێت.
داواکارییەکان سادەن، لەگەڵ خواست و ئاستی قوتابییەکاندا دێنەوە، بۆیە پێویستە وا بیرنەکرێتەوە، کە پێویستە منداڵەکانیش، وەک مامۆستا بیر بکەنەوە، نەخێر، بەڵکو ئەوە هەڵەیەکی کوشندەی پەروەردەییەو پێویستە مامۆستا ئاگاداربێت و ئەم لایەنە فەرامۆش نەکات. لە لایەکی تریشەوە

---
[٢] بەرتەک: (وەڵامدانەوەی ئاماژەیی) ئەم وشەیە لەبەرانبەر وشەی (استجابة) ی عەرەبی و (Response) ئینگلیزی بەکارهاتووە.

پێویستە مامۆستا وانەزانێت قوتابییەکان، وەک مامۆستا بەتوانان و وەک ئەویش تێبینی و خەیاڵ دەکەن. نەخێر، هەر بۆیە پێویستە لە سەرەتای پەڕەکەوە ڕستەکە بخوێندرێتەوەو قوتابییەکانی پێ ئاڕاستە بکرێت و وەڵامی پرسیارەکانیان بدرێتەوەو داواکراویان تێ بگەیەنرێت.

هەروەها پێویستە مامۆستا بە پرسیارکردنی قوتابییەکان هەراسان نەبێت و هەوڵبدات ئارامی خۆی لەدەست نەدات. ڕاستە داواکارییەکان کەمێک وابەستەبوونی تێدایە، بەڵام لە کۆتایی ساڵدا قوتابییەکان بەرتەکی باشیان دەبێت. مەبەست لێرەشدا، فرەوانکردنی خەیاڵی قوتابییەکانەو ئازادکێشانی هێڵەکانە بە بێ ترس. لەکۆتاییشدا قوتابییەکی خۆڕێکخەر چنگ دەکەوێت و دوای ئەوەی بەسەر ماسولکە گەورەکانیدا زاڵ دەبێت، دواتر دەتوانێت ماسولکە بچووکەکانیشی بەگەڕ بخات، ئەمەش هەنگاوێکی زۆر گرنگ و باشە لە بواری گەشەی لەشەکیدا.

هەل ڕەخساندن و پێدانی ئازادی بە منداڵ وادەکات باشتر لەجاران بیربکاتەوە

ڕەخساندنی بواری کارکردن بۆ منداڵ، وا دەکات باشتر لەخۆی تێبگات و هێزو تواناکانی خۆیشی تاقیدەکاتەوە.

وانەی یەکەم

تەوەر: هونەری دەربڕینخوازی

بابەت: وەرزی پاییز

کاتی دیاریکراو: ٣ بەشەوانە

وەرزی پاییز

ئەرکی مامۆستا:

پێویستە سەرەتا مامۆستا باسی ئەو گۆڕانکاریانە بکات، کە بەسەر ژینگەدا دێت لەکاتی گۆڕانکاری وەرزەکاندا. دواتر ئەو گۆڕانکاریانە لە ڕووی دەرخستنی سەرماو گەرماو ڕەنگ و گۆڕانکارییە ژینگەییەکانی ترەوە بۆ منداڵەکان ڕوونبکاتەوە. لە هەمانکاتیشدا وەرزەکان بە زنجیرە بۆ قوتابییەکان باس بکات و دواتر لەڕێگەی پرسیاری ورووژێنەرەوە هەست و ئەقڵ و بیرکردنەوەیان بجوڵێنێت. زۆر گرنگە مامۆستا ڕەچاوی زانیاری سادەو زمانی گفتوگۆی ساکار بگرێتە بەرو لە ڕێگەی پرسیارکردنەکانییەوە فشاری دەروونی لەسەر منداڵەکان دروست نەکات، بەڵکو تەنها وەک گەمەیەک وانەکە پێشکەش بکات و زانیارییەکان بگەیەنێتە منداڵەکان بەم شێوەیە:

١. کێ دەزانێت چەند وەرزمان هەیە؟
٢. کێ دەتوانێت ناوی وەرزەکان بژمێرێت یەک لەدوای یەک؟
٣. ‹ئاڤان› کام وەرزەت پێخۆشە؟ بۆچی؟
٤. ‹ڕەهەند› دەتوانی پێم بڵێی کام وەرز لەهەموو وەرزەکان ساردترە؟ چی دەبینینیت؟
٥. کێ دەزانێت کام وەرزە ڕەنگی سەوزی تێدا زۆرە؟
٦. کێ پێم دەڵێت کام وەرزە ڕەنگی زەردی زۆرە؟ بۆچی؟
٧. ئایا وەرزی پاییز لەکام وەرزانەیە؟

بەم شێوەیە مامۆستا لە پرسیارکردن بەردەوام دەبێت و دواتر بە شێوەیەکی ورتر باسی وەرزی پاییزیان بۆدەکات و ئەو گۆڕانکارییە ژینگەییانەیان بۆ ڕووندەکاتەوە، کە بەسەر ئەو وەرزەدا دێت لە ڕووی ڕەنگ، شێوە، ژینگە، پلەی گەرما، پێگەیشتنی میوەی پاییزی، دواتر مامۆستا بەپێی ئەو زانیاریانەی بە منداڵەکانی داوە ڕێگە خۆشدەکات، تا چالاکییە

کردارییەکە ئەنجام بدات و لەڕێگەی ئەم چالاکییەوە لە ئاست و گەشەی ئەقڵی و ژیری قوتابییەکان تێبگات و بزانێت، تا چ ئاستێک توانای تێبینی کردن و سەرنجدانیان هەیە؟

چالاکی کردارەکی:

١. داوا لە قوتابییەکان بکە وێنەی دیمەنی وەرزی پاییز بکێشن، بە لەبەرچاوگرتنی ئەو گۆڕانکاریانەی لەو وەرزەدا ڕوودەدات و ڕەچاوی ڕەنگ و شێوەو شتەکانی ناو ژینگە بکەن.
٢. داوا لە قوتابییەکان بکە وێنەی ئەو میوانە بکێشن، کە لە وەرزی پاییزدا زۆردەبن، یان پێدەگەن.
٣. داوا لە قوتابییەکان بکە وێنەی ئەو میوەیە بکێشن، کە حەزی پێدەکەن.
٤. داوا لە قوتابییەکان بکە وێنەی ئەو شتانە بکێشن، کە ڕەنگی زەردی تێدایە.

سوودی بەدەستهاتوو لەم وانەیەدا

سوودە زانیارییەکان:

قوتابی لە سوودی وەرزەکان تێدەگات و دەزانێت ئەرکی هەروەرزێک جیاوازەو هەریەکەشیان ڕەنگێکی تایبەت بەخۆیان هەیەو چینگەی هەریەکێکیشیان جیاوازە. هەروەها قوتابییەکان تایبەتمەندی وەرزی پاییز لە وەرزەکانی جیادەکاتەوەو ڕاستەوخۆ ئاشنایەتی لەگەڵ ڕەنگی زەرددا دەکات لەڕێگەی خەزانەوە (گەڵاوەرین).

لێرەدا هەر قوتابییەک لە قوتابییەکان ئارەزووی وەرزێک دەکەن و حەزی ئاشنایەتی و بەخۆزانیان پیشانی مامۆستا دەدەن لەڕێگەی خۆدەرخستن و باسکردنی تایبەتمەندی هەریەک لە وەرزەکان. هەروەها قوتابی کۆمەڵێک دەستەواژەی نوێ فێردەبێت، وەک: ‹وەرز، پاییز، زەرد، خەزان، سەرما، ڕەشەبا...›.

سوودە کارامەییەکان:

قوتابییەکان هەوڵدەدەن لە گۆڕانکارییە ژینگەییەکان تێبگەن و ئەم گۆڕانکاریانەش لەڕێگەی هێڵ و ڕەنگ و شێوەکانەوە دەردەخەن، دواتر

هەوڵدەدەن گوزارشت لەو باسە بکەن، کە مامۆستا لەڕێگەی پرسیارکردن و زانیاری بەخشینەوە بە قوتابییەکانی داوە. هەروەها بەڕوونی ئەم گۆڕانکاریانە هەست پێدەکرێن:

١. گفتوگۆی لەگەڵ دەوروبەر باش دەبێت و لەسەر مامۆستایە دوای نیگارکێشان بوار برەخسێنێت، تا قوتابییەکان لەبارەی وێنەکانیانەوە بدوێن.

٢. ترس و شڵەژان و بێئارامی کەم دەبێتەوەو زیاتر هەست بە ئاسوودەیی دەکات.

٣. ڕەنگی زەرد دەناسێتەوەو تایبەتمەندییەکانی دەزانێت.

کەرەستەی بەکارهاتوو:

١. کاخەزی سپی قەبارە A4 یان کارتۆنی سپی قەبارە A4، فلاشکارتی زەرد.

٢. قەڵەمڕەنگی دار، یان پاستیل، یان ماجیک.

٣. دەزوو، فاقە، دوای تەواوبوونی وانەکە یەکسەر پێشانگەی پۆل بۆ قوتابییەکان بکەوە.

پێشانگەی پۆل

کردنەوەی پێشانگەی پۆل بۆ بەرهەمی قوتابییەکان یەکێکە لەو ئەرکانەی دەکەوێتە سەرشانی مامۆستاو پێویستە ئەنجامی بدات. سەرەتا پێویستە دەزووەکە بە بزمارێک لەمبەرو ئەوبەری پۆلەکەدا ڕایەڵ بکرێت و دواتر تابلۆکان بە فاقە بە تەنافەکەدا هەڵبواسرێن، ئیدی تابلۆکان دەبن بە نمایشێکی هونەری جوان و قوتابییەکانیش هەست بەخۆزانی دەکەن و تەماشای کاری یەکتر دەکەن و دەروازەی گفتوگۆ لەنێوانیاندا دەکرێتەوە.

گرنگی ئەم چالاکییە:

١. قوتابییەکان چێژ لەوانەکە وەردەگرن.

٢. قوتابییەکان هەست دەکەن مامۆستا فەرامۆشیان ناکات و گرنگی بە کارەکانیان دەدات.

٣. قوتابییەکان کاتێکی خۆش لەگەڵ یەکتریدا بەسەر دەبەن.

٤. قوتابییەکان ئاشنایەتی لەگەڵ کاری یەکتریدا پەیدا دەکەن.

٥. قوتابییەکان هەوڵدەدەن ڕاڤە بۆ کاری یەکدی بکەن.
٦. لەکارو نیگاری یەکدی ڕادەمێنن.
٧. هەستی بەخۆزانیان زۆردەبێت.
٨. قوتابییەکان توانای یەکتر دەبینن.

تێبینی:

پێویستە مامۆستا پێداچونەوە بۆ پۆلەکانی تر بکات و لە پلان و شێوازی ئاڕاستەکردنی قوتابییەکان ئاشنایەتی و ئاگاداری وەربگرێت، تا زۆرترین زانیاری لەسەر شێوازی وانەگوتنەوەکە کۆبکاتەوە، لەهەمانکاتیشدا خاڵێکی گرنگ لێرەدا خۆی دەسەپێنێت، کە بریتییە لە پێکەوە گرێدانی تەواوی پرۆگرامی پەروەردەی هونەر لەگەڵ پۆلەکانی تردا، چونکە ئەم پرۆگرامە زنجیرە وانەیەکی لێکبەستراوە، ڕاستە هەر پۆلەو تایبەتمەندی خۆی هەیە، بەڵام لەدواجاردا کارەکانیان هاوبەشە.

ئەرکی مامۆستا لەڕووی پەروەردەییەوە:

١. لە ڕێگەی وێنەکانەوە کەسایەتی قوتابییەکان دیاری بکات، سەرەتا پێویستە ئەم ناسینەوەیە لەڕێگەی ڕەفتاری قوتابییەکانەوەبێت، دواتر مامۆستا هەوڵدەدات لەڕێگەی تێنووسی زانیاری قوتابخانەوە زانیاری زۆرتر لەسەر قوتابییەکان کۆبکاتەوە(ئەم تێنووسە لەلایەن بەڕێوەبەرو ڕابەری پۆلەوە ئامادە دەکرێت و سەرجەم زانیاری تایبەت بە قوتابییەکانی تێدایە).
٢. هەموو وانەیەک هەڵسەنگاندنی تایبەت بۆ قوتابییەکان بکرێت، تا لە دواکەوتن و پێشکەوتنی قوتابییەکان ئاگاداربێت.

ئەرکی مامۆستا لەڕووی هونەرییەوە:

١. وێنەی قوتابییەکان دیکۆمێنت بکە.(ناوی قوتابی و ڕۆژی کارو بابەت بنووسە).
٢. لە پشت کارەکەوە سەرجەم ڕوونکردنەوەی قوتابییەکە بەکورتی لەبارەی وێنەکەوە بنووسە.
٣. تێبینی سەرنج و ڕوونکردنەوەو زانیارییەکانی قوتابییەکە بکەو لە تێنووسی تایبەتدا تۆماریان بکە.

هەڵسەنگاندن

ژ	جێبەجێکردن / بابەت	نرخاندن		
		باش	زۆرباش	نایاب
١	ڕەنگی زەرد دەناسنەوە؟			
٢	ڕەنگەکان لە شوێنی خۆیاندا بەکاردەهێنن؟			
٣	وێنەی داواکراو دەکێشن؟			
٤	تێبینی و سەرنج دەدات لەکاتی نیگارکێشاندا؟			
٥	داوای ڕوونکردنەوەی زۆر دەکەن لەکاتی نیگارکێشاندا؟			
٦	لەکاتی نیگارکێشاندا جووڵە ناکات و ئارامگرە؟			
٧	لەکاتی دیاریکراودا لە ئەرکەکەی دەبێتەوە؟			

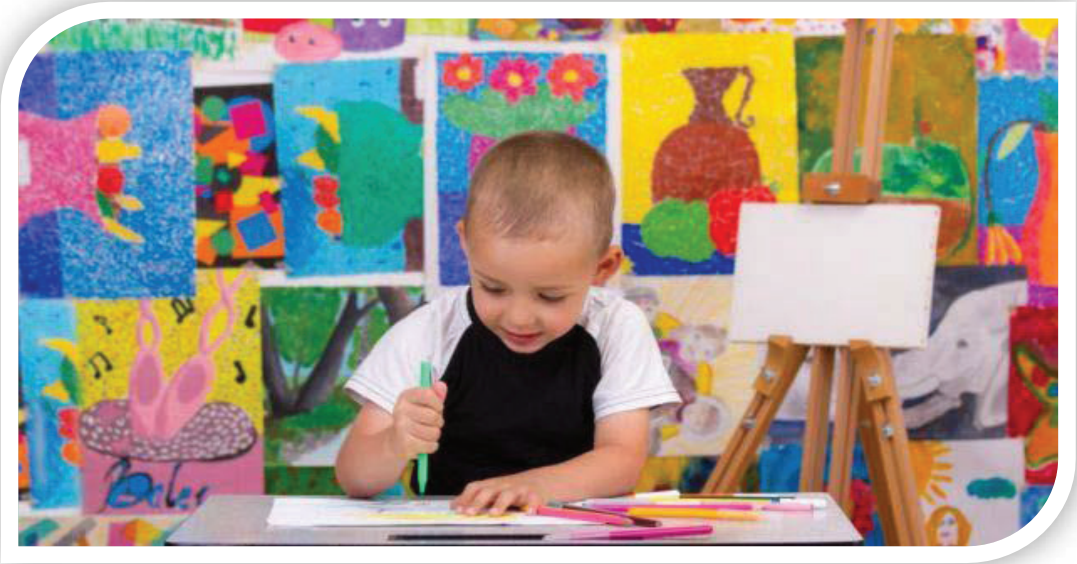

وانەی دووەم

تەوەر: هونەری دەربڕینخوازی

بابەت: نیگارکێشانی ئازاد

کاتی دیاریکراو: ٣ بەشەوانە

مەبەست لەم چالاکییە:

١. قوتابی ڕادەهێنرێت پشت بە دەربڕینخوازییەکانی خۆی ببەستێت و بتوانێت ئەندێشەو بیرو هۆشی خۆی بخاتە خزمەت کارە هونەرییەکەوە.

٢. قوتابی فێردەبێت پشت بەخۆی ببەستێت و چاو لەدوونەبێت.

٣. قوتابی هەوڵدەدات بیرو بۆچوونەکانی خۆی بسەپێنێت و دیدو تێڕوانینی دەربڕێت.

٤. گەشە بەلایەنی ئەقڵی دەدرێت و بیر فرەوان دەبێت.

٥. توانای تێبینیکردن و سەرنجدانی پێشدەکەوێت.

٦. قوتابی دواتر فێر دەبێت هەر ئاڕاستە نەکرێت، بەڵکو خۆی ئاڕاستە بکات.

٧. فێردەبێت بەدوای هێماو شێوەی تازەدا بگەڕێت بۆ گوزارشتکردن.

ئەرکی مامۆستا:

١. مامۆستا (٣) وانەی جیاواز ڕێکدەخات، تا لەهەر وانەیەکدا بابەتێکی دیاریکراو بخاتە ڕوو.

٢. لە هەر بابەتێکی دیاریکراودا زانیاری تەواو لەسەر بابەتی پێشنیارکراو بخەڕوو، تا قوتابییەکان هەست بە لاوازی زانیاری نەکەن و لە بابەتەکە تێبگەن.

٣. پێش ئەوەی داوا لە قوتابییەکان بکرێت نیگار بکێشن، دڵنیا ببەوە لە زانیارییەکان و پێویستە گفتوگۆیەکی کورتیان لەبارەی بابەتەکەوە لەگەڵ سازبکرێت.

کەرەستەی بەکارهێنان:

١. کاخەزی A4، لەگەڵ هەندێک فلاشکارتی ڕەنگاوڕەنگ.

٢. قەڵەمڕەنگی دار، ماجیک، پاستیل.

کلێشەی (١-١)

داوا لە قوتابییەکان بکە، وێنەی ئەو میوانە بکێشن، کە لە وەرزی زستاندا زۆرن.

ناو: پۆل: / /

کڵێشەی (١- ٢)

داوا لە قوتابییەکان بکە، نیگاری دیمەنێکی هەورو باراناوی بکێشن.

ناو: پۆل: / /

کڵێشەی (١- ٣)

داوا لە قوتابییەکان بکە، وێنەی خۆیان لە وەرزی هاویندا بکێشنەوە.

ناو:　　　　　　　　　پۆل:　　　　　　/　　/

چەند دیمەنێکی پەیوەست بە کلێشەی ژمارە (١- ١) و (١- ٢) و (١- ٣)، بەمەبەستی پێزانین و ڕوونکاری.

لیمۆی سەوز

هەنار

لالەنگی

سندی

پڕتەقاڵ

ناوکی میوەکان

کێوی

ئەناناس

دوو دیمەنی پڕ لە هەورو باراناوی لە وەرزی زستاندا

چەند دیمەنێکی منداڵان لە وەرزی هاویندا

تەوەری دووەم

ڕەنگکردن

وانەی یەکەم

تەوەر: ڕەنگکردن

بابەت: مۆنۆتایپ

کاتی دیاریکراو: ٢ بەشەوانە

مۆنۆتایپ

ئەرکی مامۆستا:

پێویستە لەسەر مامۆستا وانەی ئێستە ببەستێتەوە بە وانەی پەروەردەی هونەر بۆ باخچەی منداڵان – چالاکی دووەم- چاپگەری بەدەست، چونکە لەو چالاکییەدا منداڵەکان بە دەست کاری چاپگەری و مۆنۆتایپیان ئەنجام دەدا، بەڵام لەم چالاکییەدا قوتابی شمەک و شێوەی جۆراوجۆر بەکاردەهێنێت، تا شێوەکان لەبەر بگرێتەوەو چەندین بۆیەی ڕەنگاوڕەنگیش بەکاردەهێنێت، وەک ئەکریلیک، یان پۆستەر.

یاسای کارکردن و ئاراستەکردن:

١. پێویستە سەرەتا مامۆستا سەرنجی قوتابییەکان بۆلای چالاکییەکە ڕابکێشێت، تا بزانن چی دەکەن؟ واتە زانیاری تەواویان پێبدات.

٢. پێویستە مامۆستا کەرەستەو شمەکی پێویستی بۆ چالاکییەکە ئامادەکردبێت.

٣. پێویستە مامۆستا قوتابییەکان ئاگادار بکاتەوە لەوەی، کە نابێت گاڵتەو کەپ بە بۆیەکان بکەن، چونکە لەوانەیە جلەکانیان، ئنجا هۆڵەکە پیس بکەن، کەواتە پاکوخاوێنی مەرجی کارکردنەو دەبێت هێمن و ئارامبن.

٤. پێویستە مامۆستا بۆیە لە قاپی تایبەت بکات و بەشێوەی کۆمەڵ قوتابییەکان ڕێکبخات، تا کاری هاوبەش ئەنجام بدەن و ڕاوێژ لەگەڵ یەکتردا بکەن. هەروەها قوتابییەکان سەرپشک بکات لەوەی ئەنجامی دەدەن، واتە چ ڕەنگێک بەکاردەهێنن، یان ئارەزووی چ شێوەیەک دەکەن بە مێکس کردنی سەرجەم شێوەکان، کە ئەوەش وا لە کۆمەڵەکان دەکات بیر لە داهێنانی شتێکی نوێ بکەنەوەو هەوڵ دەدەن ململانێ لە نێوان کۆمەڵەکاندا دروست بکەن، کە ئەوەش مەبەستی سەرەکی چالاکییەکەیە.

چالاکی یەکەم

کەرەستەی بەکارهێنان:

١. بۆیەی ئەکریلیک، یان پۆستەر.

٢. کاغەزی قەبارە A3 یان (٧٠×٥٠سم) ئەوەش بەپێی پێویست بەکاردەهێنرێت.

٣. قاڵبی جۆراوجۆر، شفرەی قەبارە جیاواز.

٤. بەروانکە.

٥. قوتابییەکان دەتوانن لەسەر مێز، یان لەسەر زەوی کاربکەن.

سوودی ئەم چالاکییە:

١. ترسیان لە کارکردن دەڕەوێتەوە.

٢. هەستن بە ئازادی دەکەن و بێ سانسۆر مامەڵە لەگەڵ ڕەنگدا دەکەن.

٣. فێری خۆگری و یاسای کارکردن دەبن و ڕێز لە یەکتر دەگرن.

٤. فێر دەبن چۆن مامەڵە لەگەڵ یەکتردا بکەن و ڕەنگی تازە دەدۆزنەوە.

٥. فێردەبن چۆن سوود لە کەرەستەو شمەکی جیاواز وەربگرن بۆ کاری هونەری.

چالاکی دووەم

لەم دوو چالاکییەدا دانەیەک هەڵبژێرە.

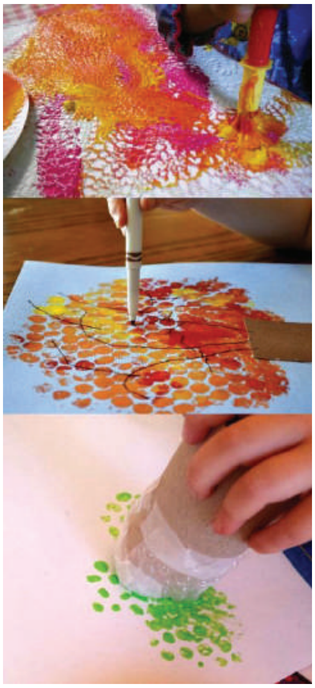

یەکەم: کەرەستەی پێویست بۆ ئەم چالاکییە: نایلۆنی بڵقدار، ڕۆڵ، یان لولە، بۆیەی ئەکریلیک، فڵچە، بەروانکە، نایلۆنی سلیڤان، کاخەزی A3.
قوتابییەکان لە شێوازی کارکردن ئاگادار دەکرێنەوەو دواتر لە شێوەی کۆمەڵ، یان تاک کارەکە ئەنجام دەدەن. سەرەتا پێویستە بە فڵچە ڕەنگەکان لەسەر کاخەزەکە، یان کارتۆنەکە بڵاوبکەنەوە، دواتر بە لە شێوەی مۆرکردن بە نایلۆنی بڵقدار ڕەنگی زیاتر دەخرێتە سەر کاخەزەکەو لە کۆتاییشدا دەتوانرێت بە ماجیک شێوەی جیاوازی لەسەر بکێشرێت. پێویستە ئازادی تەواو بدرێتە قوتابییەکان، تا بتوانن گوزارشت لە هەستی خۆیان بکەن، مەرجیش نییە شێوە بکێشن، بەڵکو لەوانەیە وێنەیەکی ڕووتەڵک دەربچێت و هیچ واتایەک نەگەیەنێت، بەڵام شێوە جوانە.

دووەم: قوتابی بۆ ئەنجامدانی ئەم چالاکییە پێویستی بەم کەرەستانە دەبێت، بۆیەی ئەکریلیک، نایلۆنی سلیڤان، کاخەزی A4 دواتر قوتابییەکان پێویستە بە پەنجە، یان بە شفرە، یان بە فڵچە بۆیەکە لەسەر کاخەزەکە بڵاوبکەنەوە(پەڵە پەڵە)، دواتر نایلۆنە سلیڤانەکە دەخەنە سەر بۆیەکان و بە دەست فشار دەخەنە سەر نایلۆنەکەو ئیدی شێوەیەکی نوێ دەردەچێت، کە لەمەوپێش نەدیتراوە. لە کۆتاییشدا نایلۆنەکە بە هێواشی لادەبرێت و شێوەیەکی جوان دەردەچێت، تا کارەکە پاکوخاوێن بێت شێوەکەش جوانتر دەردەکەوێت.

وانەی دووەم

تەوەر: ڕەنگکردن

بابەت: نەخشەسازی و پڕکردنەوە

کاتی دیاریکراو: ٣ بەشەوانە

ئەرکی مامۆستا:

پێویستە لەسەر مامۆستا سەرەتا باسی پاکوخاوێنی و جوانی کاری هونەری بۆ قوتابییەکان بکات، چونکە ئەگەر قوتابی گرنگی بە پاکوخاوێنی کارە هونەرییەکە نەدات، ئەوا بێگومان تابلۆکە، یان کاردەستییەکە هیچ بەهایەکی جوانکاری نابێت و وەک ئەوە وایە هیچ نەکرابێت. کەواتە یەکەم ئەرکی مامۆستای پەروەردەی هونەر ئاڕاستەکردنی قوتابییەکانە بەرەو پاک ڕاگرتنی کارە هونەرییەکان، ئنجا ئاڕاستەیان بکات لەسەر شێوازی کارکردن و چۆنیەتی ئەنجامدانی ئەرکە هونەرییەکە.

لەم وانەیەدا قوتابی ئاڕاستە دەکرێت:

یەکەم بۆ ئەنجامدانی کارێکی پاکوخاوێن.

دووەم بۆ کۆنترۆڵکردنی مەچەک و پەنجەکانی، تا بەشێوەیەکی نەرم کاری پڕکردنەوە ئەنجام بدات.

سێیەمیش فێری کاری وردەکاری و پوختەکردن ببێت و بزانێت بەهای ڕەنگ چەند بەرزو بەنرخە لە جوانکردنی شتەکاندا.

کەواتە ئەرکی مامۆستایە هەموو ئەو ڕێنماییانە بدات بە قوتابی، تا خۆی بپارێزێت لە هەڵە پێشوەختەکان و پێشهاتی کار لەبەرچاوبگرێت و بەرچاوی ڕوونبێت لەکاتی کارکردندا.

سوودی ئەم چالاکییە:

١. ماسولکە بچووک و گەورەکان پێکەوە ڕاهێنانیان پێدەکرێت.

٢. هەستی دیتن و دەستلێدان هاوسەنگ دەبن.

٣. ڕەنگی تازە دەدۆزنەوە.

٤. وێڕای سەختی کارەکە، بەڵام قوتابییەکان فێری کاری پوخت و ڕێک و جوان دەبن و لە سنوور لانادەن و فێردەبن ورتر بڕوانن و نوکی قەڵەمڕەنگەکانیان کۆنترۆڵ بکەن.

کەرەستەی بەکارهێنان:

شێوەی ئامادەکراو، ماجیک، یان قەڵەمڕەنگ.

شێوەی (٢-١)

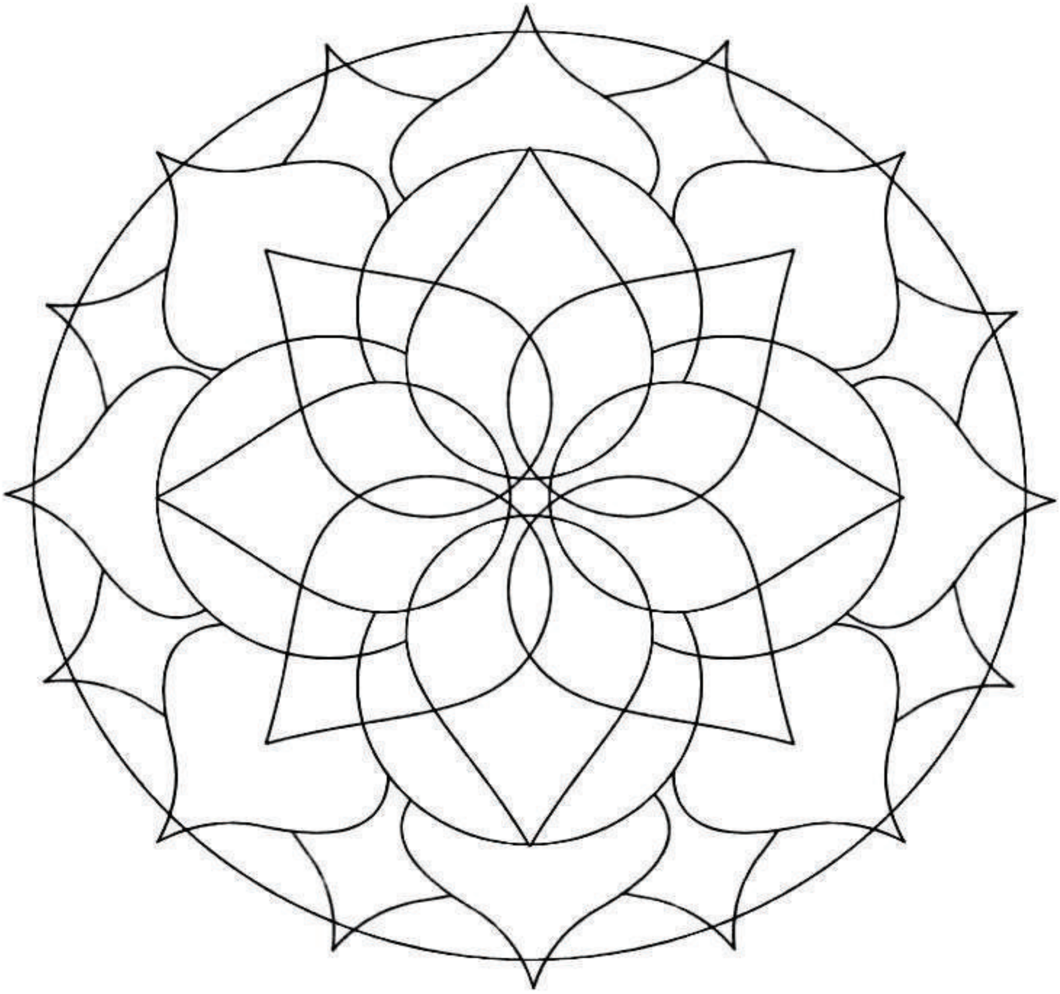

ناو: پۆل: /   /

شێوەی (٢- ٢)

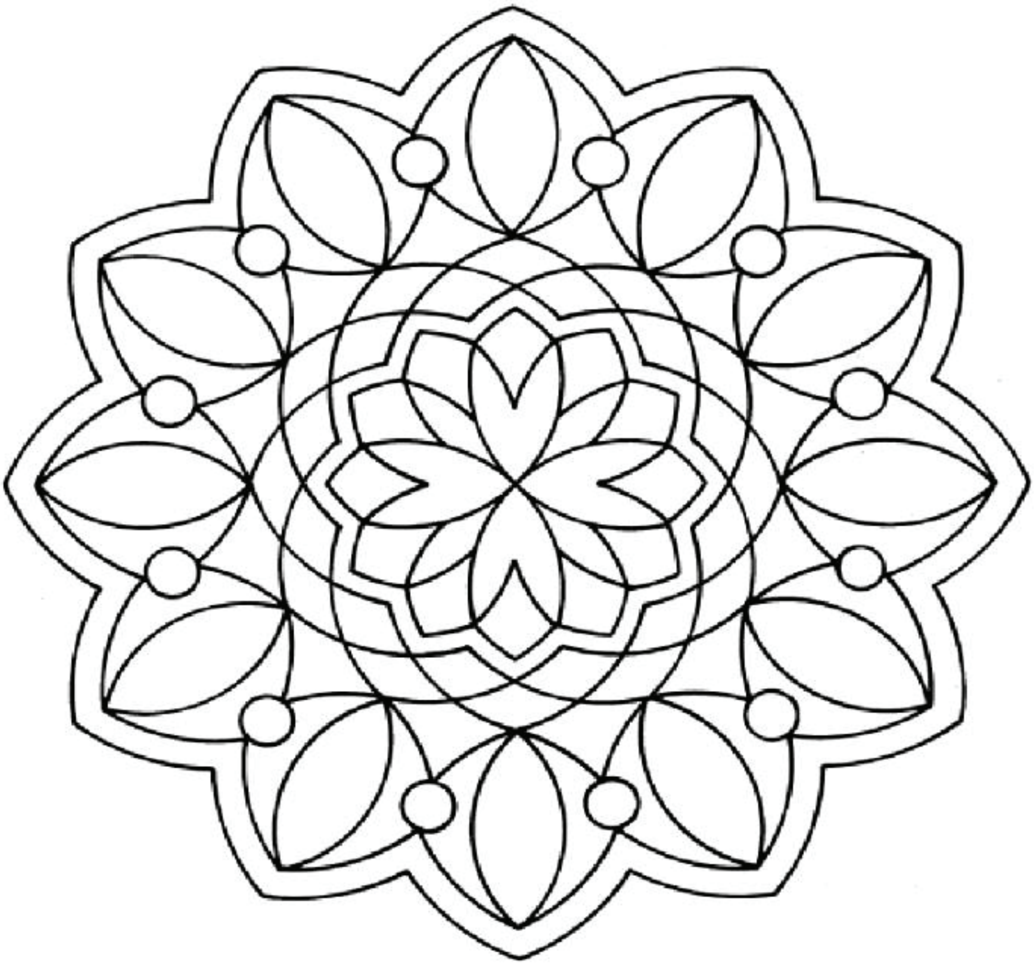

ناو: پۆل: / /

شێوەی (٢- ٣)

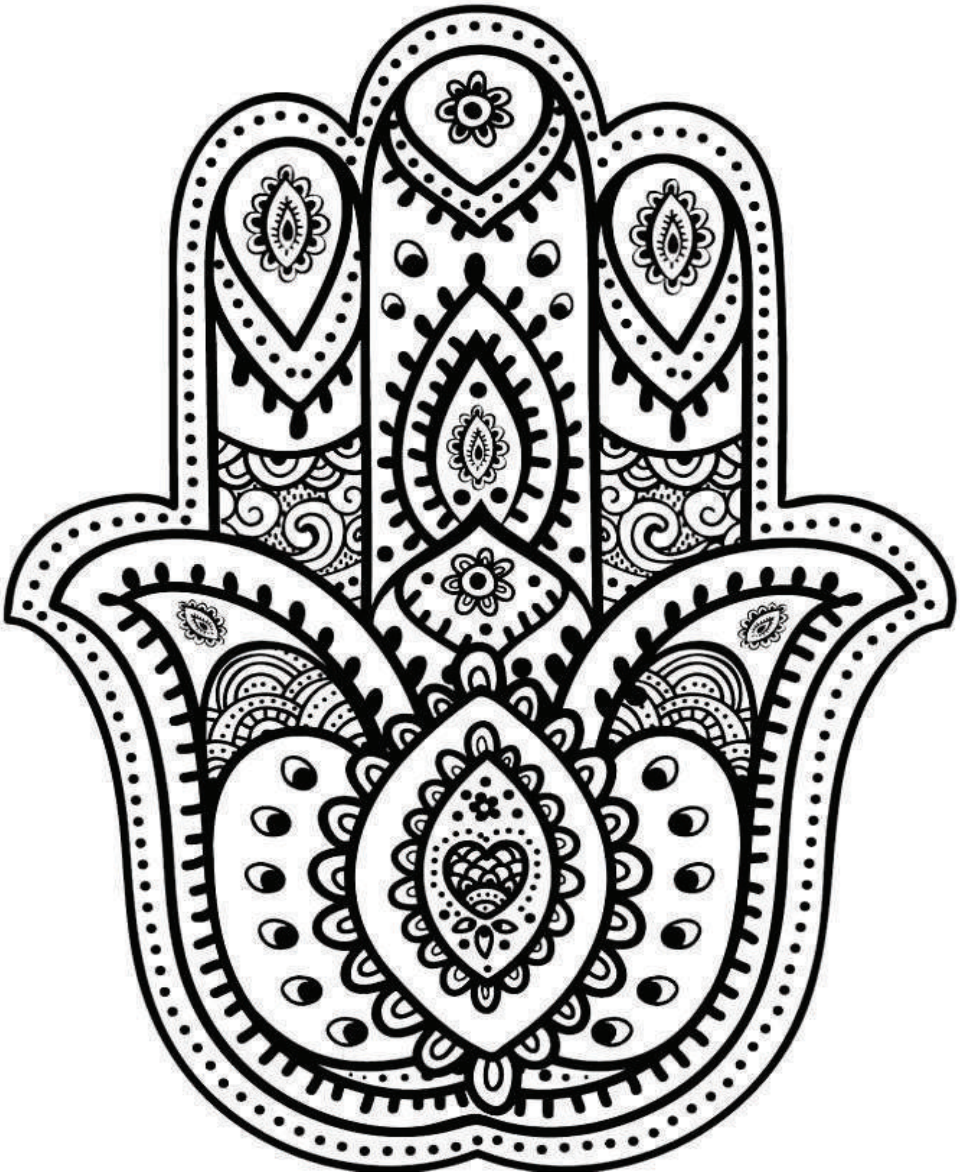

ناو: پۆل: /   /

شێوەی (٢- ٤)

ئەرکی ماڵەوە: پێویستە بە نەرمونیانی ئەم شێوەیە بە ویستی خۆت پڕبکرێتەوە.

ناو:　　　　　　　　　　پۆل:　　　　　/　　　/

شێوەی (٢- ٥)

ئەرکیماڵەوە: پێویستە لەکاتی دانانی ڕەنگەکاندا ڕەچاوی جوانی و پوختی و پاکی بکرێت.

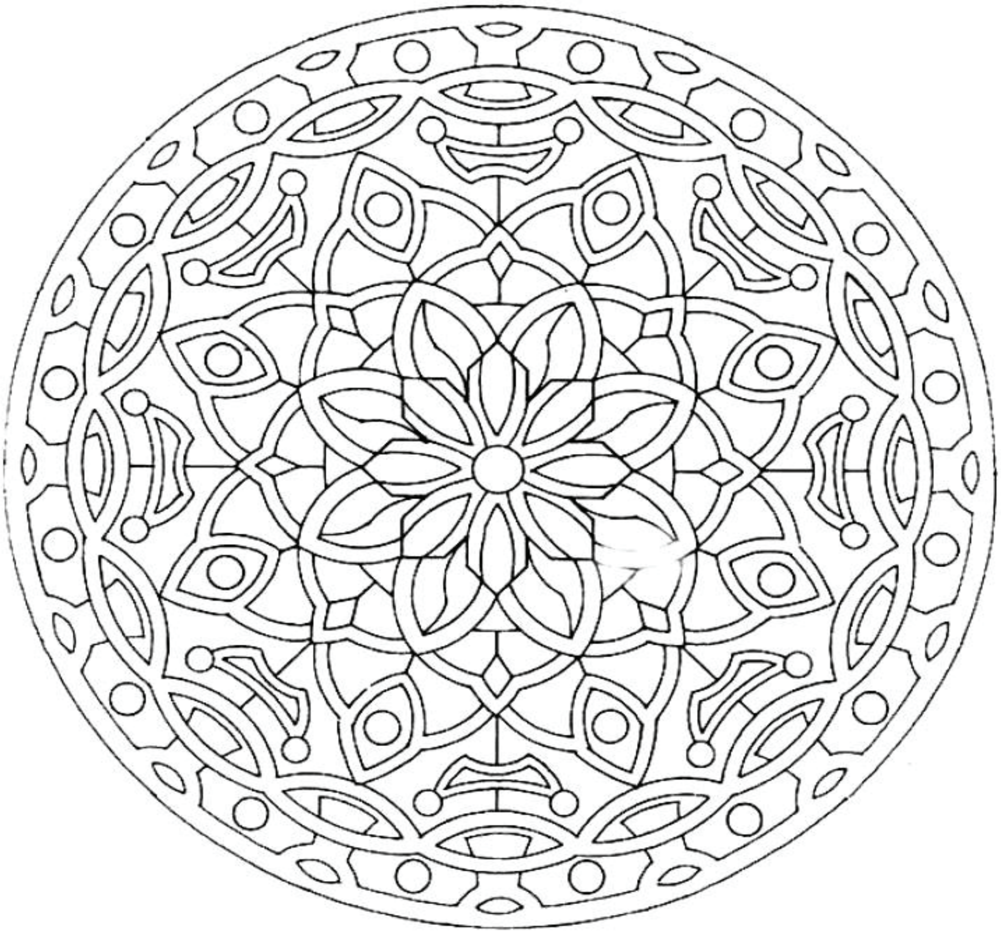

ناو: پۆڵ: /   /

وانەی سێیەم

تەوەر: ڕەنگاری

بابەت: چەند گەمەیەک لەگەڵ شێوەو ڕەنگدا

کاتی دیاریکراو: ٢ بەشەوانە

ئەرکی مامۆستا:

پێویستە مامۆستای وانەی پەروەردەی هونەر دەرفەتێک بۆ قوتابییەکان بڕەخسێنێت، یان چەند وانەیەکی ئازاد ساز بکات، تا قوتابییەکانیش هەست بە خۆشی و بەسەربردنی کاتێکی پڕ لەگەمە لەگەڵ یەکتریدا بەسەربەرن، چونکە گەمەش بەشێکە لە پرۆسەی فێرکردن و ئەزموونی قوتابییەکان دەوڵەمەند دەکات بە کۆمەڵێک تاقیکردنەوەی نوێ.

کەواتە وابەستەبوون بە وانەکەوە کارێکی باش نییەو پێویستە مامۆستا بیر لە کاری نوێ بکاتەوە، تا دڵخۆشی و ئەزموونی نوێ بە قوتابییەکان ببەخشێت، مەرج نییە، ئەگەر وابێت لادان لە وانە بەرنامە بۆ داڕێژراوەکە کارێکی ئەستەم و باش نەبێت، بەڵکو هەندێکجار، کە هەستکرا قوتابییەکان هەست بە بێزاری و هەراسانی دەکەن، پێویستە مامۆستا بیر لە دەرچەیەک، یان پلانێکی خێرا بکاتەوە، تا قوتابییەکان لەو بێزارییە دەرهێنێت، کەواتە هەندێکجار لادان لە بەرنامەی کار نابێتە لادان لە پلانی سەرەکی وانەکە، بەڵکو دەبێتە هۆی گەڕاندنەوەی بیرو هۆشی قوتابییەکان بۆلای پلانی داڕێژراو، چونکە لە بنەڕەتدا قوتابییەکان لەکاتی کاردا لایانداوە.

هەروەها ئاڕاستەکردن بەشێکە لە کاری مامۆستا، چونکە لەم وانەیەدا قوتابییەکان پێویستیان بە وروژاندن هەیە، یەکێک لەو گەمانەش خرۆشاندنی هەستی قوتابییەکانە، تا بیر لە بیرۆکەی تازەو نوێ بکەنەوەو هەستی بەخۆزانییان گەشە بکات.

سوودە زانیاری و کارامەییەکان:

١. قوتابییەکان هەست بەوە دەکەن، کە دەتوانن، دەزانن.

٢. قوتابییەکان توانای بیرکردنەوەو کارامەییان پێشدەکەوێت و بیر لە بیرۆکەی نوێ و داهێنەرانە دەکەنەوەو گەڕان و تێبینیکردن و بەدوکەوتن پەیڕەو دەکەن.

٣. هەستی بەخۆزانیان گەشە دەکات و دەتوانێت خۆی کۆنترۆڵ بکات و دواتر خۆی ئاڕاستە بکات.

چالاکی یەکەم:

کەرەستەی بەکارهێنان: کاخەزی قەبارە A3، بۆیەی ئاوی، فڵچە، ماجیک.

مامۆستا داوا لە قوتابییەکان دەکات دەستیان لەسەر کاخەزەکە دابنێن و بە ماجیک بەنێوان پەنجەکانیاندا بچنەوەو چەند هێڵکاریەکی دەستیان بکێشنەوە، دواتر دەتوانن چەند جارێک ئەم شێوەیە لەسەر یەکتر بکێشنەوە، تا چەند دیمەنێکی جیاواز دەربچێت و لە کۆتاییشدا بە بۆیەی ئاوی هەر پارچەیەک لە پارچەکان ڕەنگێک بکەن، تا شتێکی جوانی هونەری دەربچێت، بەو مەرجەی ڕەچاوی پاکوخاوێنی بکرێت.

چالاکی دووەم:

کەرەستەی بەکارهێنان: بۆیەی ئاوی، ترومپا، قاپێکی بچوکی قوڵ، دەسماڵ کاخەزی، کارتۆنێکی(٥٠×٥٠سم).

مامۆستا داوا لە قوتابییەکان دەکات دەسماڵ کاخەزییەکە لەنێودەستیاندا بگەچڵێنن و بیپێچنەوە، دواتر بیکەنەوەو بیخەنە سەر کارتۆنەکە، دوای ئەوەی لەنێو قاپەکەدا بۆیەکان دەگرنەوە بە ترومپا بەشێوەی تنۆک تنۆک لەسەر دەسماڵ کاخەزیەکەی ڕۆبکەن، جا هەر ڕەنگەو بەجیاو هەندێکجاری تریش ڕەنگەکان لەسەر یەک دابنێن، لەکۆتاییدا بزانن چی دەردەچێت؟ پاکوخاوێنی مەرجی کارکردنە.

سوودەکانی ئەم تەوەرە:

١. ناسین و لێدوان دەربارەی ڕەنگ و بەهەمهێنانی ڕەنگی نوێ.
٢. ئارامگرتن و گەشەی لەشەکی و ئەقڵی هاوسەنگ دەکرێت.
٣. ئەزموونکردن و ڕاهێزانی زیاتر لەبارەی کاری هونەرییەوە.
٤. گەشەکردنی لایەنی کۆمەڵایەتی و توانای هاوڕێگرتنی بەهێزدەبێت.
٥. شارەزایی زیاتر لەکاری گرووپکاری و تاککاریدا پەیدا دەکات.
٦. زمانی گفتوگۆو شێوازی وشەسازی پێشدەکەوێت.

هەڵسەنگاندن

ژ	جێبەجێکردن / ڕەفتار	نرخاندن		
		باش	زۆرباش	نایاب
١	ئایا لەکاتی کارکردندا قوتابییەکان ئارامگرن؟			
٢	ڕەنگەکان دەناسنەوە؟			
٣	هاوسەنگی و هارمۆنی لەناو پێکهاتەی ڕەنگەکاندا دەبینرێت؟			
٤	ئاستی جوانناسیان هەڵکشاوە؟			
٥	ماسولکە گەورەو بچوکەکانیان گەشەی کردووە؟			
٦	لەکاتی کارکردندا ڕەچاوی پاکوخاوێنی دەکەن؟			
٧	کارەکانیان پوختیان پێوەدیارە؟			
٨	ئایا لەکاتی کارکردندا پشت بەخۆیان دەبەستن؟			
٩	ئایا ئاستی کارامەیی و ژیری و تێبینیکردنیان پێشکەوتووە؟			
١٠	ئایا لەدوای کارکردندا کەرەستەو شمەکەکان کۆدەکەنەوە؟			

تێبینی: ئەرکی مامۆستایە تەواوی تابلۆ کێشراوەکان و کارە ئەنجامدراوەکان کۆبکاتەوەو دیکۆمێنتیان بکات و دواتر هەڵیانبگرێت، تا کاتی نمایشی قوتابخانە، یان نمایشی نێوان قوتابخانەکان.

تەوەری سێیەم

کاردەستی Handcraft

وانەی یەکەم

تەوەر: کاردەستی

بابەت: کارکردن بە بەرهەمە ڕووەکییەکان

کاتی دیاریکراو: ٢ بەشەوانە

لە پۆلی یەکەمدا قوتابیان ئارەزووی کاری جیاواز دەکەن و هەوڵدەدەن بەرهەمی جۆراوجۆر دروستبکەن، چونکە قوتابی لەو تەمەنەدا بەدوای زانیاری بابەتی نوێدا دەگەڕێت و لەهەمانکاتیشدا ئارەزووی خەیاڵبازی دەکات، هەموو ئەوانەش بەمەبەستی خۆدەرخستن و پیشاندانی تواناکانییەتی بۆ بەرانبەر، جا لێرەدا ئەرکی مامۆستا قورس دەبێت و پێویستە نازی قوتابییەکانی هەڵبگرێت و بە ئارامی ڕەفتاربکات و بەهێمنی لەگەڵیاندا گفتوگۆ بکات.

کەرەستەی بەکارهاتوو:

پێویستە لەسەر مامۆستا قوتابییەکان ڕاسپێرێت بۆ دۆزینەوەی بەروبوومە ڕووەکییەکان، کە لە بەری دار پێکهاتوون، وەک بەڕوو، گوێز، بەری کاژ، کولەکەی زەرد... هەرشتێک قوتابی بۆی بەردەستبێت و پارەی پێنەدات. لە چالاکییەکاندا ڕووندەبێتەوە چۆن بەکاردەهێنرێن.

مەبەستی سەرەکی لەم وانەیەدا:

١. وانە باوەکان ڕەت دەکەن و شێوازێکی نوێی کارکردن ئەزموون دەکەن.

٢. کارزانی و کارامەیی نوێ فێردەبن و کەرەستە باوەکان تێدەپەڕێنن و کەرەستەی نوێ تاقیدەکەنەوە.

٣. دڵخۆشکردنی قوتابی و بەسەربردنی کاتێکی خۆش.

٤. گەشەی لەشەکی پێشدەکەوێت و باشتر کۆنترۆڵی ماسولکە گەورەو بچوکەکانی دەکات.

٥. توانای هاوڕێگرتنی باشدەبێت و فێردەبێت بێ کێشە لەناو گروپەکەیدا کاربکات.

٦. هاوسەنگی زۆرتر لە نێوان هەر پێنج هەستەوەرەکانیدا دروستدەبێت.

٧. هەل بۆ قوتابی دەرەخسێنێت بیرو خەیاڵکردن و تێڕامانی فراوانتر بکات.

٨. توانای داهێنان بۆ قوتابییەکان دەرەخسێنێت.

٩. فێری ئێتیکی کارکردن دەبێت و ڕێز لە کات دەگرێت.
١٠. قوتابی فێردەبێت هەموو کەرەستەیەک لەکاری هونەریدا تاقیبکاتەوە.
١١. فێردەبێت بە هەمووکارێک ڕازینەبێت و داوای کاری جوانترو باشتر بکات.
١٢. هەستی بەرپرسیارییەتی گەشە دەکات و هەوڵی زۆرتریش لەو بوارەدا دەدات.

ئەرکی مامۆستا لەم وانەیەدا:

١. بەشدارییپێکردنی سەرجەم قوتابییەکان لەم چالاکییەدا.
٢. گرووپەکان چالاکتر بکات و ئەرکی نوێیان پێبدات.
٣. ئاستی چاودێریکردن و ئاراستەکردنی قوتابییەکان بەرزتر بکاتەوە، چونکە قوتابییەکان پێویستیان بە ڕێنمایی زیاترە.
٤. لەسەر هەر کەرەستەیەک زانیاری تەواو بە قوتابییەکان بدرێت، تا بتوانن لە شوێن و جێگەی خۆیاندا بەکاریان بهێنن.
٥. قوتابییەکان بۆ ئەنجامدانی کارەکانیان پێویستیان بەکاتە، لەسەر مامۆستایە ڕەچاوی ئەم خاڵە بکات و کات نەکوژێت بە شتی لاوەکییەوە.
٦. نابێت پەلە لە منداڵەکان بکرێت و هەراسان بکرێن.

گەشەپێدانی هەستی جوانناسی و بەدەستهێنانی ئامانجە هونەرییەکان لەم وانانەدا

یەکەم: ئامانجە زانیارییە بەدەستهاتووەکانی ئەم وانەیە:
قوتابی ئامانجە زانیارییەکانی ڕاستدەکاتەوە، کە لەمەوپێش نەیتوانیوە بەدەستیان بهێنێت، یان نەیتوانیوە ئەنجامیان بدات. هەروەها ئەم دەستەواژانە بۆ جارێکی دی نوێدەکاتەوەو خۆی پێ دەوڵەمەند دەکات:
‹دەیناسێت، دەیبیستێت، جیاوازی دەکات، شیدەکاتەوە، ڕوونی دەکاتەوە، گفتوگۆی دەکات، شیتەڵی دەکات، دەیسەپێنێت، هەستی پێدەکات، داهێنانی تێدا دەکات، گۆڕانکاری دروست دەکات›.

دووەم: ئامانجە ویژدانییە بەدەستهاتووەکانی ئەم وانەیە:

قوتابی ئامانجە ویژدانییەکانی گەشە پێدەدات و هەوڵدەدات پێشیان بخات و جارێکی دی لە گەڵ هاورێکانیدا رێکیان بخاتەوە، ئەم دەستەواژانەش دەگرێتەوە:‹دەتوانێت، حەزی لێدەبێت، پێشنیار دەکات، هاوکاری پێشکەش دەکات، ئارەزووی لێدەبێت، بەشداری دەکات›.

چالاکی یەکەم:

کەرەستەی بەکارهاتوو: بەری کاژ، دەزوو، بۆیەی ئەکریلیک، فڵچە.

دوای ئەوەی مامۆستا قوتابییەکانی ڕاسپاردووە بەری کاژ کۆبکەنەوە(وانەی ڕابردوو)، قوتابییەکان ڕادەسپێرێت گروپەکانیان دروستبکەن و هەر گروپێک پێداویستی خۆی دابین بکات، دواتر مامۆستا رێنمایی و زانیاری پێویست لەسەر چۆنییەتی کارکردن و بەکارهێنانی بەری کاژو بۆیەکان بۆ قوتابییەکان روون دەکاتەوەو دواتر قوتابییەکان خۆیان بریار دەدەن چۆن دەکەن؟ چی دەکەن؟ ئەوەش بەمەبەستی بەکارهێنانی خەیاڵ و بیری خۆیان و پێشنیارکردن و توانای بڕیاڕدانیان بەهێز دەکات.

چالاکی دووەم:

کەرەستەی بەکارهاتوو: چیلکەدار، دەزوو.

دوای ئەوەی مامۆستا قوتابییەکانی ڕاسپاردووە چیلکەدار لەگەڵ خۆیاندا بهێنن (وانەی ڕابردوو)، مامۆستا پلانی کار بۆ قوتابییەکان ڕووندەکاتەوە، کە مەبەست لەو چیلکانە پێکەوە بەستنیانە بەمەبەستی دروستکردنی ئەستێرە، مامۆستا نموونەیەکی دروستکراو پیشانی قوتابییەکان دەدات و دواتر کەرەستەو شمەکی پێویست دەخاتە بەردەستی گروپەکان و لە ژێر چاودێری مامۆستادا کارەکەیان ئەنجام دەدەن، کاری مامۆستا تەنها پێدانی رێنمایی و زانیارییە لەسەر چۆنیەتی کارکردن و دواتر گروپەکان ئازاد دەکرێت چۆن کاربکەن؟

وانەی دووەم

تەوەر: کاردەستی

بابەت: لکاندن (کۆلاج) Collage

کاتی دیاریکراو: ٤ بەشەوانە

لکاندن (کۆلاج) Collage

مەبەست لە لکاندنی دوو کەرەستە، یان زیاترە بۆ دروستکردنی بابەتێکی جوانی هونەری.

دەستپێکی ئەم وانەیە پێویستی بە هەندێک ڕێنمایی و بەخشینی زانیاری هەیە بە قوتابییەکان، تا لە ویست و خواستی مامۆستا تێبگەن و بزانن داواکراو چییە؟ گومانی تێدانییە ئەو قوتابییانەی باخچەی منداڵانیان بڕیوە لە مەبەست تێدەگەن، بەڵام پێویست دەکات جارێکی دی مامۆستا دووبارە زانیارییەکان بە قوتابییەکان بڵێتەوە، کە ئەم پرۆسەیە بە سێ هەنگاوەدا دەڕوات، کە ئەوانیش بریتین لە:

١. بڕین و لێکدان: لەم بەشەدا کەرەستەو شمەکی لێکدان ئامادە دەکرێت، وەک کاخەزی ڕەنگاوڕەنگ، کەتیرەی وشک (ستیک)، مقەست، کارتۆن. دواتر پرۆسەی بڕین بە دەست و مقەست دەستپێدەکات، تا شێوەی دیاریکراو ئامادە بکرێت و دواتر پارچە بڕاوەکان بە ستیکەر لە کارتۆنەکە، یان کاخەزەکە دەدرێت.

٢. چاودێریکردن و ئاڕاستەکردن: لەم قۆناخەدا مامۆستا چاودێری گروپ و قوتابیەکان دەکات و دواتر بەپێی پێویست ئاڕاستەیان دەکات و زانیاری پێویست دەبەخشێت بە قوتابییەکان، تا کارەکانیان جوان و پوخت و پاکبێت.

٣. بەرهەمهێنان: دوای ئەوەی گروپەکان لەکارەکە دەبنەوە، مامۆستا داوا لە گروپەکان بکات، تا شێوازی ئامادەکردن و لێکدان و بیرۆکەی کارەکە ڕوون بکەنەوە، جا لەناو گروپەکەدا قوتابییەک ئەو ئەرکە دەگرێتە ئەستۆو ئەم پرۆسەیە بۆ هاوڕێکانی ڕووندەکاتەوە، ئەوەش پێی دەڵێن گۆڕینەوەی زانیاری، یان گۆڕینەوەی ئەزموون.

لە کۆتاییدا مامۆستا بە بەرهەمەکان پێشانگەی پۆل سازدەکات و قوتابییەکان تەواوی کاری یەکتر دەبینن و ئەوەش بە یەکێک لە گرنگترین کارەکانی ئەم پرۆسەیە دادەنرێت.

بەرهەمهێنان

چاودێریکردن و ئاڕاستەکردن

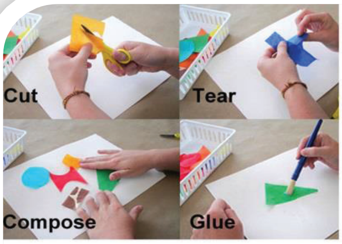

شێوازی بڕین و لێکدان

چالاکی یەکەم:

کەرەستەی بەکارهاتوو: کاخەزی ڕەنگاوڕەنگ، کەتیرە وشک، مقەست، کاخەزی قەبارە A3.

بیرۆکە: دروستکردنی دیمەنی پەلکەزێڕینە. لەو چالاکییەدا پێویستە سەرەتا مامۆستا کورتەباسێک لەبارەی پەلکەزێڕینە بخاتە ڕوو، کە چەند زانیارییەک

بێت لەبارەی چۆنییەتی دروستبوونی پەلکەزێڕینەو کاتی دەرکەوتنی. هەروەها ئەو ڕەنگانەی بەشێوەی کەوانە لە دیمەنەکەدا دەردەکەون. دواتر قوتابییەکان لە گروپدا ڕێکبخات و داویان لێبکات نیگاری ئەو پەلکەزێڕینە دروست بکەن (پێویستە مامۆستا، وەک نموونە کارێکی ئامادەکردبێت).

چالاکی دووەم:

کەرەستەی بەکارهاتوو: کاخەزی ڕەنگاوڕەنگ، کەتیرەی وشک، مقەست، کارتۆن، یان فایل.

بیرۆکە: دروستکردنەوەی ماسی. سەرەتا مامۆستا چەند پرسیارێک لەبارەی ماسی لە قوتابییەکان دەکات، دواتر چەند زانیارییەک دەخاتە سەر زانیاری قوتابییەکان. بۆنموونە وەڵامی ئەم پرسیارانە دەداتەوە: ماسی لەکوێ دەژیت؟ چۆن مەلە دەکات؟ بە چی داپۆشراوە؟ چۆن هەناسە دەدات؟ دواتر داوا لە قوتابییەکان دەکات بە قەڵەم ڕەساس وێنەی ماسیەکی گەورە لەسەر کارتۆنەکە بکێشن، دواتر بە مقەست بیبڕن و لە کۆتاییشدا بە کاخەزی ڕەنگاوڕەنگ ڕووپۆشی بکەن، دوای لێبوونەوەش ئەو کاخەزانەی لە چێوە براوەکە دەرچوون خشتیان بکەن و شێوەکە پوخت بکەن.

چالاکی سێیەم:

کەرەستەی بەکارهاتوو: کاخەزی ڕەنگاوڕەنگ، کەتیرەی وشک، مقەست، کاخەزێکی قەبارە A4.

بیرۆکە: دروستکردنی کوندەپەپوو. سەرەتا مامۆستا چەند پرسیارێک لە قوتابییەکان دەکات، ئایا کێ کوندەپەپووی دیتووە؟ کێ دەتوانێت وەک کوندەپەپوو بخوێنێت؟ کێ دەزانێت کوندەپەپوو کەی ڕاو دەکات؟ ئەمەو چەندان پرسیاری دی، دواتر مامۆستا داوا لە قوتابییەکان دەکات لە گرووپدا شێوەیەکی کوندەپەپوو دروست بکەن، مامۆستاش چاودێری گرووپەکان دەکات و ئاراستەیان دەکات. (پێویستە مامۆستا نموونەی دروستکراوی ئامادەکردبێت).

چالاکی چوارەم:

کەرەستەی بەکارهاتوو: کاخەزی ڕەنگاوڕەنگ، کارتۆنی ڕەنگاوەڕەنگ، مقەست، کەتیرەی وشک، کارتۆنی قەبارە A4.

بیرۆکە: دروستکردنی ئەپارتمان. سەرەتا مامۆستا باسی ئەپارتمان بۆ

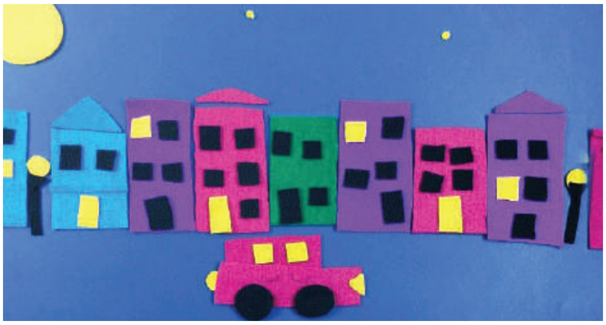

قوتابییەکان دەکات و سوودەکانی ئەم شێوازە لە تەلارسازی بۆ قوتابییەکان ڕووندەکاتەوە بەم شێوەیە: دروستکردنی بە شێوازی ستوونییە، واتە با ئاسماندا چووە، زەوی زۆر داگیرناکات و بەوەش دەتوانرێت زەوی زۆرتر بمێنێتەوە بۆ نیشتەجێبوون، خەرجی دروستکردنی کەمترە... دوای ڕوونکردنەوە، مامۆستا داوا لە قوتابییەکان دەکات دیمەنی گەڕەکێکی دروستکراو بە ئەپارتمان دروست بکەن، بەڵام ڕەچاوی شەقام و پاکوخاوێنی کارەکە بکەن. (پێویستە مامۆستا نموونەیەکی ئامادەکردبێت).

ئەرکی مامۆستا:

١. چاودێریکردن و ڕێنماییکردنی قوتابییەکان لە نێو گرووپەکانیاندا، تا بە شێوەیەکی خێرا وەڵامی پرسیارەکان وەربگرنەوە.
٢. پێویستە مامۆستاش لەبەرچاوی قوتابییەکان بەتەنیا، یان لەگەڵ گرووپێکدا کاربکات و دواتر بەسەر گرووپەکانی تردا بگەڕێت و کاریان لەگەڵدا بکات و زانیاریشیان پێبدات.
٣. مامۆستا ئەوە بۆ قوتابییەکان ڕووندەکاتەوە، کە نابێت یاری بە مقەست، یان دەستبازی لەکاتی کارکردندا بکەن، چونکە زامدار دەبن.
٤. مامۆستا قوتابییەکان ڕادەهێنێت، کە چۆن بیرۆکەی نوێ دابهێنن؟ ئەوەش لەڕێگەی ڕەخساندنی بوار بۆ سەرجەم قوتابییەکان.

بیرۆکە:

مەرج نییە ئەو چالاکیانەی لەم بەشەدا خراونەتە ڕوو بەس بێت، تا قوتابی لەکاری هونەری تێربکات، بەڵکو مامۆستا دەتوانێت ئەرکی ماڵەوە بدات بە قوتابییەکان، بەڵام بەومەرجەی ئەرکەکە نەبێتە بار بەسەر قوتابی و فشاری دەروونی لەسەر دروست بکات، بەڵکو پێویستە ئەرکەکان بە دڵخوازانەبێت و بەشێوەیەک بێت قوتابی خۆی ئارەزووی کارکردن بێت، نەک بەزۆر پێی ئەنجام بدرێت.

ئەنجام:

قوتابی ئارەزووی کارکردنی زۆردەبێت و توانای بەرهەمهێنانی هونەری بۆ گەشە دەکات، لەهەمانکاتیشدا گەشەی لەشەکی و ئەقڵی و کارامەیی پێشدەکەوێت و هاوسەنگ دەبن. هەروەها هەستی دیتن هەستیارتر دەبێت.

هەڵسەنگاندن

ژ	کارامەیی	نرخاندن	
		بەڵێ	نەخێر
١	توانای بڕین و بەکارهێنانی مقەستیان چۆنە؟		
٢	لە مەبەستی داواکراو تێدەگەن؟		
٣	بایەخ بە پاکوخاوێنی کارەکەو شوێنکارەکە دەدەن؟		

وانەی سێیەم

تەوەر: کاردەستی

بابەت: بەکارهێنانەوە Recycling

کاتی دیاریکراو: ٦ بەشەوانە (دەتوانرێت بەپێی ئەو پلانەی دادەڕێژیت چالاکییەکان بەپێی کات درێژبکرێنەوە)

بەکارهێنانەوە Recycling

لەم وانەیەدا قوتابیان ڕادەهێنرێن سوود لە کەرەستەو شمەکی ڕەق و نەرمی بەکارهاتوو وەربگرن، تا دووبارە لە کارێکی هونەریدا لەژێر چاودێری مامۆستادا بەکاری بهێننەوە. ئەم وانەیە کۆمەڵێک کێشەی ماسولکەیی و دیتەنی و هەستییەکانی قوتابی چارە دەکات و لایەنی هزری و بیری قوتابییەکانیش بەهێز دەکات و توانای خەیاڵبازی و تێبینیکردنیان فراوان دەکات. وەک مامۆستا پێشنیار بخە بەردەم قوتابییەکان و دواتر هەلیان بۆ برەخسێنە، تا خۆیان پێشنیاربکەن و داهێنان لە کارەکانیاندا ئەنجام بدەن.

کەرەستەی بەکارهاتوو:

١. مقەست، کەتیرەی وشک، دەزوو، داو، خوری.

٢. کاخەزی ڕەنگاوڕەنگی لەزگە.

٣. قوماشی ڕەنگاوڕەنگی لەزگە.

٤. قاپ و کوپی یەکبار (سەفەری).

٥. هەر کەرەستەیەک، کە قوتابییەکان پێیان پەیدابکرێت بەومەرجەی لە بازاڕدا نەیکڕن. واتە پارەی پێنەدەن، وەک: ‹کارتۆنی فرێدراوی پێڵاو، قوتوی شامپۆ، قوتوی دۆشاوی تەماتە، قوتوی بیبسی، پاکەتی شەربەت، یان هەرپارچەیەک قوتابییەکان پێیان جوانەو سەرنج ڕاکێشەو دەتوانرێت سوودی لێوەربگیرێت›. لێرەدا مامۆستا هەوڵدەدات خەیاڵ و بیری قوتابییەکان بجوڵێنێت و توانای داهێنانیان بخەنەگەڕ و خۆیان پێشنیاری ئەو کەرەستانە بکەن بۆ مامۆستا، کە ئارەزووی بەکارهێنانی دەکەن لە کاری هونەریدا. (مامۆستا هەوڵدەدات پێشنیارەکانیان ڕەت نەکاتەوە، تا ئەزموونی بکەن، چونکە قوتابی لەڕێگەی ئەزموونکردنەوە فێردەبێت)

٦. بۆیەی (ئەکریلیک، ماجیک، بۆیەی ئاوی...)

سوودەکانی بەکارهێنانەوە بۆ قوتابی پۆلی یەکەمی بنەڕەت

١. دەبێتە ئەزموونێک بۆ پۆلەکانی تری خوێندنی.
٢. سوودی لێوەردەگرێت بۆ ژیانی ڕۆژانە، وا بیردەکاتەوە، کە هەموو کەرەستەیەکی فڕێدراو شایەنی سوود لێوەرگرتنە بۆ کاری هونەری و ژینگەش دەپارێزێت.
٣. هاوسەنگی لەنێوان ئەقڵ و لەشدا دروستدەکات.
٤. هێزی کارکردنیان باش دەبن و توانا ماسولکەییەکانیان توندوتۆڵ دەبن.
٥. ئاستی تێبینی کردن و داهێنانیان زۆر دەچێتە پێش و بیرۆکەی نوێ دادەڕێژێت.
٦. گیانی ململانێیان زیاد دەکات و هێزی خێرەکردنیان باڵادەبێت.
٧. ئاستی پێشنیارکردنی باش دەبێت و دەچێتە پلەی زۆر باش.
٨. هاوسەنگی کۆمەڵایەتی دەچێتە قۆناخێکی جێگیرو مامەڵەی ڕاست و دروست لەگەڵ هاوڕێکانیدا دەکات.
٩. هەوڵدەدات لەکاتی پێویستدا پێی نەنگی نەبێت، کاتێک داوای هاوکاری لە دەوروبەری دەکات، یان خۆی بەکەم نازانێت، ئەوەش هەنگاوێکی زۆرباشەو پێویستە مامۆستا لەبەرچاوی بگرێت و تێبینی بکات.

چالاکی یەکەم:

کەرەستەی بەکارهاتوو: چیلکەی ددان پاککردنەوە، هەویر، یان بنێشت، یان تەپەدۆر.

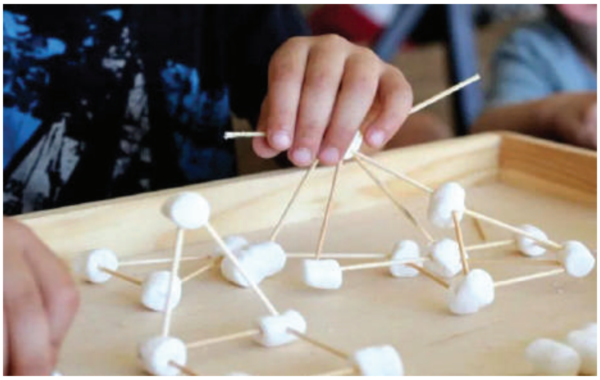

بیرۆکە: تەن و شێوەی جیاواز.

مەبەست لە ئەنجامدانی ئەم چالاکییە بزواندنی خەیاڵی قوتابییە، کە دەتوانێت زۆرشت بە ئاسانی دروست بکات، ئەگەر بیرۆکەی لابێت. کەواتە بەم دوو شتە (چیلکەو هەویر) توانرا چەندین شێوەی جیاواز ساز بکرێت.

چالاکی دووەم:

کەرەستەی بەکارهاتوو: دەبەئاو، بۆیەی ئەکریلیک، فلچە، قۆپچە، سیکۆتین.

بیرۆکە: دروستکردنی ماسی. دەبەیەک ئاوی بەتاڵ دەهێنرێت، وەک لە وێنەکەدا دیارە لە ناوەڕاستدا بادەدرێت و دەکرێت بە دووبەشی جیاواز، دواتر لەسەر شێوەی ماسی ڕەنگ دەکرێت. ئیدی لێرەوە قوتابییەکان هەست دەکەن، کە دەتوانن زۆرشت ئەنجام بدەن و دروست بکەن، تەنها ئەوەی جێگەی بایەخە بیرۆکەی پێشنیارکراوە.

چالاکی سێیەم:

کەرەستەی بەکارهاتوو: قاپی یەکبار، قوماشی ڕەنگاوڕەنگی فرێدراو، دەزوو.

بیرۆکە: دروستکردنی چرای دەریا.

قاپەکە بە قوماشەکە ڕووپۆشدەکرێت و دواتر لە ناوپەلی قاپەکەدا قوماشە لولدارەکان شۆڕدەکرێنەوە بۆ خوارەوەو لەسەرەوەش بە دەزوێک قایم دەکرێت.

چالاکی چوارەم:

کەرەستەی بەکارهاتوو: دەزووی ڕەنگاوڕەنگ، بۆیەی ئەکریلیک، قاپی یەکبار.

بیرۆکە: دروستکردنی چرای دەریا. هەمان بیرۆکەی چالاکی سێیەمە، بەڵام ئەمجارە قاپەکان ڕەنگ دەکرێن و لەبری قوماش دەزووی ڕەنگاوڕەنگ دادەنرێن، بەم جۆرە چالاکییەش دەگوترێت گۆڕینی بیرۆکە، یان ئاڵوگۆڕی کەرەستەو شمەک. کەواتە لە بیرۆکەکاندا جۆری کەرەستەکان ئاڵوگۆڕ پێبکرێت و شێوەی شتە بەرهەمهاتووەکە بگۆڕدرێت.

چالاکی پێنجەم:

کەرەستەی بەکارهاتوو: دارچلورە، دەزووی ڕەنگاوڕەنگ.

بیرۆکە: چنینی دەزوو. دارچلورەکان بەپێچەوانەی یەکتر لەسەریەک دادەنرێن و دواتر بە دەزووە ڕەنگاوڕەنگەکان ڕایەڵدەکرێت و شێوەی چنین وەردەگرێت، دواتر شێوەیەکی جوانی هونەری بەرهەمدێت. هەر ئەو چالاکییە بکە بە ئەرکی ماڵەوەو بزانە قوتابییەکان چ داهێنانێک ئەنجام دەدەن؟

چالاکی شەشەم:

کەرەستەی بەکارهاتوو: دەبەی بیبسی، بۆیەی ئەکریلیک، مۆمی جوانی، ئۆیە.

بیرۆکە: دروستکردنی چرادان. دەبە بیبسییەکان لە ناوەڕاستدا دەبڕدرێنەوەو دواتر بە شێوەیەکی هونەری ڕەنگ دەکرێت بەپێی ویستی قوتابی، دواتر پارچەکان دەخرێنەوە سەریەک و تێکەڵکێش دەکرێت، لەگەڵ دروستکردنی پەنجەرەیەکی بچووک، تا لێیەوە ڕووناکی دەربچێت، دەتوانرێت بە ئۆیەو قوماشی جۆراوجۆر کەمەربەندی خوارەوە برازێنرێتەوە.

ئەرکی ماڵەوە

مەبەست لەم چالاکییە: تاقیکردنەوەی توانا شاراوەکانی قوتابی، چونکە هەندێکجار ئەو توانایە لەنێو گروپەکاندا دەرناکەوێت و زیاتر توانای بەکۆمەڵ پیشان دەدرێت. کەواتە ئەرکی مامۆستایە ئەرکی ماڵەوە بدات بەسەر قوتابییەکاندا، تا توانای داهێنان و کارکردنی خۆیان بسەلمێنن، بەڵام پێویستە مامۆستا ڕەچاوی توانای لەشەکی و ئەقڵی قوتابییەکان لەبەرچاو بگرێت و فشاریان لەسەر دروست نەکات و زەبرو زەنگ بەکارنەهێنێت. واتە ئەو قوتابییەی ئەرکەکەی جێبەجێنەکرد پێویستە سزای جەستەیی نەدرێت، بەڵکو ئەرکەکەی لەسەر بکاتە قەرزو لە وانەی داهاتوودا ئامادەی بکات، ئەوەش وا لە قوتابییەکە دەکات زیاتر وانەکەی بەدڵ بچێت و بە حەزەوە کار بکات.

ئەرکی یەکەم: داوا لە قوتابییەکان بکە دەستەرازەی ڕەنگاوڕەنگ دروست بکەن. بۆ ئەم ئەرکە قوتابی پێویستی بە دەزووی ڕەنگاوڕەنگ، تێل، مووروی ڕەنگاوڕەنگ، خوری دەبێت. پێویستە مامۆستا پێشەکی بیرۆکەکە بۆ قوتابییەکان ڕوونبکاتەوە، تا لە داواکارییەکە تێبگەن.

ئەرکی دووەم: داوا لە قوتابییەکان بکە قەڵەمی پەڕموچدار ئامادە بکەن. بۆ ئامادەکردنی ئەم ئەرکە قوتابی پێویستی بە پەڕموچی هەر باڵدارێک، لەگەڵ قەڵەمێک دەبێت و دواتر پەڕموچەکە بە دەزوو، یان بە خوری لە قەڵەمەکەی توند دەکات، بەوەش قەڵەمەکە شێوەیەکی زۆر جوانی هونەری وەردەگرێت.

ئەرکی سێیەم: مامۆستا داوا لە قوتابییەکان دەکات چەند شوشەیەکی بەتاڵی ڕەنگ ڕوون کۆبکەنەوەو دوای خاوێنکردنەوەی ئامادەبکرێت بۆ کاری هونەری. سەرەتا کەرەستەکان هەڵبژێرن: مووروی گەورە، یان کەلا، یان قوماشی بریسکەداری پوولەکەدار، دواتر دەتوانرێت هەریەکێک لەوانە بەجیا بخرێنە ناو شوشەکەوە، تا شێوەیەکی جوان وەربگرێت، بەڵام ئەگەر شوشەی کەلاکان بچوک بێت جواتر دەبێت و شوشەی قوماشە بریسکەدارەکانیش گەورەتر بێت جوانتر دەردەکەوێت.

لەم وانەیەدا بیرۆکە ڕۆڵی کاریگەری خۆی دەگێڕێت، چونکە:

١. قوتابی هەست بەخۆزانی دەکات.

٢. توانای بیرکردنەوەو داهێنانی خۆی دەزانێت.

٣. لە هەست و تواناکانی دەوروبەری ئاگادار دەبێت.

٤. تێدەگات چۆن مامەڵە لەگەڵ کەرەستەو شمەکی دەوروبەردا بکات؟

٥. هەست بە گەشەی لەشەکی و ئەقڵی خۆی دەکات.

لێرەدا گرنگە مامۆستا ڕەچاوی جۆری چالاکییەکان بکات و پێشوەختە خۆی بۆ ئامادە بکات، جا لەهەر چالاکیەکیشدا نموونەی ئامادەکردبێت، مەرجیش نییە تەنها پشت بەو چالاکیانە ببەستێت، بەڵکو مامۆستا دەتوانێت ئاستی خەیاڵبازی و تواناکانی خۆیشی تێکەڵی بیرۆکەکان بکات، بەومەرجەی فشار نەخاتە سەر ئەقڵ و جەستەی قوتابییەکان، چونکە پێویستە چالاکییەکان لەتوانای تەمەنی قوتابییەکاندابن. واتە زیادەڕەوی لە چالاکییەکاندا نەکرێت.

هەڵسەنگاندن

ژ	کارامەیی	نرخاندن	
		بەڵێ	نەخێر
١	ئایا قوتابییەکان جگە لەو کەرەستانەی بۆیان دیاریکراوە، شتی تریش دەهێنن؟		
٢	ئایا قوتابییەکان لە مەبەستی داواکراو تێدەگەن؟		
٣	ئایا قوتابییەکان لەناو گرووپەکاندا هاوکاری پێشکەش بە یەک دەکەن؟		
٤	ئایا گرووپەکان توانای پێشنیارکردنیان زیادیکردووە؟		
٥	ئایا قوتابییەکان هەست بە پێشکەوتنیان دەکرێت؟		
٦	ئایا گرووپەکان پابەندی ئەوکاتەن، کە بۆیان دیاریکراوە؟		
٧	ئایا قوتابییەکان پابەندی ئەو ئەرکە دەبن، کە مامۆستا پێیاندەدات؟		

مامۆستای بەڕێز... ئەرکی بەڕێزتانە لە هەموو وانەیەکدا هەڵسەنگاندن بۆ کارو ڕەفتاری قوتابییەکانت ئەنجام بدەیت، کە ئەم هەڵسەنگاندنە تەواو خزمەت بەپرۆسەی وانەگوتنەوەکە دەکات و بەرچاوڕوونییەک دەدات بەمامۆستای وانەکە، تا بۆی ڕوونبێتەوە، کە چی ئەنجام داوەو قوتابییەکانیشی تا چ ئاستێک تێگەیشتوون لە پەیامی مامۆستاکەیان؟

کەواتە ئەنجامدانی هەڵسەنگاندن ئاست و توانای مامۆستا، ئنجا قوتابییەکان دەستنیشان دەکات و لەم نێوەندەشدا مامۆستا دەتوانێت خاڵە لاوازەکان بەرەو باشی و باشەکانیش بەرەو باشتر بەرێت.

وانەی چوارەم

تەوەر: کاردەستی

بابەت: داوکاری (تەون)

کاتی دیاریکراو: ٥ بەشەوانە

داوکاری (تەون)

یەکێک لە چالاکیانەی قوتابی حەزی لێدەکات، ئەنجامی بدات داوکارییە. هۆکارەکەشی (ڕوونە، نەرمەن، جەستە پیس ناکات و پێویستی بەکەمێک وریایی هەیە، قوتابی هەراسان ناکات، بڕین و گرێدانی تێدایە). هەردوو ڕەگەز (کوڕ، کچ) کاری پێدەکەن.

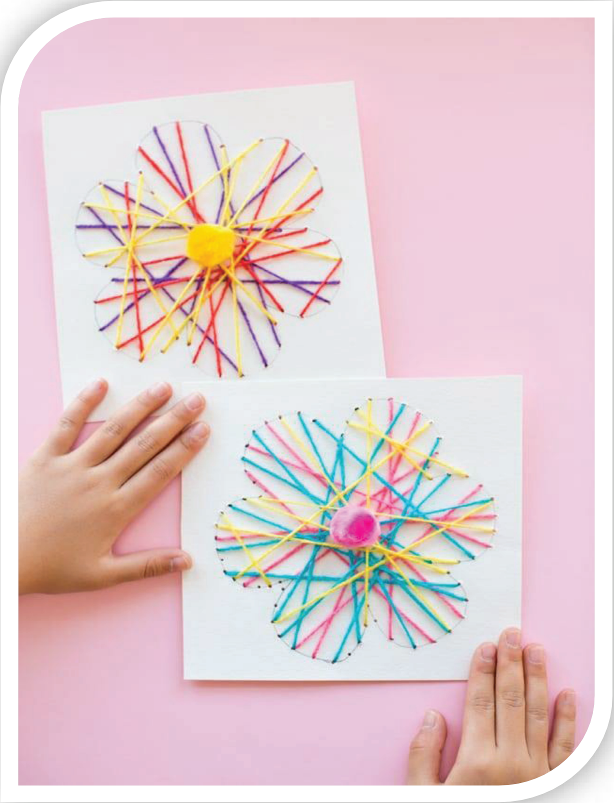

کەرەستەی بەکارهاتوو:

خوری ڕەنگاوڕەنگ، دەزووی ڕەنگاوڕەنگ، داوی ڕەنگاوڕەنگ، کارتۆن، مقەست.

ئاراستەکردن:

پێویستە سەرەتا مامۆستا بیرۆکەی کارەکە بۆ قوتابییەکان ڕوونبکاتەوە، بەڵام بەر لەوە پێویستە هەموو پێداویستییەکان دابین بکرێن، تا لەکاتی کارکردندا گرفتی کار دروست نەکات بۆ قوتابییەکان. هەروەها لەسەر مامۆستا پێویستە خۆیشی کارەکە لەبەرچاوی قوتابییەکان دروست بکات، تا قوتابییەکان بەرچاویان ڕوونبێت و بزانن چی دەکەن؟

کەواتە بیرۆکە زۆر گرنگە بۆ قوتابی، لەهەمانکاتیشدا ورووژاندنی هەستی قوتابییەکان لەهەمووی گرنگترە، هەروەها هاندانی قوتابییەکانیش بۆ کاری هونەری یەکێکی ترە لەو ئەرکانەی دەکەوێتە سەرشانی مامۆستا، کە پێویست دەکات وانەکە، ئنجا کارەکە لای قوتابییەکان خۆشەویست بکات. لە هەمانکاتیشدا شێوازی گفتوگۆو ئاخاوتنی مامۆستاش زۆر کاریگەرو گرنگە، چونکە لەپێش هەمووشتێکدا ئاسوودەکردنی باری دەروونی قوتابییەکان ئەرکی پێشینەی مامۆستایە.

سوودی ئەم وانەیە:

١. توانای دیتن پێشدەخات.
٢. ڕێژەی بیرکردنەوەو خەیاڵکردن بەرزدەکاتەوە.
٣. هەستی بەخۆزانی باش دەکات.
٤. توانای مامەڵەکردن و گفتوگۆکردنی لەگەڵ هاوڕێکانیدا باشتر دەکات.
٥. ڕێز لەکاری هونەری دەگرێت.

تێبینی: پێویستە مامۆستا لەکۆتایی هەموو چالاکییەکاندا هەڵسەنگاندن بۆ قوتابییەکان بکات.

هەڵسەنگاندن

ژ	کارامەیی	نرخاندن	
		بەڵێ	نەخێر
١	ئایا قوتابییەکان ئاسوودەن لە مامەڵەکردن لەگەڵ خوریدا؟		
٢	ئایا قوتابییەکان ڕەچاوی وردی داواکارییەکانی مامۆستا دەکەن؟		
٣	ئایا قوتابییەکان دوای کارکردن ڕەچاوی پاکوخاوێنی شوێنکارەکە دەکەن؟		

چالاکی یەکەم:

کەرەستەی بەکارهاتوو: خوری، داو، کارتۆن، یان کاخەز، دەرزی، مقەست، قەڵەم.

بیرۆکە: مامۆستا داوا لە قوتابییەکان دەکات گوڵێک بە قەڵەم لەسەر کاخەزەکە بکێشن (گوڵی شەشپەڕ، یان هەشتپەڕ)، دواتر گوڵەکە بە جوانی بە مقەست ببڕن، دوای بڕینی گوڵەکە جارێکی دی گوڵە بڕاوەکە بخەنەوە سەر کاخەزێکی پاک و بە قەڵەم بەچواردەوری گوڵەبڕاوەکەدا بچنەوە، تا نەخشەیەکی گوڵ دەست بکەوێت.

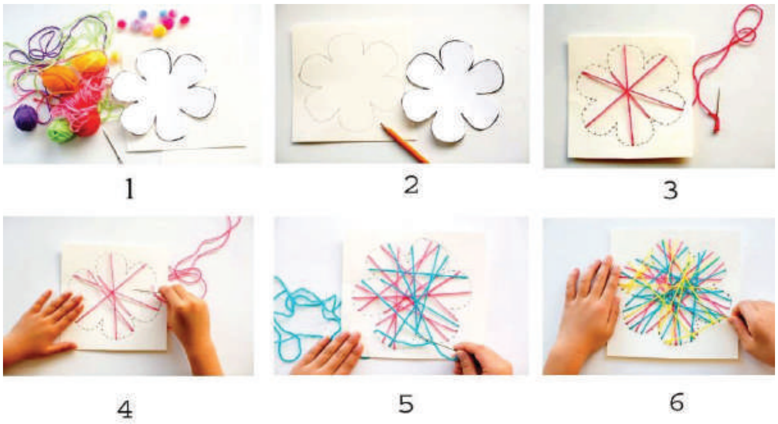

دواتر داوەکە بە دەزووەکەدا دەکەن و هاوشێوەی تەقڵ لێدان بە چواردەوری شێوەکەدا دێن و دەچن و هەرچی ڕەنگێک بەکاردەهێنن، تا شێوەیەکی جوان دەربچێت، وەک لە وێنەکەدا هەنگاوەکانی کارکردن دیارە.

چالاکی دووەم:

کەرەستەی بەکارهاتوو: پەرداخی یەکبار، خوری ڕەنگاوڕەنگ، مقەست.

بیرۆکە: مامۆستا داوا لە قوتابییەکان دەکات سەرەتا پەرداخە نایلۆنەکە بە ماجیک نیشانە بکەن و دواتر بە مقەست لە سەرەوە بۆ خوارەوە بە شێوەیەکی ڕاست و پوخت بیبڕن، دواتر بە خوری ڕاست و چەپی پێبکەن و بیچنن بە شێوەیەک خورییەکە ئاڵۆزنەبێت و هەروەها پێویستە خورییەکە توندوتۆڵ بچنە تەنیشت یەکەوە تۆپەڵ دروست نەکەن، هەرووەک لە وێنەکەدا دیارە.

چالاكی سێیەم:

كەرەستەی بەكارهاتوو: كارتۆنێكی بەتاڵ، قولاپ، خوری، سوژن، ڕاستە، مقەست.

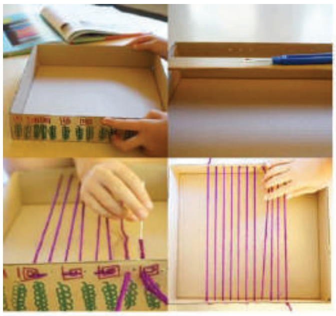

1

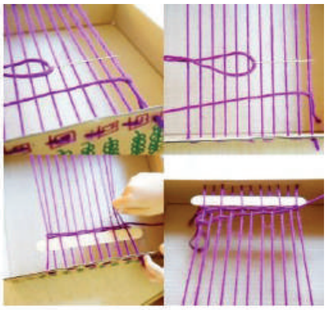

2

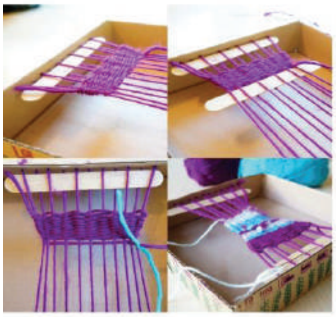

3

4

بیرۆكە: مامۆستا داوا لە قوتابییەكان دەكات بە ڕاستەكانیان كەمەربەندی كارتۆنەكە نیو سانتیم، یان یەك سانتیم بە قەڵەم نیشانە بكەن، دواتر بە قولاپەكە، یان سوژنەكە لە شوێنی نیشانەكراو بەڕێكی و لەسەر یەك هێڵ كون بكەنە خاڵەكان لەوبەرو ئەوبەر (ڕاست و چەپ). دواتر لەڕێگەی قولاپەكەوە خورییەكە ڕابكێشرێت و لەوبەرەوە ڕایەڵە دروست بكات، تا شێوەی تەون وەربگرێت. لە كۆتاییشدا خورییەكە بە سوژنەكەوە دەكرێت و ڕاست و چەپ و بەرزو نزم تەونكارییەكە ڕایەڵەی پێدەكرێت، هەروەك لە وێنەكەدا هەنگاوەكانی كاركردن ڕوونكراوەتەوە.

مەبەستی سەرەكی لەم چالاكییەدا یەكەم هەنگاوی تەونكاری فێری قوتابی دەكرێت و لە پۆلەكانی تردا زانیاری وردتر لەوبارەیەوە دەخوێنێت و فێریش دەبێت بەدڵی خۆی شت بچنێت و كاری تەون فێرببێت و بزانێت جلوبەرگ و بابەتەكانی كوتاڵ چۆن دەچنرێت و ئامادە دەكرێت، لە كۆتایی چالاكییەكەدا مامۆستا زانیاری وردتر لەبارەی دروستكردنی قوماش و خورییەوە دەداتە قوتابییەكان.

مەرج نییە ئەم چالاكییە لە قوتابخانە تەواوبكرێت، بەڵكو قوتابی دەتوانێت شمەكەكان لەگەڵ خۆیدا بەرێتەوەماڵەوەو لە ماڵەوە ئەركەكەی تەواو بكات و دواتر لەگەڵ خۆیدا بەرهەمەكە بهێنێتەوە بۆ قوتابخانە.

چالاكی چوارەم:

كەرەستەی بەكارهاتوو: كارتۆنێكی (٢٠×٣٠سم)، ڕاستە، مقەست، خوری، سوژن.

بیرۆكە: تەونكاری.

مامۆستا داوا لە قوتابییەكان دەكات بەڕاستەكانیان یەك سانتیم لەسەر كارتۆنەكە بە قەڵەم نیشانە بكەن، دواتر بە مقەست كەمێكی ببڕن، لە دواییشدا ڕایەڵەی خوریەكە بەنێو كەمەری تیكە بڕاوەكەدا ئەمبەرو ئەوبەری پێبكەن، دوای لێبوونەوە پارچە كارتۆنێكی شێوە ڕاستە ببڕن و بیخەنە بن خورییەكە، تا كەمێك لە كارتۆنەكە بەرزبێتەوەو لە كۆتاییشدا خوریەكە بە سوژنەكەوە بكەن و دەست بە ڕایەڵە بكەن ڕاست و چەپ، بەرزو نزم، هەروەك لە وێنەكەدا ڕوونكراوەتەوەو بزانە لە كۆتاییدا چی دەردەچێت؟

چالاكی پێنجەم:

كەرەستەی بەكارهاتوو: كارتۆنێكی شێوە خڕ (بازنە)، خوری ڕەنگاوڕەنگ، مقەست.

بیرۆكە: ئەستێرەی ڕەنگاوڕەنگ. مامۆستا داوا لە قوتابییەكان دەكات ڕاست و چەپ خاڵێك لە كۆتایی هەر ڕاستەیەكدا بكەن و بەم شێوەیە كەمەری بازنەكە نیشانە بكەن، دواتر بە مقەست یەك سانتیمی ببڕن، لە كۆتاییشدا بەدڵی خۆیان خوری ڕەنگاوڕەنگ بەنێو كەمەربەندییەكاندا ڕایەڵە بكەن و بزانن چی دەردەچێت.

پێشوەخت پێویستە مامۆستا ئاگاداری قوتابییەكان بكاتەوە، كە چی لەگەڵ خۆیاندا بهێنن و خۆیشی نموونەی بۆ وانەكە ئامادە كردبێت.

ئەرکی ماڵەوە

ئەرکی یەکەم:

مامۆستا داوا لە قوتابییەکان دەکات دارێکی وشکی بڕاوە لە شێوەی ‹دوولک› ئامادە بکەن و دواتر بە خوری ڕەنگاوڕەنگ ڕایەڵەی بکەن و ڕووپۆشی دارەکەی پێبکەن، هەروەک لە وێنەکەدا دیارە، بەڵام پێویستە مامۆستا نموونەی پێشوەختەی ئامادەکردبێت و نموونەکەش پیشانی قوتابییەکان بدات، تا بزانن چی دەکەن؟ چۆن دەکەن؟ چونکە زانیاری پێشوەختە بۆ ئەو تەمەنەی قوتابییەکان زۆرگرنگەو دواتر خۆی داهێنان لە شێوازی کارەکەدا دەکات بەو مەرجەی قوتابییەکان سەرپشک بکرێن لەو کارەی ئەنجامی دەدەن. واتە ئەرکەکە مەکە بە داخوازی کۆپی کردنەوەی کت و متی کارەکەی خۆت.

ئەرکی دووەم:

مامۆستا داوا لە قوتابییەکان دەکات پیتی ئینگلیزی، یان کوردی، یان هەرشتێک کە خۆیان ئارەزووی دەکەن لەسەر کارتۆن بە قەڵەم نیشانەی بکەن و پاشان بە مقەست بیبڕن، لە کۆتاییشدا ڕووبەری شێوەکە بە خوری ڕەنگاوڕەنگ، وەک لە وێنەکەدا دیارە ڕایەڵە بکەن.

قوتابی بەم ئەرکە هێزی بەخۆزانی زیاد دەکات و توانا لەشەکی و ئەقڵییەکانی خۆی بۆ دەردەکەوێت، جا ئەوەی لێرەدا بۆ قوتابییەکە جێگەی شانازییە ئەوەیە، کە زیاتر هەوڵدەدات ئەرکەکان جێبەجێبکات و هەست بە ئارامی و ئاسوودەیی دەکات لە ئەنجامەکەی، ئەوەش بە یەکێک لە ئامانجە سەرەکییەکانی ئەو چالاکیانە دادەنرێت، تا قوتابی تواناو هێزی خۆی بزانێت.

ئەركی سێیەم:

مامۆستا داوا لە قوتابییەكان دەكات ژێرپیاڵەیەك، یان قاپێكی پەلی یەكبار بە مقەست، تا ناوەڕاستەكەی ببڕن، ئەوەش دوای نیشانەكردن و پێوانەكردنی بەڕاستەو قەڵەم، لە دوایی‌دا بە خوری، یان بە شریتی ڕەنگاوڕەنگی نەرم بە هێواشی ڕایەڵە بەنێو لایە بڕاوەكاندا بكەن و شێوەیەكی جوانی پێببەخشن، بەومەرجەی بۆشایی نێوان چنینەكە هەبێت، بەڵام بۆشاییەكەش زۆر نەبێت باشە، هەروەك لە وێنەكەدا دیارە. ئەم ئەركە، وەك چالاكی دووەم وایە، بەڵام ئەم جۆرەیان قەبارەی گچكە ترە، تا قوتابی باشتر كۆنترۆڵی كارە هونەرییەكە بكات.

ئەركی چوارەم:

مامۆستا داوا لە قوتابییەكان دەكات چوار چیلكەدار (٤٠×٤٠سم)، یان (٢٠×٢٠سم) كۆبكەنەوەو دواتر بە خوری لە شێوەی چوارگۆشە لێكی ببەستن، جا پێش لێكبەستن دەتوانن دارەكان بە خوری ڕەنگاوڕەنگ ڕووپۆش بكەن و شێوەیەكی جوانی پێببەخشن و دواتر چیلكەدارەكان پێكەوە لێك گرێبدەن و بە شمەكی جۆراوجۆر جوانكاری تێدا بكەن، وەك لە وێنەكەدا دیارە، ئەم كارە دەتوانێت ڕۆڵی چوارچێوە بگێڕێت و بۆ تابلۆ، یان بۆ وێنە بەكاربهێنرێت.

پێویستە لەسەر مامۆستا نموونەی ئامادەكراو پیشانی قوتابییەكان بدات، تا لە داواكراو تێبگەن و دواتر قوتابییەكان سەرپشك بكات لە چۆنییەتی هەڵبژاردنی كەرەستە و چۆنییەتی جێبەجێكردنی.

وانەی پێنجەم

تەوەر: کاردەستی

بابەت: هەویرکاری

کاتی دیاریکراو: ٤ بەشەوانە

هەویرکاری

هەویرکاری بەیەکێک لە وانە زۆر دڵگیرەکان لەلای قوتابی دادەنرێت، چونکە نەرمەو مامەڵەی خۆشە لەکاتی کارکردندا. لە هەمانکاتیشدا بەهۆی ئاسان مامەڵەکردنەوە دەتوانرێت زۆر شتی پێدروست بکرێت و لەگەڵ ویست و خواستی مندال لەو تەمەنەدا دێتەوەو ئارەزووەکانی پێ تێر دەکات، جا لەسەر مامۆستای پەروەردەی هونەرە رێنمایی و رێنیشاندەری قوتابییەکان بکات، بەشێوەیەک ئاراستەیان بکات، کە لەگەڵ ئامانجی وانەکەدا بێتەوە، چونکە کۆمەڵێک چالاکی رێکخراوە هاوشانی تەمەنی قوتابییەکانەو نابێت لە چالاکییەکاندا زیادەڕەوی بکرێت.

ئاڕاستەکردن:

سەرەتا مامۆستا بیرۆکەی کارەکە بۆ قوتابییەکان ڕووندەکاتەوە، دوای ئەوەی دەرگای گفتوگۆ بۆ قوتابییەکان دەکاتەوە، ئنجا وەڵامی پرسیاری قوتابییەکان دەداتەوەو چالاکییە دیاریکراوەکە شی دەکاتەوە. دوای ئەوەی مامۆستا بڕیار دەدات چالاکییەکە بکاتە گروپکاری، یان تاککاری، دوای یەکلابوونەوە چاودێری قوتابییەکان دەکات و زانیاری پێویست لەسەر شێوازی مامەڵەکردن لەگەڵ کەرەستەکان بە قوتابییەکان دەدات. لێرەدا چاودێری کردنی مامۆستا ڕۆڵێکی گەورە بە وانەکە دەبەخشێت و قوتابییەکانیش هەست بەوە دەکەن، کە کەسێک چاودێریان دەکات و دواتر ڕێنمایی و بایەخیان پێدەدات. قوتابی لەو تەمەنەدا هەمیشە بەدوای وەڵامی ئەو پرسیارانەوەیە، کە لە مێشک و هزریدا کەڵەکە بوون و بەدوای زانیاری زۆرتردا دەگەڕێت، جا ئەو وەڵامانەشی دەوێت، کە خۆی پەرۆشییەتی و زانیارییەکانی پێ دەوڵەمەند دەکات.

سوودەکانی ئەم وانەیە:

١. بەشێوەیەکی هونەریانە فێری بڕین و پارچە پارچەکردن دەبێت.
٢. فێری مامەڵەکردن لەگەڵ کەرەستە جیاوازەکان دەبێت.
٣. توانای هاوڕێگرتن و گفتوگۆکردنی پێشدەکەوێت.
٤. ڕێز لە دەوروبەری دەگرێت و نابێتە هۆی هەراسانکاری.
٥. لەکاتی کارکردندا هێمن و ئارامنشین دەبێت و ددان بەخۆیدا دەگرێت.
٦. گەشەی ماسوولکە بچووک و گەورەکانی هاوسەنگ دەبن.
٧. گەشەی دیتن و دەستەکانی دەچنە قۆناخێکی تری پەرەسەندنەوە.
٨. ڕێز لەکاری هونەری دەگرێت و بە بەهاوە لێیان دەڕوانێت.
٩. لە یەک کاتدا فێری کاری گڵێنەکاری و قوڕکاری و پەیکەرسازی دەبێت، ئەگەر فێریشیان نەبێت بیرۆکەی کارەکەی لا نامۆ نابێت.
١٠. ئاستی خۆڕێکخەری لە باشەوە بۆ باشترین بەرز دەبێتەوە.
١١. هەوڵدەدات کەرەستەی جێگرەوە بدۆزێتەوە لە بری کەرەستەی سەرەکی، کەواتە ئاستی داهێنان و خەیاڵکاری باشتر دەبێت.
١٢. توانای خەیاڵکردن و تێبینی کردن و توانای سەرنجدان و تێڕامانی باشتر دەبێت.

چالاکی یەکەم:

کەرەستەی بەکارهاتوو: هەویری ڕەنگاوڕەنگ، شێوەی بەرجەستە، کارتۆن، بەرد.

بیرۆکە: دروستکردنی جەنگەڵ. مامۆستا قوتابییەکان ئاڕاستە دەکات، تا بە هەویرە سەوزەکە زەوییەکی ڕووپۆشی سەوز دروست بکەن و بەرزی و نزمی تێدابێت، وەک بەردەلان و چاڵ و گرد، لە هەمانکاتیشدا بە هەویری ڕەنگ قاوەیی تەلاشە بەردەکان بنەخشێنن، ئنجا دارە بەرجەستەکان بچەقێنن، تا شێوەکە زیاتر لە ڕاستی بچێت، لە کۆتاییشدا ئاژەڵە دیاریکراوەکان دابنێن (قوتابییەکە ئارەزووی چ ئاژەڵێک بکات کێشە نییە، گرنگ ئەوەیە ئاژەڵێکی بەردەستەی هەبێت لە ماڵەوە).

چالاکی دووەم:

کەرەستەی بەکارهاتوو: هەویری ڕەنگاوڕەنگ، میکانۆ.

بیرۆکە: دروستکردنی ئەژدیها. گرنگی ئەم بیرۆکەیە لەوەدایە قوتابی دەتوانێت هەرپارچە میکانۆیەک، یان پارچە یاریەک، کە لەماڵەوە هەیبێت دەتوانێت تێکەڵی ئەم بیرۆکەیەی بکات، بەوەش دەتوانرێت خەیاڵی قوتابی فرەوان بکرێت و بیری بۆ زۆرشتی تری داهێنەرانە بچێت، کە لەمەوپێش بە خەیاڵیدا نەهاتووە. هەمیشە منداڵ لە ماڵەوە خاوەنی چەندین شمەکی یاریکردنەو دەتوانێت بۆ ئەم چالاکییە هونەرییە سوودیان لێوەربگرێت.

چالاکی سێیەم:

کەرەستەی بەکارهاتوو: هەویری ڕەنگاوڕەنگ، قۆپچە، ئەستێرە، چیلکە، قاڵبی ئامادەی کێک، بریسکە، نوقڵ.

بیرۆکە: دروستکردنی کێکی جوانکاری.
مەبەست لەو چالاکییە قوتابی ڕادەهێنێت بە ئاسانترین شێوە بابەتێکی جوانکاری لە ماوەیەکی کورتدا دروست بکات. سەرەتا مامۆستا قوتابییەکان سەرپشک دەکات لە هەڵبژاردنی ڕەنگێک و دواتر لەشێوەی کێک تۆپەڵی دەکەن و لەناو قاڵبە ئامادەکەدا جێگیری دەکەن، ئنجا بە مورو، یان قۆپچە، یان هەرشتێک قوتابییەکان ئارزووی بکەن سەرپۆشەکەی دەرازێننەوە، وەک لە وێنەکەدا دیارە. لە کۆتاییدا مامۆستا بوار بۆ گفتوگۆی قوتابییەکان دەڕەخسێنێت.

چالاکی چوارەم:

کەرەستەی بەکارهاتوو: هەویری ڕەنگاوڕەنگ، شێوەی جۆراوجۆر، قاڵبی ناوبۆش.

بیرۆکە: دروستکردنی شێوەی ڕووبەرز و چاڵکەوتوو.
مامۆستا داوا لە قوتابییەکان دەکات پارچە هەویرێک هاوشێوەی نان پان بکەنەوە، دواتر یەکێک لە شێوە بەرجەستەکان هەڵبگرن و بەهۆی فشارەوە لەسەر هەویرەکەی دابنێن، وەک لە وێنەی یەکەمدا دەبینرت و شێوەیەکی چاڵکەوتوو پیشان دەدات. لە بەشێکی تردا مامۆستا داوا لە قوتابییەکان دەکات هەویرێکی تر پان بکەنەوە، بەڵام ئەمجارە قاڵبە ناوبۆشەکە بە فشار بخەنە سەر هەویرەکەو دەبینرێت هاوشێوەی قاڵبەکە شێوەیەک بەرزدراوەو دەرچووە، وەک قاڵبەکانی وێنەی ژمارە دوو، بەم شێوەیەش دەڵێن شێوەی ڕووبەرز. قوتابی دوو دەستەواژە فێردەبێت: شێوەی ڕووبەرز و چاڵکەوتوو.

ئەرکی ماڵەوە

لەم ئەرکەدا مامۆستا زانیاری تەواو لەسەر چالاکییەکە بۆ قوتابییەکان ڕوونـدەکاتەوە، تـا لە مـاڵەوە لەکـاتی پێویسـتدا کـاری تێـدابکەن، ئەویـش بیـرۆکەی دروسـتکردنی قەلەبـاچکەیەکی ڕەنگاوڕەنگە، بۆ ئەم چالاکییە قوتـابی پێویسـتی بە تێـل، هەویـــری ڕەنگاوڕەنـــگ، پەڕەمـــووچ دەبێـت، دواتـی تـــــێلەکە، وەک ئەوەی لە وێنەکەدا دیارە دەچەمێنێتەوە، ئنجا دوو تـۆپەڵە هەویـر بۆ لاقەکـانی دادەنێـت و تـۆپەڵە هەویرێکـی تـریش بـۆ بەدەنـی دروسـت دەکـات، دواتـر دەم و چاوەکـانی پێـوە دەنووسـێنێت و لە کۆتاییشـدا پەڕەمووچەکـان بـۆ کلـک و تەپڵەسەری زیاد دەکات.

سوودەکانی ئەرکی ماڵەوە:

١. قوتـابی فێردەبێت سـوود لە کـاتی بێکـاری وەربگرێـت و بیـقـۆزێتەوە بـۆ بەرهەمهێنانی شتێکی جوان و بەکەڵک.

٢. قوتـابی لەسـەر کـاری هـونەری ڕادێـت و هەوڵـدەدات بەدوای کەرەسـتەو شـمەکی جۆراوجـۆردا بگەڕێـت و دووبـارە لەکـاری هونەریـدا بەکاریـان بهێنێتەوە.

٣. ئاسـتی خەیاڵبـازی پێشـدەکەوێت و توانـای تێبینـی کـردن و سـەرنجدانی بەهێز دەبێت.

٤. گەشەی ئەقڵی و لەشەکی دەست بە گۆڕانکاری دەکەن، تا ڕاهێزانی زیاتر ئەنجام بدات، بەرهەمەکانی جوانتر و باشترو پوختەتر دەردەکەون.

فەرهەنگۆک

ئینگلیزی	عەرەبی	کوردی
Stability	إستقرار	ئارامگرتن، ئۆقرەگرتن، تویێتکەگرتن
Liberty	الحرية	ئازادی
Level	مستوى	ئاست
Simplification	تبسيط	ئاسانکردن
Familiar	مألوف	ئاسایی، باو، ئاشنا
Attention	الانتباه	ئاگاداری، وریاکردنەوە
Moral	أخلاق	ئاکار
Instrument	آلة، أداة	ئامێر، ئامراز، کەرەستە
Readiness	الاستعداد	ئامادەیی
Preface	تمهيد	ئامادەکردن، ئاسانکردن، پێشەکی
Preliminary	تمهيدي	ئامادەکاری، ئامادەیی
Thickness	ثخانة	ئەستوری، سەختی، دژوار
Attitudes	الاتجاهات	ئاڕاستەکان
Tendency	ميل، أسلوب	ئارەزوو، حەز، مەبەست
Prism	المنشور (نشور زجاجي)	ئاوێزە
Consciousness	الوعي	ئاگامەندی
Experience	اختبار، تجربة، خبرة	ئەزموون (تاقیکردنەوە)
Experimental	اختباري، تجريبي	ئەزموونگەری
Result	نتيجة	ئەنجام
Imagination	التخيل، تصور	ئەندێشەکردن، خەیاڵکردن
،Envy Jealousy	حسد، غيرة	ئێرەیی، ئیرەیی، چکۆسی، کندۆسی، حەسوودی
Handdicraft	أعمال يدوية	ئیشی دەست، کاردەستی
Conventional	تقليدي	باو
Valuable	قيم	بایەخدار، بەنرخ
Promotion	ترويج، تعزيز	برەوپێدان، پێشخستن
Generalization	التعميم	بڵاوکراوە (گشتاندن)
Basis, Basics	اساس، عنصر اساسي	بنەڕەت، بنچینە

Basics of Design, Principies of Design	أسس التصميم	بنەماکانی نەخشەسازی
Self conscious	واع ذاته، الوعي الذاتي	بەخۆزان
Self consistent	متاوق الاجزاء، منسجم مع ذاته	بەخۆگونجاو
Self approbation	الاستغراق في الذات	بەخۆوەگلان
Self indulged	منغمس في الذات، الانغماس الذاتي	بەخۆوەگلاو
Comparison	مقارنة	بەراورد، بەراوردکردن، بەراوردکاری
Visible	قابل للرؤية	بەربین (بەرچاو)
Response	استجابة، الاستجابة	بەرتەک
Voluntary Reaction	الاستجابة الارادية	بەرتەکی خوازەکی
Seek	التماس	بەرکەوتن، گەڕان
Perception	المدرک الحسي	بەرهەست
Manager	مدير	بەڕێوەبەر
Inference, deduction	أستدلال	بەڵگەهێنانەوە، ئەرەنجام
Induction	الاستقراء، تجنيد، احداث، تقليد، تخليد	بەڵگەهێنانەوەی مادی
A paragraph	فقرة	بەند، بڕگە
Intuition	الحدس	بەهرە
Creative	خلاق	بەهرەدار
Acquired	المكتسب	بەهرەگیر
Field	مجال	بوار
Learning field	مجال التعليم	بواری فێربوون
Inheritance	وراثة	بۆماوەیی، ڕەگەما
Poster color	أصباغ البوستر	بۆیەی پۆستەر
Gouache color	أصباغ الجواش	بۆیەی گواش
Water color	أصباغ المائية	بۆیەی ئاوی
Acrylic color	أصباغ أكريليک	بۆیەی ئەکریلیک
Quick Thinking	تفكير السريع	بیرکردنەوەی خێرا
Recollection	استذكار، تذكر	بیرهێنانەوە
Ideas	أفكار، فكرة	بیرۆکە

Boredom	ملل	بێزار، بێتاقەت، بێ ئومێد
Vision	الرؤية	بینگە
Optic	البصري	بینەوەر
Anxiety	قلق	بێئارامی، پەژارە، بێئۆقرە، دوودڵ
Reward	ثواب، مكافأة	پاداشت، خەڵات
Prophylaxis	وقاية	پاراستن
Blocks	كتل	پارچە، تۆپەڵ
Hindsight	الاستبصار الخلفي، الادخار المتأخر	پاشبینی
Background	خلفية	پاشخان، پاشینە
Thrift	ادخار	پاشەکەوتکردن، زۆرکردن
Motive	الدافع	پاڵنەر
Space	مساحة، الفضاء، مسافة	پانتایی
Reinforcement	تعزيز، تقوية، تعزز، تعمق	پتەوکردن، بەهێزکردن، ڕاهێزان
Dynamic	حركي، ديناميكي	پڕجووڵە، جووڵە (بزێو)
Dynamic character	شخصية الديناميكية	پڕجووڵە، کەسییەتی پڕجووڵە، جرپن
Forget it	فزولي	پرسن، کونچکاو (لەبیری بکە)
Project	مشروع	پڕۆژە
Program	برنامج	پڕۆگرام، بەرنامە
Educational programs	برنامج تعليمية	پڕۆگرامی فێرکاری
Plan, policy, outline, schedule, schema	خطة، برنامج، خريطة، هدف، غاية	پلان، نەخشەڕێگە
Scheme	مخطط	پلانبۆدارێژراو
Educational Plan	الخطة التعليمية	پلانی فێرکاری
Evolution	تطور	پەرەسەندن
Education	تربية	پەروەردە
Spectrum Colors	الوان الطيف	پەلکەزێرینە
An example	مثال	پەند، نموونە

Curiosity	حب الاستطلاع	پەیدۆزی (لەدووگەڕان)
High Relief	نحت البارز	پەیکەری بەرزەڕوو، پەیکەری هەڵتۆقیو
Low Pictorial	نحت مبسط	پەیکەری تەختەڕوو
Relationship	علاقة، صلة	پەیوەندی
Classification	تصنيف	پۆلێنکردن
Depict	وصف	پیاهەڵدان، باسکردن
Collapse	طي	پێچانەوە، قەدکردن، لولدان
Winding	متعرج	پێچاوپێچ، بەرزونزم
Prophecy, forecast	تنبؤ، تكهن	پێشبینی، نوقڵانە
Artisan	حرفي، صنائعي	پیشەگەر
Identical	مطابق	پێکچوو
Structure	بنية	پێکهاتە
Elements of abstraction	عناصر التجريد	پێکهاتە ڕووتەڵەکییەکان
Artistic elements	عناصر الفنية	پێکهاتە هونەرییەکان
Structure	تركيب، بنية	پێکهاتە، پێکهاتەی هونەری، بنەمای هونەری
Design Elements	عناصر التصميم	پێکهاتەکانی نەخشەسازی
Rebuilding	ترميم	پینەکاری، دەستپێداهێنان
Measure	قياس	پێوانە
Criterion	معيار، محك	پێوەر
Need for knowledge	الحاجة الى المعرفة	پێویستی زانیاری، زانستخوازی
Biological need, Biochemstry	الحاجات البايولوجية أو الحيوية	پێویستیە بیۆلۆجییەکان، زیندەکی
Educational board	لوحة تعليمية	تابلۆی فێرکاری
Low Relief	نحت نافر	تاشینی دیار (پەیکەری ڕووبەرز)
Experiment	تجربة	تاقیکردنەوە، ئەزموونکردن
Acceleration	تسارع	تاودان
Edgy	منفعل	تاوگیر
Emotion	إنفعال	تاوگیری(هەڵچوون بۆ ئەم

		دەستەواژەیە بەکارنایەت، چونکە مرۆڤ هەڵناچێت، بەڵکو تاوێک گیردەبێت)
Emotions	إنفعالات	تاوگیرییەکان
Privacy	خصوصية	تایبەتمەندی
Fear	خوف	ترس
Flat	منبسط	تەخت
Translation	ترجمة	تەرجومە (وەرگێڕان)
Architecture	العمارة، هندسة معمارية. فن معماري، أسلوب بناء	تەلار، ئەندازیاری تەلارسازی، هونەری تەلارسازی، شێوازی تەلارسازی
Formation	تكوين، تشكيل، بنية	تەواوکردن
Preparation	الاستعدادات، تنظيم، تنسيق	تەیاری، ڕێکخستن، خۆئامادەکردن
Ability	قدرة	توانا
Adaptability	قابلية التكيف	توانای خۆگونجاندن، توانای ڕاهاتن
Visual elements	العناصر البصرية	توخمە بینەوەرییەکان، پێکهاتە بینەوەرییەکان
Anger	غضب	توڕەیی
Anatomy	تشريح	توێکاری
Notice	الملاحظة	تێبینی
Introspection	استبطان، التأمل	تێڕامان
Contemplating	التفكير	تێڕامان، لێوردبوونەوە، سەرنجدان
Satisfying, Satiation	الاشباع، اشباع	تێربوون
Look	تمعن	تێڕوانین، دیقەتدان، تێبینیکردن
Irradiation	اشعاع	تیشکدان
Rivalry	تناحر	تێکبەربوون
Damage	عطب	تێکچوون
Destruction	هدم، تخريب، تدمير	تێکدان، ڕووخاندن

Concord, Accord	تفاهم، وفاق	تێگەیشتن
Mix	خلط	تێکەڵاوکردن
Dysfunctional system	اختلال النظام	تێکهەڵدایی
Scrimmage	مشاجرة	تێکهەڵقژان (تێکهەڵپژان)
Comprhension	استيعاب	تێگەیشتن
Common understanding, Mutual understanding	الفهم المشترک	تێگەیشتنی هاوبەش
Learning theory	نظرية التعلم	تیۆری فێربوون
Delinquent	جانح	جرپن، لاسار، سەرکێش
Delinquency	الجنوح	جرپنی، لاساری
Esthetic, aesthetic	علم الجمال، جمالي	جوانناسی، جوانزانی
Discrimination	تمييز	جیاکردنەوە، جیاکاری
Individual Differences	الفروق الفردية	جیاوازی تاکایەتی
Disparity, inequality, difference, variance, disproportion, Contrast	تفاوت، تباين، فارق، غير متساو	جیاوازی، جودایی، نایەکسان
Integration	تكامل	جێبەجێبوون، تەواوبوون
Application	تطبيق	جێبەجێکردن
Execution	أداء، تنفيذ، إعدام، إنجاز، إجراء، عمل حاسم	جێبەجێکردن، بەجێهێنان
World	العالم	جیهان
Globalization	العولمة	جیهانگیری
Print With a Fingerprint	طباعة بالبصمة	چاپگەری پەنجەمۆر
Behaviour therapy	العلاج السلوكي	چارەی ڕەفتاری، چارەکردنی ڕەوشتی
Activity	نشاط، فعالية	چالاکی
Observation	مراقبة	چاودێری (چاودێریکردنی

		شتێک)
Ream	غصن	چڵ
Repression	كبت	چەپاندن، سەرکوتکردن
focus, concentration, concentricity, condensation	تكثيف، تكاثف، تركيز، تلخيص، نتاج التلخيص، كتلة مكثفة	چەسپاندن، چەقاندن، دامەزراندن
Axial education	تربية محوري	چەقی پەروەردە
Concept	مفهوم، فكرة	چەمک، بیرۆکە
Square	مربع	چوارگۆشە
Taste	ذوق (الذوق الفني)	چێژ (چێژی هونەری)
Gustation	الذوق	چێژ، تام
Artistic taste	التذوق الفني	چێژی هونەری
Desire, Inclination	رغبة، ميل	حەز، ئارەزوو
Dot	النقطة	خاڵ
Dotting	تنقيطي، تنقيط	خاڵەکوتە
Point Faded	نقطة تلاشي	خاڵی ونبوون
Abreaction	تفريغ، تنفيس	خاڵیبونەوە، دامرکانەوە، ڕەوینەوە
Purity	صفاء	خاوێنی
schedule	جدول	خشتە
Sad	محزن	خەمگین
Depression	الاكتئاب، هبوط	خەمۆکی، دڵتەنگی
Dreams	الاحلام	خەون، خەونبینی
Fantasia	التخيل	خەیاڵبازی، فەنتازیا
Habit	عادة	خوو
Self Realization	تحقيق الذات	خۆبەدیهێنان
Self assertion	تأكيد الذات	خۆچەسپاندن
Self- centeredness (Autocentrism)	التمركز حول الذات	خۆخۆیی
Self closing	ذاتي الانغلاق	خۆداخەر
Self accusation	انتقاص نت الذات، الاتهام الذاتي	خۆداشکاندن، خۆدانەگومان، خۆتاوانبارکردن

Self reformation	اصلاح الذات	خۆدروستاندن، خۆچاككردن
Self expression	التعبير عن الذات	خۆدەربڕین، گوزارشتکردن له خود
Inborn	فطري	خۆڕسكی، ڕەچەڵەكی، سروشتی
Self discipline	ذاتي الانضباط	خۆڕێكخەر
Self abuse	اذلال الذات	خۆشكاندن
Joy	فرح	خۆشیی
Self acting	ذاتي الفعل، آلي	خۆكار
Self action	الفعل الذاتي	خۆكاری
Self control	ضبط النفس	خۆگری، دانبەخۆداگرتن
Self rising	ذاتي الاخمار، ذاتي قابل للاخمار	خۆگور (وەكو خۆڕسك)
Self denial	إنكار الذات	خۆنایاندن، نكوڵی لەخۆكردن
Self abandonment	التخلي عن الذات	خۆنەویستی
Self contradictory	مناقض نفسه	خۆهەڵوەشێن
Egoism	أنانية	خۆویستی (خۆپەرست)
Self	الذاتي	خۆیی
Family	الاسرة	خێزان
Customs and traditions	العادات و التقاليد	داب و نەریت
Isolation	عزل	دابڕان، تەریك كردنەوە، جیاكردنەوە
Distribution	توزيع	دابەشكردن
Invention	إبداع	داهێنان
Inventor	مبدع	داهێنەر
Incubation	حضانة	دایەنگە، گۆشگری
Innovation, Invention	ابتكار	دروستكردن، دروستكردنێكی داهێنەرانە
Creating symbols	خلق الرموز	دروستكردنی هێما
.Mental bygiene	الصحة النفسية	دروستی دەروونی،

Psychological health		دروستی دەروونایەتی
Long	طويل	درێژ
contradiction	تناقض	دژبەیەک
Volunteer	تطوع	دڵخواز، دڵخوازانە (خۆبەخش)
Stupid (Moron)	الغبي (المأنون) الغباوة (المورونية)	دەبەنگ، لاژک، کەودەن، گەوج
Expression	تعبير	دەربڕین، گوزارشت
Expressionism	التعبيرية	دەربڕینخوازی
Projection	الاسقاط	دەرپۆقین، چوکڵە، دەرپەڕین
Insight	الاستبصار	دەروونبینی
Inner self	ناشيءفي باطن الذات	دەروونزا
Psyche	نفس، روح	دەروون، گیان
Conclusion	استنتاج	دەرئەنجام
Handmade	يدوي	دەستکرد (بەدەست دروستکراوە)
Artificial	اصطناعي	دەستکرد، دروستکراو
body	هيئة	دەستە
Fanaticism	التعصب	دەمارگیری
Enrichment	إثراء، خصوبة، سعة، أناقة، ترف	دەوڵەمەندی
Mental retardation	التأخر العقلي	دواکەوتنی هۆشەکی
Repeatability	التكرار	دووبارەبوونەوە
Situation	حالة، وضع، موقف، حال، ظرف، مركز	دۆخ، بار، چۆنییەتی
Development	استنباط	دۆزینەوە، داهێنان، هەڵێنجان
Phenomenon	ظاهرة	دیاردە
Formalism	صوري	دیتەنی، وێنەیی
Learning debate	مناقشة التعلم	دیمانەی فێربوون
Sight	منظر	دیمەن

Oscillation	تأرجح، تذبذب	ڕاڕا، دوودڵ
Ornament	زخرفة	ڕازاندنەوە
Adornment	زخرفة	ڕازاندنەوە (ڕازاندنەوەی بنمیچ)
Ornamentation	تزيين، تزين (مصدر زينة)	ڕازاندنەوە (شتێک بڕازێنینەوە)
Lavish	زخرفة	ڕازاندنەوە، نەخشاندن
Reality	حقيقة، واقع	ڕاستی
Real	حقيقي، واقعي	ڕاستییەکی، ڕاستێتی
Analysis, Explanation	تحليل، تفسير	ڕاڤە، ڕاڤەکردنی بابەتێک
Stretch	تمطط، تمتد	ڕاکێشان، درێژبووەوە، کشان
Communication	اتصال	ڕاگەیشتن، پەیوەندیگرتن
Habituation	التعود	ڕاهاتن (گونجاندن، سازاندن)
Strengthening	تقوية	ڕاهێزان
Training	تدريب، تدرب، تمرين	ڕاهێنان
Yarn and textile	غزل و النسيج	ڕستن و چنین
Integration	تكامل	ڕەخسکان، تەواوکاری
Critic	ناقد	ڕەخنەگر
Art critic	الناقد الفني	ڕەخنەگری هونەری
Behaviour	سلوك	ڕەفتار، ڕەوشت، کردار
Diffuse Behaviour	السلوك المشتت	ڕەفتاربڵاو، ڕەفتاری پەرشوبڵاو، ڕەوشتی پەرتوبڵاو
Behaviorism	السلوكية	ڕەفتارییەتی، ڕەوشتایەتی
Sex	الجنس	ڕەگەز، نەژاد
Instinct	غريزة	ڕەمەک
Daltonism Achromatism	عمى الالوان، عمى الالوان العام	ڕەنگ کوێری
Paint, color	لون، صبغ، طلاء	ڕەنگ، بۆیە
Dyer	صباغ، صابغ	ڕەنگکار

Colouring, coloring	تلوين بشكل فني	ڕەنگکردن بەشێوەی هونەری
Cool color	الالوان الباردة	ڕەنگە ساردەکان
Primary color	الالوان الاولية	ڕەنگە سەرەتاییەکان
Warm color	الالوان الحارة	ڕەنگە گەرمەکان
Pastel color	لون الباستل	ڕەنگی پاستیل
Tempra color	الوان تمبرا	ڕەنگی تێمپرا
Oil color	اللون الزيتي	ڕەنگی ڕۆنی
Glass color	لون الزجاج	ڕەنگی شوشە
Fresco color	ألوان الفريسكو، ألوان في الهواء الطلق	ڕەنگی فریسکۆ
Dyeing	خضاب، صبغ	ڕەنگی کردن، ڕەنگکار
Gouache color	ألوان الغواش	ڕەنگی گواش
Water color	الالوان المائية	ڕەنگی ئاوی
Acrylic color	لون الاكريليک	ڕەنگی ئەکریلیک
Course of development	سير النمو	ڕەهەندی فراژووتن
Perspective	منظور	ڕوانگە
Artistic Vision, Technical vision	الرؤية الفنية	ڕوانگەی هونەری
Abstract	تجريد	ڕوتەڵەک (ڕوتکراوە، داماڵدراو لە وێنە، داماڵدراو لە شێوە)
Frustration	احباط (خيبة)	ڕوخاندن، سەرنەکەوتن
Lot, Platform	مسطح	ڕووتەخت
Feel	ملمس	ڕووگە
Optical Contactor	الملامس البصرية	ڕووگە بینەوەرییەکان
Method	طريقة	ڕێباز، ڕێگە
Rhythm	إقاع	ڕیتم
Irregular Rhythm	إقاع غير منتظم (غير رتيب)	ڕیتمی ڕێکنەخراو
Sequence	تسلسل	ڕیزکردن، زنجیرە
Attribution	نسب	ڕێژە
Rule	قاعدة	ڕێسا، یاسا

Arrangement	ترتيب، تنظيم	ڕێکخستن، سازکردن
Regulator	منظم	ڕێکخەر،
Labial/ Orally	شفوي	زارەکی
Kindergarten	روضة الاطفال	زارۆخانە، باخچەی منداڵان. زارۆک: بەکرمانجی یاتی منداڵ. خانە: بەهەورامی یانی ئەو شوێنەی لێی کۆدەبنەوە، یان خانو. زارۆخانە، کتومت لەبری وشە ئینگلیزییەکە دانراوە.
Cognition	معرفة	زانیاری، زانیار
Kataphasia	التهتهة، ثقل اللسان	زمانگرتن، لاڵ، زمان پەڵتی
Linguistics	علم اللغة	زمانەوانی، زماننناسی
Compelling	اجبار، قهر	زۆرلێکردن
Intelligence	ذكاء	زیرەکی
Androgyny, Effeminacy	تخنث	ژنانی، نەمێریی
Culture	ثقافة، الحضارة	ژیاری، شارستانیەت
Environment	البيئة	ژینگە
Simplicity	بساطة	سادەبوونەوە
Adaptation	التكيف	سازان، ڕاهاتن (خۆگونجاندن)
Nature	طبيعة	سروشت
Naturalism	المذهب الطبيعي	سروشتگەرایی
Passional nature	الطبيعة الانفعالية	سروشتی تاوگیر
Inspiration	الهام	سرووش
Confidence limits	حدود الثقة	سنوری متمانە
Resources	مصادر	سەرچاوە
Springs	منابع	سەرچاوە، سەرچاوەکان
Brawler	مشاكس	سەرکێش
Contemplation	تأمل	سەرنجدان، تێڕامان، لێوردبوونەوە

Attractive	جذاب	سەرنجڕاکێش
Quotient	الحاصل	سەرئەنجام، ئەنجام
Triangle	مثلث	سێگۆشە
Expert	خبير، صاحب خبرة	شارەزا، بەئەزموون
Skill, expertise, experiences	مهارة، خبرة، ممارسة	شارەزایی، کارامەیە، لێزانی
Comb	مشط	شانە، شە
Agitation, disturbance	إضطراب	شڵەژان، ناڕێکی
Spectrum	طيف	شەبەنگ، تارمایی، پلەی ڕەنگی
Passion	شغف	شەیدایی، پەرۆش
Analysis	تحليل	شیکردنەوە، شرۆڤەکردن
Light and Lysiss	تحليل الضوء	شیکردنەوەی ڕەنگ، شیکردنەوەی ڕووناکی
Style, method, manner, way, mode, technique	اسلوب، نمط، سلوک، نسق، نوع، وضع	شێواز، شێوە، ڕێگە
Direct style	اسلوب مباشر	شێوازی ڕاستەوخۆ
Engineering forms	أشكال الهندسية	شێوە ئەندازەییەکان
Form, Figure	صورة، شكل	شێوە، دیمەن، وێنە، ڕوخسار
Wide	واسع، عريض، شاسع	فراوان
Abundant	كثير، الوافر	فرە
Diversity	التنوع	فرەجۆری
Polychrome	متعدد التلوين	فرەڕەنگ
Polychrome, miscellaneous	متنوع، متنوع الالوان	فرەڕەنگ، جۆراوجۆر
Frottage	فروتاج	فروتاج
Brush	فرشاة، فرشة	فڵچە
Porcelain	بورسلين	فەفوری، پۆرسەلین
Fantastic	خيالي	فەنتازی، خەیاڵی
Learning	تعليم	فێربوون

Festival	مهرجان، احتفال	فیستیڤاڵ، ئاهەنگ گێڕان
Size	حجم، مقاس	قەبارە
Charming, Revis	رائع	قەشەنگ
armor	درع، صفائح معدنية واقية	قەڵغان
Pencil	قلم رصاص	قەڵەم ڕەساس
Gulp	بلع	قوتدان
Pyramid	هرم	قوچەک
Graph paper	ورقة الرسم البياني	کاخەزی بەیانی، کاخەزی وێنەی بەیانی، کاخەزی میلیمەتری
Good Performance	حسن الاداء	کارباشی (کەسێک کاری باش ئەنجام دەدات)
Touching	مؤثر	کارتێکەر
Reaction	رد فعل، رجع	کاردانەوە، پەرچەکردار
Interaction	تفاعل	کارلێککردن
Metal	معدن	کانزا
Practicability, procedure, practice	عملية، إجرائات، طريقة، أسلوب	کردار، کرداری، پراکتیکی
Practical	عملي	کردارەکی، کردەیی
Glue	صمغ	کەتیرە
Raw material	مواد خام	کەرەستەی خاو
Person	شخص	کەس
Personality	الشخصية	کەسایەتی
Atmosphere, General mode	وضع، وضع العام	کەش، دۆخ، دۆخی گشتی
Utilization	استخدام، استغلال، انتفاع	کەڵکوەرگرتن، بەکارهێنان
Superposition	تراكب	کەڵەکەبوون، چونەسەریەک (بۆشێوە ئەندازەییەکان بەکاردێت)
Short	قصير	کورت
Barrier	حاجز، عقبة	کۆسپ، بەربەست
Drilling	حفر	کۆڵین

Society	مجتمع	کۆمەڵ، کۆمەڵگە
Formation	تكوين، تشكيل	کۆمەڵەکردن، کەڵەکەکردن
Problem	مشكلة	کێشە، گیروگرفت، ئاریشە، گرفت
Psychological conflict	الصراع النفسي	کێشەی دەروونی، ململانێی دەروونی
Humour, Funny mock	سخرية، سخر	گاڵتە: بابەتێکی هونەری، یان ئەدەبی، کە ببێتە هۆی پێکەنین
Winged ox	ثور مجنح	گای باڵدار
Convulsion	تشنج	گرژبوون، بارگرژی
Muscle tension	توتر عضلي	گرژی ماسوولکەیی
Group	مجموعة، فئة	گروپ، کۆمەڵە
Psychological node	العقدة النفسية	گرێی دەروونی
Bright	لماع، مشرق	گەش، ڕووناک، درەوشاوە
Optimism	تفائل	گەشبین، خۆشبینی
tour	جولة، سفرة، زيارة	گەشت
Professional tour	جولة الفنية	گەشتی هونەری
Development	نمو	گەشە
Growth	نمو	گەشە، وەرار
Developing the ability to criticize	تنمية القدرة على النقد	گەشەپێدانی توانستی ڕەخنەگرتن
Motor growth	النمو الحركي	گەشەجووڵە
Gallery	جاليري، صالة عرض فني	گەلەری، گالێری
Adult	راشد	گەورە، هەراش، پێگەییو
Agree	توافق	گونجان، ڕێککەوتن
Consistency	التناسق	گونجاندن
Color Scheme	نظام الالوان	گونجاندنی ڕەنگی
Canvac	خيش	گونییە، گوش، پەرچەمی ڕەشماڵ، قوماشێکی زبر
Modulation	تحوير	گۆڕین (گۆڕانکاری لە چینەکانی دەنگدا)

Isolation	منعزل	گۆشەگیر
Solitary	منعزل، وحيد، فريد، منفرد	گۆشەگیر، تەنیا،
Introversion	انطواء	گۆشەگیر، کەسێک پەنگبەخواتەوە، خۆیدەخواتەوە
Social isolation	إنعزال إجتماعي	گۆشەگیری کۆمەڵایەتی
Skewness, deviation	إنحراف	لادان
Refraction	إنحراف، إنكسار	لادان، شکانەوە
Slanted	مائل	لار، خوار، لێژ
Aberration	جنوح، إنحراف، ضال، شاذ	لاساری، سەرکێش، ڕێزپەر
Imitation	تقليد، المحاكات	لاساییکردنەوە، لاساکردنەوە، دەمەلاسکێ، چاولێکەری
Profile	جانبي	لاوەکی
Biased	منحاز	لایەنگیر
Capacity, literacy	الكفائة، القابلية	لەبار، چوستی، توانست، لێهاتوویی
Body	جسم	لەش، بەدەن، جەستە
Physical	جسدي	لەشەکی، تەنیەتی، جەستەیی
Similarity	التماثل	لەیەکچوون، وەکیەکبوون
Polished	أملس، صقيل	لوس، ساف
Proceedings, procedure, steps	إجرائات، محضر، متابعة، مقاضاة، أحداث، التصرف	لێپرسینەوە، بەدواداچوون
Development	تطوير	لێزیادکردن، پەرەپێدان
Convergence	التقاء، نقطة التقاء، تجمع	لێکنزیکردنەوە
Investigation	إستقصاء	لێکۆڵینەوە، بەشوێنداگەڕان
Skilful	بارع، متفنن	لێهاتوو
Muscle	عضلة	ماسوولکە
Fatigue	التعب، اعياء	ماندووبوون، کۆڵدان، شەکەتبوون
Backward child	طفل متخلف	منداڵی دواکەوتوو، بیرکۆڵ

Mongolism (Down Syndrome)	المنغولية (تلازمة داون أو تناذر داون)	مەنگۆلی (داون سیندرۆم)
Seal	ختم، علامة، طابع	مۆر (وەک مۆری فەرمی دەوڵەت)
Museum	متحف	مۆزەخانە
Brain	دماغ	مێشک، دەماغ
Unfit	غير مناسب	ناجۆر (نەشیاو)
Agnosticism	اللاايرادية	نازانکاری، بێخۆویستن
Contradiction	تناقض	ناکۆکی، دژواری
Conflict	صراع	ناکۆکی، ململانێ، کێشە
Alienation	إغتراب، خلل عقلي، انسلاخ، تغرب، ضياع	نامۆیی، تاران، نامۆیی دەروونی، کەسێکی هۆشڕۆیشتووە
Inartistic	غير فني، بدون موهبة	ناهونەری، بێهونەری، بێبەهرە
Abnormal	شاذ، غير عادي	نائاسایی، نامۆ
Price	سعر، ثمن	نرخ، بەها
Evaluation, Estimate, Estimation	تقدير، تقييم، التثمين، التخمين	نرخاندن، خەمڵاندن
Assessment	إضفاء، التقويم	نرخاندن، هەڵسەنگاندن
Sample	عينة	نموونە
Design	تصميم	نەخشەسازی
Embroidery	تطريز	نەخشەکاری بە دەرزی و دەزوو، دەزوکاری، دەرزیکاری
Deep Engraving	نقش غائر	نەخشی چاڵ (لێگرتن)
Skin disease	المرض الجلدي	نەخۆشی پێست
Software	البرمجيات (الحاسوب)	نەرمەبەرنامە
Mores / Tradition	عرف، عادات	نەریت (داب و نەریت)
Dissonant	متنافر	نەشیاو، نالەبار، جیاواز
Constant	ثابت، ثبوت	نەگۆڕ، جێگیر، چەسپاو
Fillet	زخرفة ناتئة ضيقة	نەخشاندنی تەنک
Secret	سر	نهێنی

Trait	سمة	نيشانه، هيّما، مۆرک
Oil painting	رسم بألوان الزيتي	نيگارکێشانی ڕۆنی
Children's drawing	رسوم الاطفال	نيگاری منداڵان، وێنەی منداڵان
Belonging	الانتماء	هاتنەڕيز، گەشەکردن، لايەنداری
Cooperation	تعاون	هاريکاری، هاوکاری، هەرەوەز
Suspense	تشويق	هاندان، لاشيرينکردن
Proportionality	تناسب	هاوتايی، هاوڕێژەيی
Modern	معاصر	هاوچەرخ، مۆدێرن، نوێ
Balance	توازن	هاوسەنگ
Poising, Pond	اتزان	هاوسەنگی
Synergy	التضافر	هاوکاری، يارمەتی
Idea	فكرة، فكر	هزر، بير، بيرۆکە
Teenager	المراهق	هەرزەکار
Adolescence	مراهقة	هەرزەکاری، باڵقبوو
Feeling	شعور	هەست
Unacenesthesia	عدم الاحساس بالذات	هەست بەخۆنەکردن
Consciousness	إحساس، حس	هەستکردن
Sensation	إحساس	هەستکردن
Sensory Perception	الادراک الحسي	هەستکردن
Feelings	الاحاسيس	هەستەکان
Sense of Accomplishment	الاحساس بالانجاز	هەستی بەجێهێنان
Aesthetic sense	الحس الجمالي	هەستی جوانناسی
Sensitive "Sensitivity"	حساسية	هەستياری، هەستەوەری
Portfolio	حقيبة	هەگبە
Educational bags	الحقائب التعليمية	هەگبەی فێرکاری
Chance	فرصة	هەل
Relief	بارز، نافر	هەڵتۆقيو، ڕووبەرز (پەيکەری ڕووبەرز)

Cavalletto, Stand	ستاند، حمال	هەڵگری تابلۆ، ستاند، ڕاگر
Attitude	موقف، إتجاه	هەڵوێست، ئاڕاستە
Clay	صلصال، طين	هەویر، هەویری قوڕکاری
Art	الفن	هونەر
Artist	فنان	هونەرمەند
Fine Arts	الفنون الجميلة	هونەرە جوانەکان
Artistic	فني	هونەری
Art Printing	الفن الطباعة	هونەری چاپگەری
The art is the language of communication	الفن هو لغة التواصل	هونەری ڕاگەیشتن، زمانی هونەری ڕاگەیشتن، هونەر زمانی پەیوەندیکردنە
Abstract art	فن تجريدي	هونەری ڕووتەڵەک
Graphic arts	فن جرافيك (الفنون التصويرية)	هونەری گرافیگ
Modern art	الفن الحديث، الفن المعاصر	هونەری هاوچەرخ
Cause	سبب، علة	هۆ
Practical Hall	قاعة عملية	هۆڵی فرەمەبەست، هۆڵی کردارەکی، ئەزموونگە
Line	خط	هێڵ
Drawing	تخطيط	هێڵکاری
Lines	خطوط	هێڵەکان
Horizontal Line	خط الافقي	هێڵی ستوونی
Symbol	رمز	هێما، سیمبول
symbolism	رمزية	هێماگەرایی
Allegoric, allegorical, Symbolic	رمزي	هێمایی
Slow learner	بطيء التعلم	هێواش فێربوون، سست فێربوون
Meaning	مدلول	واتا، ناوەرۆک، کرۆک
Accuracy	الدقة	وردی، پوختی
Excitation	إثارة، الاثارة	وروژاندن
Delayed Response	إستجابة مرجأة،	وەڵامدانەوەی دواخراو،

	رد متأخر	بەرتەکی دواخراو
Conscience	وجدان	ویژدان
Imagingation	خيال، تخيل	وێناکردن، خەیاڵکردن، وێنا، خەیاڵ
Image	صورة	وێنە
Image mental	صورة ذهنية، صورة العقلية	وێنەبیرییەکان
Pictorial Relief	التجسيم التصويري الاغاثة التصويرية	وێنەی بەرجەستەکراوی
Illustration	رسوم الايضاحية	وێنەی ڕوونکاری
Assistant	مساعد	یاریدەدەر
Monochrome	أحادية اللون	یەکڕەنگی، یەکڕەنگ
Proportionality	التناسب	یەکسانبوون، هاوتایی
Lesson units	وحدات الدرس	یەکەکانی وانە
Lesson Vocabulary	مفردات الدرس	یەکەکانی وانە، وشەکانی وانە
Vocabulary	مفردات	یەکەی زمان، یەکە، وشە

سەرچاوە کوردییەکان

- تاهیر، عبدالستار، قاموسی دەروون ناسی، ئینگلیزی- عەرەبی- کوردی، چ١، چاپخانەی عەلاء ، بەغدا، ١٩٨٥.
- خاڵ، شێخ محەمەد، فەرهەنگی خاڵ، چ٢، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس، هەولێر، ٢٠٠٥.
- عبداللـە، مجید، فەرهەنگی سەرچاوە، عەرەبی-کوردی، چ٢، لە بڵاوکراوەکانی کتێبخانەی زانیار، سلێمانی، ٢٠١٤
- عەلی، خەلیل، بنەماکانی پەروەردەی هونەر لە زارۆخانەو خوێندنگاکان. چ٢، چاپخانەی تەژنە، سلێمانی، ٢٠١٦
- عەلی، خەلیل، پەروەردەی هونەری لە باخچەی ساوایانەوە تا دوا قۆناخی بنەڕەتی، چ١، چاپخانەی یاد، سلێمانی، ٢٠١٤

- عمر، محمد، فەرهەنگی مەورید، ئینگلیزی-کوردی، چ٢، لە بڵاوکراوەکانی کتێبخانەی زانیار، سلێمانی، ٢٠١٣
- مـحـەمەد، مەسـعوود، زاراوەسـازی پێـوانە، چ٢، دەزگـای چـاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس، هەولێر ، ٢٠١١
- مستەفا، محمد، فەرهەنگی زاراوەکانی هونەر، ئینگلیزی-کوردی، چ٢، لە بڵاوکراوەکانی خانەی چاپ و بڵاوکردنەوەی چوارچرا، هەولێر ٢٠١٢.

سەرچاوە عەرەبییەکان

- ابو الرب، محمد خليل، التربية الفنية و طرائق تدريسها، ط١، منشورات جامعة القدس المفتوحة، عمان، ١٩٩٦.
- ابو حويج، مروان، المناهج التربوية المعاصرة، القاهرة، ١٩٩٩.
- اسكندر، كمال و غزاوي محمد، مقدمة فى التكنلوجيا التعليمية، مكتبة الفلاح، الكويت، ١٩٩٤.
- البسيوني، محمود، اسس التربية الفنية، عالم الكتب، القاهرة، ١٩٩٣.
- الحيلة، محمد محمود، التربية الفنية و اساليب تدريسها، ط١، دار المسيرة للنشر و التوزيع والطباعة، عمان، ١٩٩٨.
- الحيلة، محمد، تكنلوجيا التعليم بين النظرية والتطبيق، دار المسيرة للنشر والتوزيع و الطباعة، عمان، ٢٠٠٣.
- الخضراء، فادية، تعليم التفكير الابتكارى و النقد، مركز ديبونة للطباعة والنشر، عمان، ٢٠٠٥.
- الخطيب، احمد و آخرون، دليل البحث و التقويم التربوي، دار المستقبل للنشر و التوزيع، عمان، ١٩٨٥.
- الرشيدات، عبدالله و جعيني، المدخل الى التربية والتعليم، دار الشروق، عمان، ١٩٩٤.
- الزغول، عماد، مباديء علم النفس التربوي، دار الكتاب الجامعي، العين، الامارات العربية المتحدة، ٢٠٠٢.
- السعود، خالد محمد، تكنلوجيا ووسائل التعليم و فاعليتها، ط١، مكتبة المجتمع العربى للنشر والتوزيع، عمان، ٢٠٠٨.

- الشال، محمد النبوي، منهاج و طرائق تدريس التربية الفنية، دار العالم العربي للطباعة، القاهره، ١٩٩٣.
- الشهرى، عبدالله، الاتجاه المعرفي المنظم فى تدريس التربية الفنية، حولية كلية التربية – جامعة الملك سعود، ٢٠٠٧.
- النجيحي، محمد لبيب و محمد منير مرسي، المناهج و الوسائل التعليمية، مكتبة الانجلو المصرية، القاهرة، ١٩٧٧.
- بدران، شبل، الاتجاهات الحديثة فى تربية طفل ما قبل المدرسة، دار المصرية اللبنانية، ٢٠٠٠.
- بياجية، جان، سيكولوجيا الذكاء، عويدات الطباعة والنشر، بيروت، لبنان.
- جروان، فتحي، تعليم التفكير – مفاهيم و تطبيقات، دار الكتاب الجامعي، العين، الامارات العربية المتحدة، ١٩٩٩.
- جودي، محمد، تعليم الفن للاطفال، دار الصفاء للنشر، عمان، ١٩٩٧.
- حسين، عبدالمنعم خيري، القياس و التقويم فى الفن و التربية الفنية، مركز الكتاب الاكاديمي، عمان، ٢٠١١.
- خميس، حمدى. طرق تدريس الفنون لدور المعلمين و المعلمات العامة – المركز العربي للثقافة و العلوم، بيروت، لبنان.
- خميس، حمدي. طرق تدريس الفنون، ط٣، ١٩٩٣
- ديون، جون. الفن خبرة، ت: زكريا ابراهيم، دار النهضة العربية، القاهرة، ١٩٦٣.
- ريد، هربرت. الفن اليوم، ت: محمد فتحي و جرجيس عبدة، دار المعارف، مصر، ١٩٨٥.
- ريد، هربرت، التربية عن طريق الفن، ت: عبدالعزيز جاويد، الهيئة المصرية العامه للكتب، القاهرة، ١٩٩٦.
- زكى، لطفي محمد، التربية الفنية المعاصرة، دار المعارف، القاهرة، ١٩٧٠.
- سليم، احمد فؤاد، حدس المرئي و اللامرئي فى الصورة البصرية، قطر، ٢٠٠٦.
- سيد، فتح الباب عبدالحليم، البحث فى الفن و التربية الفنية، ط٢، عالم الكتب، القاهره، ١٩٩٧.

– شربل، موريس، التطور المعرفي عند جان بياجية، المؤسسة الجامعية للدراسات والنشر، بيروت، ١٩٨٦.
– شوقي، اسماعيل، مدخل الى التربية الفنية، ط٢، دار المعرفة للنشر والتوزيع، زهرة الشرق، القاهرة، ٢٠٠٢.
– عماري، جهاد سليمان و آخرون، التربية الفنية– اصولها، طرائق تدريسها، ط١، عمان، ١٩٩١.
– فراج، عفاف احمد، سيكولوجية التذوق الفني، مكتبة الانجلو المصرية، القاهرة، ١٩٩٩.
– فيشر، ارنست، التربية الفنية، ت: اسعد حليم، ط١، هلا للنشر والتوزيع، الجيزة، مصر، ٢٠٠٢.
– قنديل، يس عبدالرحمن، التدريس و اعداد المعلم، ط٣، دار النشر الدولي، الرياض، ٢٠٠١.
– لونفيلد، فيكتور. طفلك و فنه، ت: سامي جمال و يوسف قطف، مكتبة الاداب، مصر، ١٩٦١.

سەرچاوە ئینگلیزییەکان

- "Salt Dome in the Zagros Mountains, Iran". NASA Earth Observatory. Retrieved 2006-04-27.(PDF).
- Arheim, Rudolf, Art and Visual Percepttion, Universi, California Press. 1954.
- Bahn, Paul, ed. (2002). The Penguin archaeology guide. London: Penguin Books. ISBN 0-14-051448-1.
- Bahrani, Z. (1998), "Conjuring Mesopotamia: imaginative geography a world past", in Meskell, L., Archaeology under fire: Nationalism, politics and heritage in the Eastern Mediterranean and Middle East, London: Routledge. ISBN 978-0-415-19655-0.
- Bozeman, W,C, Educational Technology: Best Practices from Americans Schools, NJ: Eye on Education. 1996.
- Breasted, James Henry (2003). Ancient Time or a History of the Early World, Part 1. Kessinger Publishing.
- Brian Fagan. Cro-Magnon: How the Ice Age Gave Birth to the First Modern Humans, 2011.

- Clive Finlayson. The Humans Who Went Extinct: Why Neanderthals Died Out and We Survived, ISBN-13: 978-0199239191.
- Delage, Christophe, ed. (2004). The last hunter-gatherers in the Near East. Oxford: British Archaeological Reports 1320. ISBN 978-1-84171-389-2.
- Dimitra Papagianni & Michael A. Morse. The Neanderthals Rediscovered: How Modern Science Is Rewriting Their Story (Revised and Updated Edition), ISBN-13: 978-0500292044.
- Donna Hart; Robert W. Sussman. Man the Hunted. ISBN 0-8133-3936-7.
- Dragoslav Srejovic Europe's First Monumental Sculpture: New Discoveries at Lepenski Vir. (1972) ISBN 0-500-39009-6
- Euthanasia. M. Helping Parents Help their Kids A Clinical guide to six child problem rewired journal. University of Colorado now. 2003.
- Feinberg, Sandra; Kuchner Joan F. and Feldman, Sari: Learning Environments for Young Children. Chicago, American Lebrary Association, 1998.
- Fiona Wait. Complete Books of Art Ideas. USPORNE PUBLISHING.Ltd. 2004.
- Fisher, Bobbi: Joyful Learning in Kinergarten, Revised Edition. New York, Heineman, 1998.
- Foster, Benjamin R.; Polinger Foster, Karen (2009), Civilizations of ancient Iraq, Princeton: Princeton University Press, ISBN 978-0-691-13722-3.
- Ghosh, Pallab. "Cave paintings change ideas about the origin of art". BBC News. Retrieved 8 October 2014
- Gramsch: Das Mesolithikum im Flachland zwischen Elbe und Oder. Veröffentlichungen des Museums für Ur- und Frühgeschichte Potsdam 7. Berlin, 1973.
- Grer. W. Art as a Basic (The Reformation in Art Education) Bloominaton & Phi Kappa Education Foundation. N.D.
- Habu, Junko (2004). Ancient Jomon of Japan. ISBN 978-0-521-77670-7.